

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Špela Strelec

Naslov naloge: Možnosti brezdomcev za boljše življenje

Kraj: Ljubljana

Leto: 2011

Število strani: 114

Število slik: 0

Število tabel: 8

Število prilog: 2

Mentor: Doc. dr. Nino Rode

Somentorica: As. dr. Jelka Škerjanc

Deskriptorji: brezdomstvo, brezdomci, nastanitvena podpora, emski pogled, oblike podpore, socialna izključenost, stanovanje, služba, zdravstveno stanje, socialne mreže

Povzetek: Naloga najprej prikazuje različne tipologije in strokovne klasifikacije brezdomstva. V osrednjem delu so predstavljene različne oblike podpor in pomoči za brezdomce pri nas in v tujini. V tem delu so navedeni tudi koncepti in teorije, ki poudarjajo aktivno vključevanje uporabnikov in uporabniško teorijo. V empiričnem delu izhajam iz emskega pogleda. Ugotavljala sem katera so področja življenja, ki si za populacijo brezdomcev najpomembnejša. Spremembe na teh področjih pa bi pomenile dvig kakovosti njihovega življenja. Ob tem me je zanimalo tudi kakšne oblike podpore bi potrebovali na poti k doseganju sprememb.

Title: Opportunities for a better life for homeless

Descriptors: homelessness, homeless person, resettlement, emic view, forms of support, social exclusion, flat, job, health, social networking

Abstract: The thesis first shows different typologies and expert classifications of homelessness. In the central part of the thesis different forms of support and help for the homeless in Slovenia and elsewhere are presented. In this part I state concepts and theories, which emphasise the active involvement of users and the user theory. I based the empirical part on the emic view. I was trying to find out which aspects of life are the most important ones for the homeless. Changes in these aspects would also mean higher quality of their lives. Along with that I also researched what forms of support they would need to achieve changes.

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

MOŽNOSTI BREZDOMCEV ZA BOLJŠE ŽIVLJENJE

Mentor: Doc. dr. Nino Rode

Somentorica: As. dr. Jelka Škerjanc

Špela Strelec

Ljubljana 2011

*Zahvaljujem se
Maji Kozar in vsem intervjuvancem,
brez katerih ta naloga ne bi mogla nastati.*

Predgovor:

S problematiko brezdomstva sem se prvič srečala tekom študija preko prostovoljnega dela. Takrat sem začela spoznavati razsežnosti te problematike in oblike pomoči, ki so v Slovenji na voljo populaciji brezdomcev. Tematika mi je postajala vse bolj zanimiva in iz tega razloga sem se odločila za pisanje te diplomske naloge.

Začela sem zbirati gradivo, pri čemer se je izkazalo, da se poglobljeno s to tematiko ukvarja le peščica ljudi. Prav tako tudi v zakonodaji in različnih strategijah (občinske, nacionalna,...) le izjemoma najdemo izpostavljeno populacijo brezdomcev in oblike pomoči namenjene posebej njim. Med društvi in humanitarnimi organizacijami je moč najti takšne, ki so jim namenjene, vendar gre v večini primerov za lajšanje trenutnega stanja in ne za celostno reševanje problematike. Edina organizacija v Slovenji, ki se s problematiko brezdomstva ukvarja celostno in na vseh področjih (preventiva, lajšanje že nastale situacije, izboljšanje kakovosti življenja brezdomcev na dolgi rok) je društvo za pomoč in samopomoč brezdomcev Kralji ulice.

Društvo med drugim izvaja tudi program nastanitvene podpore, v katerem brezdomci leto in pol živijo v stanovanju delno financiranem s strani države in društva. V tem času jim strokovni delavci nudijo podporo in pomoč pri doseganju sprememb tudi na ostalih področjih življenja, ki dolgoročno vodijo v izboljšanje kakovosti življenja in v nekaterih primerih v konec kariere brezdomca.

V diplomski nalogi me je zanimalo, katera so šibka področja življenja brezdomcev skozi njihov pogled. In kakšne cilje oz. spremembe želijo na teh področjih doseči in tako dvigniti kvaliteto svojega življenja. Informacije sem zbirala s pomočjo brezdomcev vključenih v program nastanitvene podpore društva Kralji ulice.

Kazalo:

1. TEORETIČNI UVOD.....	7
1. 1. Opredelitev brezdomstva.....	7
1. 1. 1. Brezdomstvo – opredelitev pojava.....	7
1. 1. 2. Opredelitev brezdomstva skozi zgodovino.....	10
1.2. Brezdomstvo skozi različne tipologije	12
1. 2. 1. Evropska tipologija brezdomstva.....	12
1. 2. 2. Specifične skupine brezdomcev.....	17
1. 2. 2. 1. Dnevno brezdomstvo.....	17
1. 2. 2. 2. Mladi brezdomci.....	17
1. 2. 2. 3. Brezdomni odvisniki.....	18
1. 2. 2. 4. Brezdomni z dvojnimi diagnozami.....	18
1. 2. 2. 5. Brezdomne ženske.....	19
1. 2. 2. 6. Osebe v dolgotrajni institucionalni oskrbi.....	19
1. 2. 2. 6. 1. Ljudje z dolgotrajnimi duševnimi stiskami.....	20
1. 2. 3. Prikrito brezdomstvo.....	21
1. 3. Politika do brezdomstva v Sloveniji	22
1. 3. 1. Ocena vlade o stanju na področju brezdomstva.....	23
1. 3. 2. Zakon o socialnem varstvu	24
1. 3. 3. Zakon o varstvu zoper javni red in mir.....	25
1. 3. 4. Resolucija nacionalnega programa socialnega varstva 2006 – 2010	27
1. 3. 5. Strategija razvoja socialnega varstva mestne občine Ljubljana 2007 – 2011	28
1. 3. 5. 1. Brezdomke in brezdomci.....	29
1. 3. 5. 2. Organizirane oblike storitev in podpore za brezdomce v MOL.....	31
1. 4. Kakovost življenja in spremljajoči pojmi.....	32
1. 4. 1. Koncept kakovosti življenja	32
1. 5. Koncepti in teorije, ki podpirajo uporabniško teorijo	33
1. 5. 1. Participacija in vključevanje.....	33
1. 5. 2. Koncept skrbi: načrtovanje od zgoraj navzdol	35
1. 5. 3. Koncept pravic: načrtovaje od spodaj navzgor.....	36
1. 5. 4. Teorija družbenega izključevanja.....	37
1. 5. 5. Koncept Najprej stanovanje – Husing First	38
1. 5. 5. 1. Zgodovina programa.....	38
1. 5. 5. 2. Nastanitev brezdomnih – prakse iz tujine	39
1. 5. 5. 2. 1. Norveška	39
1. 5. 5. 2. 2. Danska.....	40
1. 6. Društvo za pomoč in samopomoč brezdomcem Kralji ulice.....	41
1. 6. 1. Zgodovina društva	42
1. 6. 2. Cilji programa Kralji ulice.....	43
1. 6. 3. Načela, ki jih v društvu razvijajo in upoštevajo.....	44
1. 6. 4. Programi, ki jih izvajajo v društvu	45
1. 7. Program nastanitvene podpore za brezdomne društva Kralji ulice	47
1. 7. 1. Oblike nastanitvene podpore društva Kralji ulice.....	49
1. 7. 1. 1. Nespecifična terenska nastanitvena podpora brezdomnim.....	49
1. 7. 1. 2. Osnovni program specifične nastanitvene podpore.....	49
1. 7. 1. 3. Nadaljevalni program nastanitvene podpore.....	51
1. 7. 1. 4. Trajnejši nadaljevalni program nastanitvene podpore imenovan Vila Mira.....	52
1. 8. Vloga socialnega dela v programu nastanitvene podpore.....	52

1. 9. Povezave tipologij brezdomstva s populacijo brezdomcev.....	53
2. EMPIRIČNI DEL.....	54
2. 1. Problem.....	54
3. METODOLOGIJA.....	54
3. 1. Vrsta raziskave.....	54
3. 2. Teme.....	55
3. 3. Viri podatkov.....	55
3. 4. Populacija in vzorčenje.....	56
3. 5. Zbiranje podatkov.....	57
3. 5. 1. Fokusna skupina.....	57
3. 5. 2. Intervjuji.....	57
3. 6. Obdelava in analiza podatkov.....	58
4. REZULTATI.....	58
4. 1. Področje stanovanja.....	58
4. 2. Področje službe.....	63
4. 3. Področje zdravstvenega stanja.....	67
4. 4. Področje socialnih mrež.....	72
4. 5. Primerjava tipologije FEANTSA z ugotovitvami raziskave.....	78
5. RAZPRAVA.....	78
6. UGOTOVITVE.....	81
7. PREDLOGI.....	81
8. VIRI IN LITERATURA.....	82
9. POVZETEK.....	87
10. PRILOGE.....	88

Kazalo tabel

Tabela 1: sedem teoretično možnih vrst brezdomstva.....	13
Tabela 2: Evropska tipologija brezdomstva in stanovanjske izključenosti (ETHOS – 2005), kot jo je oblikovala FEANTSA.....	15
Tabela 3: Ravni vključenosti in obseg nadzora.....	34
Tabela 4: Intervjuvanci po spolu.....	56
Tabela 5: Področje stanovanja.....	59
Tabela 6: Področje služba.....	64
Tabela 7: Področje zdravstvenega stanja.....	68
Tabela 8: Področje socialnih mrež.....	73

1. TEORETIČNI UVOD

1. 1. Opredelitev brezdomstva

1. 1. 1. *Brezdomstvo – opredelitev pojava*

Brezdomec lahko postaneš v različnih življenjskih situacijah in obdobjih, vsak od njih pa ima svojo življenjsko zgodbo in ozadje. Zgodbe so v večini primerov povezane z izgubami službe, ločitvijo, zasvojenostjo, zadolženostjo. Dolžina trajanja »kariere« brezdomca se prav tako razlikuje od posameznika do posameznika. Nekateri uspejo to obdobje svojega življenja končati v razmeroma kratkem času in se vrniti v »normalno« življenje. To jim v večini primerov uspe s pomočjo dobro razvite socialne mreže in služb, ki se ukvarjajo s problematiko brezdomstva. Žal pa se večina zgodb ne konča srečno. Nekateri kot brezdomci živijo dolga leta in to za njih postane edini način življenja, nekateri pa v kratkem času umrejo.

Definicij brezdomstva je več; odvisne so ne le od tega, v kolikšni meri je v nekem okolju problem politično in socialno priznan, ampak tudi od političnih in ekonomskih sredstev, ki so na voljo za iskanje rešitve. (Mandič, 1999: 13)

Biti brezdomec ne pomeni nujno biti brez strehe nad glavo, živeti na ulici. Ampak pomeni živeti v negotovih pogojih in neprimernih razmerah (pri prijatelju na kavču, v avtu, v sobi brez elektrike in vode, v z ljudmi prenatrpanem majhnem stanovanju, ipd.). Brezdomstvo pomeni živeti v ekstremni revščini, ko človek ne more zadovoljiti niti svojih najnujnejših, osnovnih potreb (prehrana, obleka, higiena, počitek, ipd.). Med brezdomci lahko najdemo mlade, vse več žensk, otroke, uživalce drog, uživalce alkohola, ljudi z dvojnimi diagnozami, ljudi v dolgotrajni socialni oskrbi, itd.

(Boškić in Zajc, 1997) Brezdomci so torej ljudje, ki nihajo med javnimi zavetišči in prostori, ki jih ponudi volonterski sektor, med penziji in sobami, ki so na meji normalnega (spodobnega) najetega prenočišča, med kočami, zabojniki in nelegalno zasedenimi bivališči, občasno pa bivajo pri prijateljih ali sorodnikih. So kategorija ljudi, ki ne morejo priti do ustreznega osebnega stanovanja z lastnimi sredstvi, ljudje, ki ne morejo zadržati osebnega prenočišča brez zagotovljene pomoči skupnosti.

Najožjo definicijo brezdomstva je postavil Program Stanovanjski indikatorji, ki ga je podprla Svetovna banka. Tukaj so brezdomci definirani kot »ljudje, ki spijo zunaj stanovanj (t. j., na cestah, po parkih, postajah in pod mostovi) ali v začasnih zavetiščih.« (Mandič, 1999: 14)

Položaj brezdomstva praviloma pomeni razpad ali nezmožnost vzdrževanja ustaljenih socialnih mrež, ki nas v življenju stabilizirajo, lokalizirajo, nam dajejo dom. Včasih se brezdomstvo začne (ali se vsaj tam nahajajo njegove korenine) v zgodnjem otroštvu, če se človek rodi v družini, ki zanj ne more dobro skrbeti, zato začne otrok s socialnimi službami pot po rejništvih, mladinskih domovih in vzgojnih zavodih, kar vse lahko pomeni, da si v življenju ne more oblikovati stabilne socialne mreže in s tem doma.

V pogostih primerih se brezdomstvo začne s konflikti v družini v času posameznikovega odraščanja. Točneje rečeno se konflikti takrat ne začnejo, temveč postanejo takrat bolj intenzivni, otrok oz. mladostnik pa je že tako samostojen, da se začne neustreznim odnosom tudi bolj aktivno postavljati po robu. Mnogi so prvič izkusili brezdomstvo v času odraščanja ali v zgodnjih 20. letih, ko so odšli od doma oz. ko so jih poslali od doma. V takih »domovih« pogosto najdemo nasilje v vzgoji, močne konflikte med družinskimi člani in tako ali drugačno zlorabljanje otrok.

Nekateri od takih mladostnikov razvijejo različne oblike odvisnosti (najpogosteje od alkohola ali prepovedanih drog), pa bodisi da je to rešitev, ki so jo znali mnogi poiskati, bodisi je to vedenje, ki so ga prevzeli od svojih staršev in skrbnikov. Za druge je brezdomstvo povezano z različnimi vrstami duševnih težav in boleznimi, zaradi katerih so manj sposobni vzdrževanja socialnih mrež oz. so njihove socialne mreže manj pripravljene za njih skrbeti.

Za precejšnjo skupino ljudi je brezdomstvo povezano z razpadom njihovih sekundarnih družin, ki za večino po osamosvojitvi od svoje primarne družine pomenijo socialno mrežo, ki so si jo razvili v obdobju (zgodnje) odraslosti in jim pomeni dom. Mnogi brezdomci povedo, da so se znašli na cesti po ločitvi od partnerja/-ice, oz. ko se je zaradi različnih razlogov pretrgala partnerska zveza.

Za prav vse pa je brezdomstvo povezano s premajhnimi možnostmi pridobivanja sredstev (bodisi zaradi velike brezposelnosti in zahtevnosti trga dela bodisi zaradi preskromnih pomoči države) in s prevelikimi cenami najema stanovanj. (Dekleva, Razpotnik 2007b: 10) Pri pojavu brezdomstva gre za primere socialne izključenosti na več nivojih (socialna, fizična, zakonska). Prav tako pa je pojav brezdomstva povezan s širšimi družbenimi procesi, nanj vplivajo demografski, ekonomski, politični in drugi družbeni tokovi, ki se skozi čas spreminjajo.

Četudi ljudje z izkušnjo brezdomstva niso homogena skupina, ampak še kako raznolika, pa lahko najpogostejša področja z brezdomstvom povezane problematike strnemo v spodnje alineje:

- revščina, obubožanost, zadolženost;
- osamljenost, pomanjkanje socialnih mrež;
- odsotnost statusov, pomanjkanje moči;
- dolgotrajna nezaposlenost, podkvalificiranost;
- izkušnje institucionalizacije (v kazenskih, zdravstvenih in drugih ustanovah);
- zlorabe v otroštvu, travmatični dogodki;
- medgeneracijsko vztrajanje socialne izključenosti in/ali brezdomstva;
- demoraliziranost;
- zdravstvene težave (kronične bolezni, invalidnost, težave v duševnem zdravju, zasvojenost, dvojne diagnoze);
- mnoge sekundarne posledice brezdomnega načina življenja, kot so zdravstvene težave, stigma, kriminaliziranost načina življenja ipd. (Kozar, 2008: 7).

Skozi celoten proces nastajanja diplomske naloge in srečevanje z brezdomci so se mi potrdile najpogostejše problematike brezdomstva, ki jih navaja Kozarjev te so: revščina, obubožanost, zadolženost, osamljenost, pomanjkanje socialnih mrež, pomanjkanje moči, dolgotrajna nezaposlenost,...

Tako kot katerakoli druga socialna problematika je slej ko prej tudi na brezdomstvo potrebno ugledati in misliti, kot na kompleksen družbeni pojav, ki ima svoje izvore v načinu delovanja vseh družbenih institucij, od šolstva, zdravstva, sociale, kriminalen, kulturne in drugih politik, te pa naj bi bile odsev kulture, ki jo z vzdrževanjem medsebojnih odnosov člani družb skupaj gradimo. (Razpotnik, Delkeva, 2005: 266)

1. 1. 2. Opredelitev brezdomstva skozi zgodovino

Brezdomstvo je za slovensko družbo razmeroma nov pojav. Deloma nov je sam pojav, deloma nova so naša poimenovanja pojava in novih je mnogo načinov razmišljanja, retorike, oblikovanja uradnih dokumentov, zakonskih in podzakonskih ureditev, vsebin socialnopolitičnih programov ter na koncu obseg naših osebnih izkušenj in vse mogočih asociacij, ki jih beseda sproži v nas. Koncept brezdomstva je razmeroma nov tudi za ljudi, ki jih tako imenujemo. Včasih jih namreč nismo tako imenovali in tudi sami sebe niso. Morda so bili nekoč predvsem berači, morda potepuhi, zakon in javnost sta jih imenovala klateži. (Dekleva, Razpotnik, 2008: 10)

Pogled družbe na brezdomce in sprejemanje le – teh se je skozi zgodovino spreminjalo. Brezdomce v pogovornem jeziku velikokrat označimo za klošarje. V zgodovini je beseda clochard, iz katere izhaja beseda klošar označevala brezdomce in potepuhe. Beseda clocher v francoščini pomeni zvonik, župnijo ali občino, v kateri je zvonik. Včasih so z zvonjenjem oznanjali razdeljevanje brezplačne hrane za ljudi, ki so bili brez sredstev za preživetje – prav njih se je oprijela oznaka clochard. (Dragoš, 1993: 153)

Pogled v zgodovino kaže, da se družbe med sabo niso razlikovale po tem, ali so imele opraviti s tovrstnimi pojavi ali ne, pač pa po odnosu do njih. V antiki je bilo npr. mogoče vsakega, ki je bil brez sredstev za preživljanje in brez prebivališča, takoj narediti za sužnja; srednji vek se je odlikoval po represivni zakonodaji kot poskusu dokončne rešitve problema potepuštva. Karel Veliki npr. na začetku 19. stoletja odredi, da je treba vse potepuhe izgnati, s čemer se problem potepuštva še bolj zaostri; čas od 14. do 16. stoletja pa je znan po krutosti t. i. beraških redov, ki so za brezdolništvo in potepuštvo predvidevali naslednje kazni: bičanje, žigosanje, rezanje ušes, prisilna dela, natezovalnice, suženjstvo na galejah, iztrganje jezika, smrtna kazen z mučenjem; Henrik VIII. v skladu s te vrste zakonodajo pobesi 8000 potepuhov. Vsa skrb za reveže je bila prepuščena karitativni dejavnosti, v imenu katere je cerkev obdavčila kmete s cerkveno desetino ter se bogatila s prodajo »odpustkov« (kar je bil tudi razlog razkola znotraj nje). Premik se zgodi šele z

reformacijo in humanizmom, ko se v reševanje te vrste problemov vključi država (prvo organizirano izvajanje skrbstva za reveže na oblastveni ravni se uvede v Nürnbergu leta 1522 in v Strassburgu leta 1523). v času zgodnjega kapitalizma se problem brezdelnežev in potepuhov še zaostri z nastankom rezervne industrijske armade (prvotno akumulacija kapitala) na ta način prizadetim pa ni bil naklonjen niti marksizem kot množična ideologija in gibanje izkoriščanih. (Dragoš, 1993: 154)

Na slovenskem prostoru je bilo ubožno skrbstvo organizirano šele po prvi svetovni vojni, do takrat pa je to bila pristojnost domovinskih občin. Tako je npr. 1873 sprejet posebni zakon »o javni skrbi ubogih (siromakov)«, ki je s kar 61-imi členi zavezoval občino, da »podpira pod pogoji tega zakona le one, kateri se vsled zunanjih, od njihove volje neodvisnih okolnosti nikakor ne morejo sami živeti (hraniti), ali pa v bolezni si sami in iz svojega in s svojimi močmi sredstva za ozdravljenje in potrebno postrežbo spraviti.« Hkrati zakon (v 33. členu) izrecno prepoveduje vsako beračenje ter izdajanje kakršnega koli potrdila, ki bi ga lahko imetnik uporabil za beračenje. V primerih pa, ko »se zaloti oseba za delo sposobna, ki nima ne ob čem živeti, nedopuščene prislužka«, ta člen določa za osebo prisilno delo (za hrano ali za mezdo); če oseba tega noče sprejeti, »bode kaznovana z ostrim zaporom od osmih dni do enega meseca«. (Dragoš, 1993)

Če je bil torej v prejšnjem stoletju siromakom in brezdelnežem namenjen poseben zakon (»o javni oskrbi ubogih«), je bila v stari Jugoslaviji ta problematika že vključena v kazenski zakonik (leta 1931), v novi Jugoslaviji pa v Zakon o prekrških zoper javni red in mir. Starojugoslovanski kazenski zakonik je za brezdelnost (v obliki potepanja, vlačugarjenja, beračenja, ukvarjanja z igrami na slepo srečo) določal zapor do enega leta ali celo od enega do petih let (takrat, ko se prejšnje oblike brezdelja kombinirajo s kaznivim dejanjem). Ko je v novi Jugoslaviji delomrzništvo, potepuštvo, beračenje ipd. prešlo iz kazenskega zakonika v predpise o prekrških, se je zmanjšala tudi zagrožena kazen, ki je za večino prekrškov znašala do enega meseca zapora (izjemoma za hujše prekrške do dveh mesecev). Sodobni slovenski Zakon o prekrških zoper javni red in mir je ostrejši. V 10. členu določa zaporno kazen 60 dni tudi za tistega »kdor se klati, potepa ali berači«. (Dragoš, 1993: 155)

Konkretnejša pomoč brezdomcem in revežem je na našem ozemlju med obema vojnama potekala v okviru civilne družbe tj., prek številnih humanitarnih organizacij, dobrodelnih društev in cerkvenih ustanov. Pomembna je bila tudi ponudba ljubljanske Cukrarne, v kateri so bili leta 1938 ustanovljeni socialni zavodi. V Cukrarni je takrat delovala ljudska kuhinja, namenjena brezposelnim, dana je bila možnost prenočevanja (50 postelj), ponujala je zavetišče zapuščenim otrokom v njej pa je bila tudi ogrevalnica (posebej za moške in posebej za ženske). Cukrarna je opravljala svojo funkcijo tudi v povojnem socializmu, vse dokler je leta 1986 niso zaprli. S tem so vrgli na cesto trideset brezdomcev, Ljubljana (ali Slovenija) pa je ostala za več let brez kakršnekoli ustanove, ki bi dajala brezdomcem streho nad glavo. To je bil glavni povod za ustanovitev ljubljanskega Zavetišča za brezdomce (1989). Gre za prvo ustanovo te vrste pri nas, ki poleg tega dobro ilustrira družbeno pozornost do tovrstne problematike. Do odprtja tega zavetišča so brezdomce »reševali« organi pregona, sodišče in organi za izvajanje kazenskih sankcij – na ta način so po Zakonu o prekrških zapori omogočali (največ) dvomesečno oskrbo, kar pomeni za brezdomca stigmatizacijo, hkrati pa zdravstveno oskrbo, prenočišče, redno ter toplo prehrano; če želi, si lahko z delom pridobi manjši zaslužek za čas po prestajanju kazni, ob odpustu pa mu po potrebi priskrbijo ustrezna oblačila (preko Rdečega Križa). (Dragoš, 1993: 156)

Brezdomstvo je pojav, ki pri nas pridobiva na obsegu, vidnosti in alarmantnosti prav v tranzicijskih časih, to je od leta 1990 dalje, sočasno s slabljenjem in razkrajanjem mnogih formalnih in neformalnih varovalnih sistemom. (Kozar, 2008: 6)

1.2. Brezdomstvo skozi različne tipologije

1. 2. 1. Evropska tipologija brezdomstva

Strokovnjaki Sveta Evrope, Komisija za socialno politiko, definirajo brezdomce kot »posameznike ali družine, ki so brez trajne nastanitve v primernem osebнем stanovanju«. Gre torej za trajno in ne začasno nastanitev, osebno in ne institucionalno ali kolektivno (npr. v zavetišču, hotelu, domu) ter kakovostno in cenovno primerno. (Mandič, 1999: 13)

ETHOS - ova – Evropska opazovalnica brezdomstva (European observatory on homelessness; Edgar in Meert 2005 v Dekleva, Razpotnik, 2007c: 8) definicija oz. klasifikacija brezdomstva izhaja iz koncepcije treh področji brezdomstva in stanovanjski izključenosti (Izključenost iz fizičnega področja, izključenosti iz socialnega področja in izključenost iz zakonskega področja). S pomočjo preseka teh treh področij definira sedem bolj specifičnih teoretično možnih vrst brezdomstva.

FEANTSA – Evropska zveza nacionalnih organizacij, ki delajo z brezdomci, je na osnovi predpostavljenih treh področij možne izključenosti in njihovih kombinacij razvila svojo konceptualno definicijo – pravzaprav shemo 13 - ih vrst brezdomstva in stanovanjske izključenosti. V spodnji tabeli je teh 13 vrst bolj podrobno operacionalno opredeljenih. (Dekleva, Razpotnik, 2007c: 11)

Tabela 1: sedem teoretično možnih vrst brezdomstva

		Konceptualna kategorija	Fizično področje	Zakonsko področje	Socialno področje
Brezdomstvo	1	Brez strehe	Nima prebivališča (strehe)	Ni zakonsko upravičen do možnosti ekskluzivne lastnine	Nima zasebnega in varnega osebnega prostora socialnih odnosov
	2	Brez hiše	Ima prostor za življenje, ki je primeren za bivanje	Ni zakonsko upravičen do možnosti ekskluzivne lastnine	Nima zasebnega in varnega osebnega prostora socialnih odnosov
Stanovanjska izključenosti	3	Negotovi in nezadostno stanovanje	Ima prostor za življenje, ki pa ni varen in primeren za bivanje	Nima varnosti najema	Ima prostor za socialne odnose
	4	Nezadostno stanovanje in socialna izoliranost ob zakonitem bivanju	Nezadostno stanovanje (ni primerno za bivanje)	Je zakonsko upravičen do možnosti ekskluzivne lastnine	Nima zasebnega in varnega osebnega prostora socialnih odnosov

	5	Nezadostno stanovanje (ob varnem najemu)	Nezadostno stanovanje (ni primerno za bivanje)	Je zakonsko upravičen do možnosti ekskluzivne lastnine	Ima prostor za socialne odnose
	6	Negotovo stanovanje (ob zadostnem stanovanju)	Ima prostor za življenje	Nima varnosti najema	Ima prostor za socialne odnose
	7	Socialna izoliranost ob zadostnem in varnem stanovanju	Ima prostor za življenje	Je zakonsko upravičen do možnosti ekskluzivne lastnine	Nima zasebnega in varnega osebnega prostora socialnih odnosov

Vir: Edgar in Meert, 2005 v Dekleva, Razpotnik 2007c

Komisija za socialno politiko, definira brezdomce kot »posameznike ali družine, ki so brez trajne nastanitve v primernem osebni stanovanju.« V procesu nastajanja te diplomske naloge in mojem druženju z brezdomci se je izkazalo, da ta definicija ne drži. Tudi tisti, ki živijo v bivalnih enotah ali v programu Vila Mira, kjer je čas bivanja neomejen se še vedno doživljajo kot brezdomci. Prav tako pa jih dojema tudi okolica. Čeprav imajo rešen bivanjski problem, zagotovljeno trajno nastanitev v primernem stanovanju v večini primer izključenosti na drugih področjih življenja ostajajo.

FEANTSA – Evropska zveza nacionalnih organizacij, ki delajo z brezdomci je razvila sedem teoretično možnih vrst brezdomstva. Ko sem poskušala ugotoviti v katero izmed teh sedmih konceptualnih kategorij brezdomstva spadajo brezdomci vključeni v program namestitvene podpore s katerimi sem delala intervjuje tega nisem mogla ugotoviti. Ti brezdomci spadajo vsak v več možnih kategorij in ne samo v eno. Ta uvrstitev se od posameznika do posameznika razlikuje, v kolikor bi njih spraševala kam bi uvrstili sami sebe pa sem prepričana, da bi se pojavilo še veliko več razlik, nekateri pa se ne bi mogli uvrstiti nikamor.

Tudi pri uvrščanju v 13 kategorij tipologije brezdomstva in stanovanjske izključenosti so se pojavile podobne stvari. Obstajajo brezdomci, ki jih ni mogoče vključiti v nobeno od navedenih 13 kategorij.

Iz tega izhaja, da pristopi, ki ljudi in njihov življenjski položaj razvrščajo v predalčke niso učinkoviti in v praksi težko uporabni.

V tabeli 1 predstavljene teoretično možne vrste brezdomstva temeljijo na treh področjih življenja: izključenost iz fizičnega življenja; izključenost iz zakonskega področja; izključenost iz socialnega področja. Tipologija predstavljena v tabeli 2 pa predstavi vrste brezdomstva in stanovanjske izključenosti.

Tabela 2: Evropska tipologija brezdomstva in stanovanjske izključenosti (ETHOS – 2005), kot jo je oblikovala FEANTSA

Konceptualna kategorija		Operacionalna kategorija		Generična definicija
Brez strehe (Roofless)	1	Ljudje, ki živijo na prostem, na javnem prostoru (brez zavetja)	1. 1.	Spijo pod milim nebom, nimajo 24-urnega dostopa do nastanitve/nimajo bivališča
			1. 2.	Dostopni s terenskim delom
	2	Ljudje, ki živijo v nočnih zavetiščih in so prisiljeni nekaj ur na dan preživeti na javnih prostorih	2. 1.	Nizkopražna zavetišča, ki vključujejo le nočitve (spanje v Ljubljani v zabojnikih
			2. 2.	Poceni penzioni
			2. 3.	Kratkotrajne hotelske namestitve
	Brez stanovanja (Houseless)	3	Ljudje, ki živijo v zavetiščih za brezdomce/kratkoročnih	3. 1.
3. 2.				Začasno bivanje (brez določenega roka)
3. 3.				Začasno bivanje (s prehodnim rokom)
3. 4.				Začasno bivanje (z daljšim rokom)
4		Ženske, ki živijo v zavetiščih/zatočiščih/varnih hišah za ženske	4. 1.	Namestitve v zavetiščih za ženske, varne hiše
			4. 2.	Podprte (razpršene) namestitve
5		Ljudje, ki bivajo v zavetiščih/azilih za priseljence	5. 1.	Začasne nastanitve/sprejemni centri (azili)
			5. 2.	Nastanitve za repatriirance

			5. 3.	Bivališča za priseljenske delavce (samski domovi)
	6	Ljudje, ki so pred odpustom iz institucij	6. 1.	Kazenske institucije (pripori, zapori)
			6. 2.	Medicinske institucije
	7	Ljudje s specializirano podporo v zvezi z namestitvijo (zaradi brezdomstva)	7. 1.	Skupinske podprte (varovane) namestitve
			7. 2.	Individualne podprte (varovane) namestitve
			7. 3.	Namestitve v foajjih
			7. 4.	Nastanitve za najstniške starše
Negotovo (Insecure)	8	Ljudje, ki bivajo v negotovih bivališčih (brez pravic najema)	8. 1.	Začasno bivanje s sorodniki/prijatelji (ne po svoji izbiri)
			8. 2.	Bivanje brez veljavne (pod)najemne pogodbe
	9	Ljudje, ki živijo v grožnji pred izselitvijo/deložacijo	9. 1.	Pravne prisilne izselitve najemnikov
9. 2.			Pravne prisilne izselitve zaradi spremembe lastnine (zaradi denacionalizacije)	
	10	Ljudje, ki živijo pod grožnjo nasilja	10. 1.	Življenje pod grožnjo nasilja s strani partnerja, staršev ali drugih
Neprimerno (Inadequate)	11	Začasne strukture	11. 1.	Mobilno domovanje (v avtu, prikolici, kolibi, vagonu)
			11. 2.	Ilegalna zasedba zemljišč (npr. Romi)
			11. 3.	Ilegalna zasedba stavbe (skvotiranje, bivanje v "bazi", bivaku)
	12	Ljudje, ki živijo v neprimernih bivališčih	12. 1.	Neprimerno za bivanje (glede na nacionalno zakonodajo ali standarde)
	13	Ljudje, ki živijo v ekstremni prenaseljenosti	13. 1.	Glede na nacionalno normo prenaseljenosti

Vir: Edgar in Meert, 2005 v Dekleva, Razpotnik 2007c

Razvrstitev v tabeli opozarja na množstvo oblik brezdomstva ter hkrati na kulturno relativnost oz. pogojenost definicij s kulturno določenimi normami, standardi, pričakovanji in zakonodajo. Zadnja kolona v tabeli je odprta, kar pomeni, da v različnih družbenih kontekstih vanjo lahko k posameznim podkategorijam vpisujemo

različne specifične oblike brezdomstva. Morda najdemo celo nacionalno specifične podkategorije. Domnevamo lahko, da bolj ko je v neki družbi problem razširjen in so nasploh oblike/stili življenja pluralizirani, več možnih in obstoječih oblik brezdomstva bomo v njej našli. (Dekleva, Razpotnik, 2007c:14)

1. 2. 2. Specifične skupine brezdomcev

Brezdomci niso homogena skupina, ampak gre za zelo raznolike ljudi, ki jih lahko strnemo v nekaj večjih skupin. V nadaljevanju tega poglavja sem podrobneje predstavila šest večjih in najpogostejših skupin brezdomcev.

1. 2. 2. 1. Dnevno brezdomstvo

Dnevno brezdomstvo je pogosto pojav, ki časovno predhodi brezdomstvu v pravem pomenu besede. Dnevne brezdomce naj bi prepoznali predvsem po tem, da imajo podobne potrebe in preživljajo dneve na podoben način kot brezdomci v polnem pomenu besede.

V našem kontekstu v skupino dnevni brezdomcev lahko štejemo mlajše odvisnike. Nekateri med njimi živijo pri starših, a se v svojih »domovih« zadržujejo tako malo, kot se le da, drugi v Ljubljano hodijo iz drugih krajev in v njej ostajajo dnevno ali več dni skupaj, občasno se spet vrnejo v domači kraj, a po drugi strani se od »doma« tako v realnem kot v simbolnem pomenu te besede sčasoma vse bolj oddaljijo.

Dnevno brezdomstvo je pogosto tudi ena od epizod tako imenovanega ponavljajočega se brezdomstva, imenovanega tudi ciklično brezdomstvo, ko posameznik kroži med različnimi, najpogosteje negativnimi oblikami nastanitve, zavodi, institucijami in ulico. (Dekleva, Razpotnik, 2007b)

1. 2. 2. 2. Mladi brezdomci

Ena od pojavnih oblike, ki se tako pri nas kot drugod po svetu še posebej povečuje in zato postaja vse večji strokovni izziv, je brezdomstvo mladih. Tranzicija mladih v odraslost postaja v današnjem času vse bolj negotova, spremlja jo vse več različnih tveganj. Z zmanjševanjem podpore mladim iz državnih virov in vse težje dostopnosti (socialnih) stanovanj zanje velika večina odgovornosti za socialno-ekonomsko

podporo mladih ostaja na ramenih njihovih staršev. Slednje je razlog za povečevanje razlik in torej vse večje socialno razslojevanje družin, ki so zmožne in pripravljene preskrbeti svoje otroke na njihovi tranziciji v odraslost, ter tistih, ki si tega ne morejo privoščiti, ker preprosto ne zmorejo ali pa iz različnih razlogov niso pripravljene vlagati v svoje otroke. Mladi brezdomci so torej ena od tistih ranljivih skupin, ki so v opisanih spremenjenih razmerah postale posebej izpostavljene. (Dekleva, Razpotnik, 2007b: 35)

1. 2. 2. 3. Brezdomni odvisniki

Posebna skupina znotraj populacije brezdomcev so brezdomni odvisniki od nedovoljenih drog. V zadnjem času je bilo v Evropi in po svetu nasploh narejenih veliko študij, ki so se osredotočile tako na stanovanjsko vprašanje kot tudi na storitve, neposredno vezane na bivališča, ki jih brezdomna populacija potrebuje. Torej je mogoče ločiti z brezdomstvom povezane problematike, med katerimi je ena poglobitnejših tudi zasvojenost, od navidez ožjega vprašanja brezdomstva.

Na Norveškem je študija lokalnih oblik pomoči, ki so jih uporabljali nekdanji brezdomci, pokazala, da ima velika večina brezdomcev težave z zasvojenostjo. Velika večina mestnih oblasti je na podlagi preteklih izkušenj zagovarjala stališče, da velik del – če ne kar vsi uporabniki, s težavami z drogo – potrebuje spremljevalne programe in podporo ter pomoč pri urejanju stanovanjskega vprašanja. Brezdomni odvisniki potrebujejo drugačno obravnavo kot tisti z domom, predvsem pa so brezdomnost definirali kot dejavnik, ki občutno zmanjšuje posameznikovo vztrajanje v programu obravnave. (Dekleva, Razpotnik 2007b)

1. 2. 2. 4. Brezdomni z dvojnimi diagnozami

Tako kot pri brezdomstvu, gre tudi pri problematiki dvojnih diagnoz za relativno nov družben fenomen, ki je povezan z množično deinstitucionalizacijo in sočasno povečanim dostopom do različnih drog (tudi v širši populaciji oz. v revnejših slojih). Tako kot pri družbenih pojavih nasploh, gre tudi pri pojavu brezdomstva za kompleksen splet so-delujočih dejavnikov. Za oblikovanje politik in modelov pomoči na tem področju je pomembnejše od iskanja vzrokov njihovega nastanka, spoznanje, da gre za posameznike, ki zaradi svojih multiplih težav v trenutnem sistemu nikjer ne najdejo svojega mesta. Zato ostajajo brez ustrezne obravnave ter prepuščeni sami

sebi in brezupnemu učinku »vrtljivih vrat«, potovanju in kroženju v sisteme zdravstva in spet iz njih, iz kazenskega pravosodja, terapij, obravnav in socialne pomoči. Za delo z brezdomnimi posamezniki z dvojnimi diagnozami je ključnega pomena dobra koordinacija ustanov, njihova medsebojna povezanost in prilagojenost posameznikom, takim, kot so in ne takim, kot naj bi bili. (Dekleva, Razpotnik, 2007b)

1. 2. 2. 5. Brezdomne ženske

Med brezdomnimi je tako po svetu, kot pri nas, manj žensk kot moških. Dejavniki za to so v prvi vrsti kulturni, povezani s tradicionalno žensko spolno vlogo, pogosteje vezano na dom, družino in gospodinjstvo, ter pogosteje investirano z vzajemnimi zavezujočimi skrbstvenimi odnosi. Vendarle pa je tako v svetu kot pri nas pojav brezdomk prisoten in sploh ne redek. Brezdomci sami poudarjajo tudi dejstvo, da težko življenje in težko preživetje na ulici ženske bolj odvrča od tega življenja in prej uporabijo vse mogoče druge možnosti, ki so jim še ostale, preden gredo zares živeti na ulico. Izkušnje kažejo, da si ženske na ulici hitreje kot moški lahko najdejo nekoga, ki je pripravljen tudi v nastanitvenem smislu zanje poskrbeti, že zaradi njihovega relativno manjšega števila. To pa je ob enem dejstvo, ki nam daje misliti o večjem obsegu skritega in potencialnega brezdomstva med ženskami.

Pogoji brezdomstva pogosto zmanjšajo nadzor ženske nad vsakodnevnimi situacijami, tudi nadzor nad zanositvijo. Raziskave iz ZDA ugotavljajo, da je med revnimi več nenačrtovanih nosečnosti, da pa so dejavniki, ki pri brezdomnih ženskah prispevajo k zanositvi oz. k neobvladovanju nosečnostne problematike naslednji: viktimizacija žensk, ekonomsko preživetje, slab dostop do kontracepcije, slabši nadzor nad spolnostjo, želja po intimnosti in upanje na boljšo prihodnost. (Dekleva, Razpotnik 2007b)

1. 2. 2. 6. Osebe v dolgotrajni institucionalni oskrbi

Vredni posebne pozornosti znotraj skupine brezdomcev so posamezniki z institucionalno zgodovino. Gre predvsem za probleme otrok, ki so v nadomestnih, rejniških družinah, zavodih in podobnih ustanovah dolgotrajnejše oskrbe. Raziskave izpostavljajo sodelovanje primarne družine v teh procesih. Pomembnost sorodnikov in prijateljev oz. takih ali drugačnih socialnih mrež se pokaže šele takrat, ko

posameznik zapusti neko ustanovo in se mora osamosvojiti. Splošno strokovno mnenje, ki ga potrjujejo tudi mnoge raziskave je, da ti posamezniki z dolgotrajno zunaj družinsko oskrbo ostanejo tudi v prihodnosti nekako zaznamovani. Težko zgradijo identiteto, ne znajo delovati v odnosih – so socialno oškodovani, čustveno in vedenjsko manj kompetentni in pogosto manj sposobni skrbeti sami zase oz. si omogočiti samostojno življenje. Medtem ko je pri nekaterih to seveda zgolj prehodna življenjska faza, ki jo uspejo premagati, opisane okoliščine posameznike pogosto vodijo v nadaljnje obravnave in odvisnosti, oboje pa se le redko stopnjuje v ekstremno izključenost in brezdomstvo. (Dekleva, Razpotnik, 2007b: 39)

1. 2. 2. 6. 1. Ljudje z dolgotrajnimi duševnimi stiskami

Med osebami v dolgotrajni institucionalni oskrbi so med posebej izpostavljenimi ljudje z dolgotrajnimi duševnimi stiskami.

Stanovanje je nujni pogoj za duševno zdravje v naši civilizaciji. Povezava med duševno stisko in brezdomstvom je tako velika, da se pojavlja vprašanje, kaj je posledica česa? Brezdomstvo duševne stiske ali duševna stiska brezdomstva? Rešitev v takih situacijah ni veliko, le – te pa so ponavadi neustrezne iz več razlogov, predvsem je težava v nestabilnosti rešitev, nobena od njih ne zadovoljuje občutka varnosti, trdnosti in domačnosti. (Flaker, 1999)

Situacije v katerih se znajdejo ljudje z dolgotrajnimi duševnimi stiskami:

- namestitev v bolnico ali socialni zavod ob stanovanjski stiski (tudi ob odpustu iz drugih ustanov: zapora, vzgojnih zavodov);
- ni stanovanja ob odpustu (svojci oddajo v najem, prodajo stanovanje, stanodajalec odda stanovanje);
- uporabnice psihiatričnih ustanov, ki doživljajo nasilje v družini se nimajo kam zateči;
- okolica zavrača uporabnika (je grešni kozel za vse, kar je narobe v soseski, bav-bav, skregan s sosedi);
- živijo s starši v odvisnostni navezavi, iz katere se težko izkopljejo;
- živijo v neurejenih, zanemarjenih razmerah;

- ko gredo v bolnico ali zavod, nimajo kje shraniti svojih potrebščin, pohištva, osebne lastnine;
- stanovanje institucionaliziranemu človeku (v bolnici ali zavodu) večja družben status in pogodbeno moč.

Iz tega lahko izpeljemo tri vrste potreb, ki so značilne za situacije, v katerih se znajdejo uporabniki psihiatričnih služb.

1. Potrebujejo razmeroma lahek dostop do stabilnega stanovanjskega razmerja. Obenem pa potrebujejo varovalne mehanizme, ki jim zagotovijo, da stanovanja ne bodo izgubili.
2. Gre za potrebe ogroženih skupin, ki jim stanovanjski problem povečuje možnost, da se bodo znašli v psihiatrični bolnišnici.
3. gre za potrebe po posebnih prostorih. To so lahko prehodni prostori, razne vrste zatočišč (zatočišče za ženske, mlade, pobegle bolnike,...). Lahko pa so to prostori, ki so za prebivalce bolj trajne narave, v smislu terapevtskih skupnosti, rehabilitacijskih stanovanjskih skupin, ali pa še trajnejše nekonvencionalne rešitve. (Flaker, 1999)

1. 2. 3. Prikrito brezdomstvo

Prikriti brezdomci so ljudje, ki imajo streho nad glavo, prostor v katerem živijo nimajo pa doma v pravem pomenu besede. Pogosto gre za prenaseljene sobe ali garsonjere, majhne sobice, ki so velikokrat celo brez vode in elektrike, življenje pri prijateljih na kavču,...

Med prikrito brezdomstvo lahko uvrstimo tudi brezdomce vključene v programe nastanitvene podpore, ki imajo za neko daljše časovno obdobje rešen stanovanjski problem. Kljub temu so pa še vedno brezdomci, na vseh ostalih področjih njihovega življenja.

O njihovo prikritosti govorimo iz več razlogov: zato, ker ti ljudje niso vselej opazni in v javnosti prisotni kot berači niti jih ne moremo zlahka zajeti v statistike, saj ne prihajajo v stik z zavetišči ali drugimi organizacijami.

Dekleva in Razpotnik (2007c) pišeta o prikritem brezdomstvu. Pojav je še posebej prisoten v območjih, kjer so zavetišča za brezdomce redka. Prikrto brezdomstvo se pojavlja v različnih oblikah. V ruralnem okolju ali manjših mestih temu pojavu toliko bolj botruje nelagodje posameznikov zaradi njihovega položaja. To pomeni, da se kot brezdomci niso pripravljene javno izpostaviti; možnost pa je tudi, da so njihove potrebe do neke mere pokrite s strani skupnosti, da torej ne umrejo od lakote ali žeje, ker jih skupnost nekako vzdržuje. Primeri skritega brezdomstva so tudi pogosti v prestolnicah. Ni pa prikrto brezdomstvo vselej povezano z namernim skrivanjem pred lokacijami in mesti, kjer bi se le – to lahko beležilo. Pogosto gre za odmaknjen in izoliran način življenja posameznika, ki se kolikor je to le mogoče izogiba socialnim stikom oz. jih nikoli ni imel. (Dekleva, Razpotnik: 2007c)

1. 3. Politika do brezdomstva v Sloveniji

V Sloveniji je stanovanjsko vprašanje pred osamosvojitvijo v največji meri reševala država. Po osamosvojitvi se je funkcija države prevesila iz »oskrbovalne« funkcije v t. i. »omogočanje«, pa ne le na stanovanjskem področju temveč tudi na drugih. To je pomenilo tudi večja tveganja. Stanovanjsko področje se je s tranzicijo močno spremenilo in na njem je vloga države močno okrnjena. Med evropskimi državama ima Slovenija enega najnižjih deležev BDP za stanovanjsko področje (po podatkih Eurostata 2006). Stanovanjski problem in tveganje brezdomstva torej s spremembami sistema postane težje obvladljivo, zlasti za najbolj ranljive skupine prebivalstva. (Filipović, 2007: 188)

Slovenija je ena tistih držav znotraj Evropske skupnosti, ki še nima izoblikovane nacionalne strategije na področju brezdomstva. To dejstvo je deloma mogoče razložiti tudi s tem, da je problematika brezdomstva v našem okolju relativno nova, povzročena je s prehodom v tržni kapitalizem in z njim povezanim popuščanjem varovalnih mrež in s povečevanjem negotovosti za člane družbe na najrazličnejših področjih, od stanovanjskega naprej. Čas, v katerem živimo, s svojo usmerjenostjo v tekmovalnost in povečanje dobičkov peščice izvrže vse več ljudi, ki iz tega ali onega razloga bitki niso kos. Žal se izvrženost ljudi iz integrativnih sistemov, revščine in socialne izključenosti vse pogosteje končajo v brezdomstvu. Razvoj strategije

preprečevanja brezdomstva bo v prihodnosti nujna naloga, če želimo premišljeno in celovito pristopati k tej problematiki in jo strokovno učinkovito reševati.

Evropski parlament se je v letu 2008 zavezal za končanje (vsaj) cestnega (torej vidnega, najbolj alarmantnega) brezdomstva do leta 2015. K temu je seveda zavezana tudi Slovenija. Doseči, ali vsaj slediti temu cilju, pa je seveda spet nemogoče brez nacionalne strategije za to področje, ki bi narekovala usklajeno in odgovorno angažiranje čim širšega nabora različnih akterjev. (Dekleva, Razpotnik, (ur.), 2010: 4)

1. 3. 1. Ocena vlade o stanju na področju brezdomstva

Slovenska vlada je leta 2009 odgovarjala na vprašalnik Evropske komisije o brezdomstvu in izključenosti do dostopa do bivališč. Vesna Leskovšek (Leskovšek, 2010) je zbrala odgovore in predstavila delovanje slovenske vlade v spodnjih alinejah. Odgovori so zanimivi, saj odražajo odnos vlade do pojava brezdomstva in brezdomcev kot oseb. Čeprav so odgovori kratki in pomanjkljivi, lahko vendarle naznanjajo nekaj ugotovitev.

1. Slovenska vlada ne definira brezdomstva kot pomanjkanje dostojnega, varnega in stalnega bivališča, temveč bolj kot osebni problem brezdomcev, kar je pomemben razloga za to, da nimamo celostne in konsistentne politike na tem področju.
2. Na ravni države nimamo ne kratkoročnih ne dolgoročnih ciljev in ne ukrepov na področju brezdomstva.
3. Ni medsektorskega povezovanja in naporov za poenoteno razumevanje problema brezdomstva. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve že vrsto let podpira različne projekte in programe za blažitev učinkov brezdomnosti, za zagotavljanje osnovnih bivalnih enot in za aktivistično delo na tem področju (sofinanciranje 16 programov), a nima zadostnega, če ne nikakršnega, vpliva na stanovanjsko politiko in brezdomcem ne more zagotavljati stanovanjskih pravic.
4. Brezdomci so torej obravnavani kot socialni problem, ki ga rešujejo s parcialnimi rešitvami, sami pa niso upravičeni do samostojnega in neodvisnega bivališča.

5. Slovenija ni prevzela tipologije za merjenje brezdomstva in izključenosti iz dostopa do bivališča, ki jo je razvila FEANTSA, da bi pospešila enotno evropsko razumevanje pojava.
6. Slovenija je opustila koncept socialnih stanovanj, čeprav te odločitve ni nikoli pojasnila, pri poročanju pa uporablja ta termin, kar je zavajajoče za vse, ki ne poznajo slovenske institucije. Ko država uporablja ta termin, prav tako ne pojasni, na kaj se nanaša, kakšna bivališča so to in kako je organiziran dostop do njih. Ne vemo, koliko teh enot je bilo dodeljenih brezdomcem.
7. Socialna stanovanja, ki so zagotavljala dostojno bivališče veliko ljudem, je zamenjal koncept začasnih kriznih prostorov, kjer gre pogosto za prostore na robu higienskih in gradbenih minimumov. Sistem ne deluje, ker iz teh začasnih enot ni sistemskih izhodov.
8. Za neprofitna stanovanja obstajajo 4 prioritete skupine: mlade družine, ljudje s hendikepom, družine z več otroki in dolgotrajno nezaposleni. Brezdomci niso omenjeni ne v zakonodaji in ne v nacionalnih programih.

Na področju brezdomstva ni nacionalnega programa, ki bi bil jasno usmerjen v odpravo te težave. (Leskošek, 2010)

Iz tega izhaja, da je slovenska vlada/politika reševanje problema brezdomstva potisnila v ozadje. V teh časih, ko se množična odpuščanja delavcev kar vrstijo in s tem narašča število revnih in ekstremno revnih, bi država morala tej problematiki nameniti več pozornosti. Področje brezdomstva bo treba začeti urejati celostno in na vseh področjih.

1. 3. 2. Zakon o socialnem varstvu

V tem poglavju bom predstavila vidnejše poudarke Zakona o socialnem varstvu, ki zajemajo tudi skupino brezdomcev. Zakon predvideva izboljšanje položaja marginaliziranih skupin.

Zakon o socialnem varstvu določa, da socialno varstvena dejavnost obsega preprečevanje in reševanje socialne problematike posameznikov in posameznic, družin in skupin prebivalstva. Pravice iz socialnega varstva po tem zakonu obsegajo storitve in ukrepe, namenjene preprečevanju in odpravljanju socialnih stisk in težav

posameznikov in posameznic, družin in skupin prebivalstva ter denarno socialno pomoč, namenjeno tistim posameznikom in posameznicam, ki si sami ne morejo zagotoviti materialne varnosti zaradi okoliščin, na katere ne morejo vplivati. Pravice do storitev in denarne socialne pomoči se uveljavljajo po načelih enake dostopnosti in proste izbire oblik za vse upravičence in upravičenke pod pogoji, ki jih določa zakon. Vse te oblike so med drugimi namenjene tudi brezdomcem. Vendar se velikokrat zgodi, da prav brezdomci zaradi pomanjkanja informacij teh oblik pomoči ne koristijo.

Socialnovarstvene storitve so namenjene preprečevanju socialnih stisk in težav ter obsegajo aktivnosti in pomoč za samopomoč posamezniku in posameznici, družini ter skupinam prebivalstva. Te storitve so:

- prva socialna pomoč,
- osebna pomoč,
- vodenje in varstvo ter zaposlitev pod posebnimi pogoji (Uradni list RS; Zakon o socialnem varstvu).

Vse zgoraj omenjene storitve so namenjene tudi populaciji brezdomcev za lajšanje njihovega trenutnega stanja.

Obstajajo tudi socialnovarstveni programi za pomoč brezdomcem, ki jih izvajajo tudi v društvu Kralji ulice, zavetišče za brezdomce uživalce drog, javne kuhinje, dnevni centri, ambulanta s posvetovalnico za osebe brez zdravstvenega zavarovanja, ipd.

1. 3. 3. Zakon o varstvu zoper javni red in mir

Za razliko od Zakona o socialnem varstvu, ki predvideva izboljšanje položaja marginaliziranih skupin, imamo v Sloveniji tudi zakon, ki je do brezdomcev restriktiven in ga je mogoče tudi izkoriščati na račun brezdomcev. Organi pregona ne upoštevajo dosledno tega kar piše v zakonu in včasih oglobijo ljudi, ki jih ne bi smeli. To se pogosto zgodi na račun brezdomcev, ki v veliki večini ne poznajo zakonodaje.

Ta zakon predvideva kaznovanje, kar brezdomcem trenutno situacijo samo še poslabša. Brezdomci namreč nimajo denarja niti za najnujnejše stvari kaj šele za plačevanje glob, tako se jim tudi s pomočjo tega zakona neplačane globe nabirajo

poravnati pa jih ne morejo. Velikokrat morajo osebe zaradi neplačanih glob tudi v zapor, kar njihovo stisko še poveča.

Zakon o prekrških zoper javni red in mir iz leta 1959 materialnih določb o beračenju sploh ni posebej navajal. Obstajala je le kazenska odločba, kjer je bilo navedeno, da se z denarno kaznijo ali zaporom kaznuje tisti, ki se vdaja klatenju, potepanju, beračenju ali kdor se izmika delu ali živi v brezdelju, čeprav je zmožen za delo.

Zakon o varstvu zoper javni red in mir, ki je v veljavi še danes, se na tematiko brezdomstva nanaša v 9. in 10. členu.

9. člen

»Kdor na vsiljiv ali žaljiv način koga nadleguje z beračenjem za denar ali druge materialne dobrine, se kaznuje z globo 41, 73 €«. V komentarju tega člena je zapisano »Storilec tega prekrška je lahko vsakdo in ni nujno, da gre za osebo, ki je brez sredstev za preživljanje in bivališča, kot je bilo stališče sodne prakse po prejšnjem zakonu.« Iz nadaljnjega komentarja tega člena je razvidno, da organi nadzora niso usmerjeni k preganjanju »mestnih klatežev« ampak samo tiste osebe, ki pri beračenju aktivno posegajo v posameznika (hodijo za njim, ga zmerjajo,...). Če ne gre za vznemirjanje in nadlegovanje druge osebe, prekrška ni. Nadzor nad tem členom izvajata policij in občinsko redarstvo. V praksi se velikokrat zgodi, da so kaznovani berači, ki beračijo na nevsiljiv način.

10. člen

»Kdor prenočuje ali spi na javnih krajih ali drugih dostopnih prostorih, ki za to niso namenjeni in s takšnim ravnanjem koga vznemirja, se kaznuje z globo 83, 46 €.« V komentarju tega člena je zapisano »Pogoja za storitev tega prekrška sta dva: prenočevanje na javnih krajih ali drugih dostopnih krajih, ki prenočevanju niso namenjeni in kršitelj s svojim dejanjem moti druge ljudi (ta prekršek torej praviloma policiji prijavi tisti, ki ga takšno ravnanje moti, tako imenovan oškodovanec. Takšna dejanja se praviloma ponavljajo v daljšem časovnem obdobju in ravno to kaže, da se je oseba skoraj »naselila« na tistem mestu, kar povzroči vznemirjenje drugih. Takšni primeri se najpogosteje pojavljajo, ko posameznik prenočuje v skupnih prostorih,

najpogosteje večstanovanjskih zgradb, kot so kleti, kolesarnice, shrambe, podstrešja ipd.»

Nadzor nad tem členom izvaja policija. Pri izvajanju tega člena velikokrat pride do nevestnega ravnanja, saj osebe pregona brezdomcem napišejo kazen brez predhodne prijave tretje osebe. Kar pomeni, da brezdomec s svojim spanjem v parku, na železniški postaji,... ne vznemirja in moti nikogar in posledično ne bi smel dobiti kazni.

1. 3. 4. Resolucija nacionalnega programa socialnega varstva 2006 – 2010

V resoluciji nacionalnega programa socialnega varstva 2006 – 2010 so podobno kot v nacionalnem programu socialnega varstva iz leta 2005 kot ene glavnih strategij navedene le začasne in ne dolgoročne rešitve.

Sistem socialnega varstva predstavljajo:

- programi, katerih namen je preprečevati nastajanje socialnih težav (preventivni programi);
- programi, storitve in prejemki, ki so namenjeni ljudem, ki so se znašli v socialnih težavah.

Storitve socialnega varstva, ki jih zagotavljajo država in lokalne skupnosti, določa zakon. Programi, ki jih zagotavlja država in lokalne skupnosti pa zakon in nacionalni program socialnega varstva. Upravičenost do storitev in do vključitve v program je odvisna od socialnih razmer ali osebnostnih stanj, ki utemeljujejo potrebo po storitvi oziroma vključitvi v program.

Namen programov, storitev in prejemkov, ki se izvajajo v okviru sistema socialnega varstva je:

- krepitev moči uporabnikov sistema socialnega varstva in razvijanje sposobnosti za njihovo vsakdanje življenje,
- zagotavljanje temeljne socialne varnosti v kriznih obdobjih izpada iz drugih virov za življenje,
- preprečevanje revščine.

V izvajanje sistema so vključeni:

- država, lokalne skupnosti in institucije socialnega zavarovanja kot regulatorji in financerji,
- javne, zasebne in nevladne organizacije kot izvajalci,
- posamezniki, družina, sorodstvo, organizacije za samopomoč, prostovoljske organizacije in drugi, ki sestavljajo socialno mrežo uporabnikov sistema socialnega varstva.

Resolucija nacionalnega programa socialnega varstva od 2006 – 2010 v nobenem delu ne izpostavi problematike brezdomstva in reševanje le – te. Prav tako ne zajema reševanja bivanjskih problemov.

Kot izvajalce programov vključenih v Resolucijo nacionalnega programa navaja *»posameznike, družine, sorodstvo, organizacije za samopomoč, prostovoljske organizacije in drugi, ki sestavljajo socialno mrežo uporabnikov sistema socialnega varstva.«* Pri populaciji brezdomcev so družinske in sorodstvene vezi zelo šibke ali jih sploh ni. Prav tako je njihova socialna mreža slabo razvita, kar pomeni, da jim ne more nuditi nikakršne pomoči. Iz tega lahko predpostavljam, da so pisci Resolucije nacionalnega programa socialnega varstva 2006 – 2010 med sestavljanjem imeli v mislih le določene skupine socialno šibkejših. Na najšibkejšo skupino družbe (brezdomce) pa so skoraj v celoti pozabili.

1. 3. 5. Strategija razvoja socialnega varstva mestne občine Ljubljana 2007 – 2011

Odnos oblasti MOL je v svoji izjavi povzel župan občine Ljubljana Zoran Jakovič: *»V Mestni občini Ljubljana se bomo tudi v prihodnje aktivno vključevali v zagotavljanje kakovosti življenja meščank in meščanov, še naprej bomo sledili načelom socialne pravičnosti, zagotavljali enake možnosti za vse ter pomagali preprečevati revščino ter socialno izključenost posameznikov.«* (Župan Zoran Jankovič v Strategiji razvoja socialnega varstva mestne občine Ljubljana 2007 – 2011)

V Mestni občini Ljubljana se nahaja največ brezdomcev v Sloveniji, saj sem migrirajo brezdomci iz območja celotne Slovenije in tudi nekateri tuji državljani. Tako se s to problematiko ukvarja podrobneje in bolj strokovno kot večina ostalih občin v Sloveniji in so ena redkih občin, če ne celo edina, ki imajo v Strategiji razvoja socialnega varstva vključeno posebno poglavje namenjeno brezdomcem.

Stalna naloga Mestne občine Ljubljana je skrb za ustrežnejšo javno podobo marginaliziranih in izključenih skupin, ki imajo zaradi predsodkov, stereotipov in diskriminacije manjše možnosti za grajenje osebnih karier in udeležbo v javnem življenju. Pri določanju potreb in oblikovanju prioritet oz. dolgoročnih ciljev za obdobje do leta 2011 so sodelovale nevladne organizacije in javne službe, ki delujejo na področju MOL.

1. 3. 5. 1. Brezdomke in brezdomci

Mestna občina Ljubljana je ena redkih občin v Sloveniji, ki ima v svoji strategiji socialnega varstva vključeno posebno poglavje namenjeno brezdomcem. V tem se kaže, da poskušajo problem brezdomstva zajemati celostno.

V zadnjih dveh desetletjih se pojav brezdomstva po svetu (in tudi pri nas) razširja. Povezan je s socialno izključenostjo in predstavlja ekstremno obliko kopičenja izključenosti na različnih področjih. Brezdomstvo je najpogosteje posledica izključenosti iz mrež zaposlovanja, izobraževanja, zdravstvene oskrbe, sistema informacij ter seveda nastanitvenih možnosti, predvsem pa pomanjkanja socialnih mrež, ki bi lahko kompenzirale nedostopen dostop do družbenih virov. Socialne mreže pa niso pomembne samo kot kompenzacija, ampak tudi kot izhodiščni vir moči za zadovoljivo spoprijemanje s tveganji. Po drugi strani pa so brezdomci zaradi individualnih značilnosti in značilnosti njihovih družinskih sistemov pogosto manj kompetentni za soočanje z življenjskimi izzivi, pogosto jih pestijo duševne težave, pogosto se znajdejo v začaranih krogih zasvojenosti, ki socialno izključenost le še poglobljajo in utrjujejo. V ekonomsko razvitem svetu zaznavajo vse več brezdomnih žensk in družin, pri nas pa ta trend še ni opazen. Spremenjene značilnosti procesov prehajanja v odraslost (tudi pri nas) rezultirajo v vse večjem številu mladih

brezdomcev. To so mladi, ki prehoda v polje dela in samostojnosti ne morejo izpeljati brez poudarjenih težav.

Pomemben program za preprečevanje brezdomstva, namenjen socialno ogroženim osebam, še posebej v primerih deložacij ipd., je program, ki ga že nekaj časa uspešno izvaja javni stanovanjski sklad MOL z dodeljevanjem bivalnih enot za čas trajanja socialne stiske. Da bi lahko oblikovali bolj ustrezno strategijo na tem področju, je MOL v letu 2005 naročil raziskavo, ki sta jo izvedela prof. dr. Bojan Dekleva in doc. dr. Špela Razpotnik s Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani. Raziskava je bila zaključena v letu 2006 in njeni izsledki so že vključeni v ta dokument.

Ocena potreb:

- pridobivanje stalnega bivališča oz. izdaje osebnih dokumentov,
- financiranje dodatnega zdravstvenega zavarovanja,
- večje število toplih obrokov v zavetišču,
- dodatne predvsem bolj diferencirane možnosti namestitve,
- vključevanje brezdomcev in brezdomk v programe aktivacije in razvijanje socialnih mrež (dnevni centri in drugi vključujoči projekti),
- terensko delo za doseganje najbolj ogroženih.

Razgovori z izvajalci so pokazali tudi na želje po programih, ki niso del socialnega varstva:

- oskrba brezdomk in brezdomcev po odpustu iz zdravstvenih ustanov.

Prioritete za naslednje petletno obdobje:

- Vzpodbujanje izvajalcev k vzpostavitvi dodatnega zavetišča za brezdomke in brezdomce (preko razpisnih področij ter meril in kriterijev javnih razpisov za sofinanciranje programov).
- Podpora dnevnim centrom za brezdomke in brezdomce (preko javnih razpisov za sofinanciranje programov).
- Podpora programom, ki večajo možnosti za vzdrževanje osebne higiene (preko javnih razpisov).

- Podpora programom spremljanja in zagovorništva pri urejanju osebnih dokumentov in pridobivanja stalnega prebivališča ter nudenja druge pomoči npr. pravne (preko javnih razpisov).
- Evalvacija programov, ki jih MOL sofinancira preko javnih razpisov.

Kot prioriteta je navedeno vzpostavljanje dodatnega zavetišča, kar se je v tujini v državah z daljšim časovnim obdobjem in uspešnejšim reševanja problematike brezdomstva (Danska, Norveška,...) izkazalo kot neprimerno. S tem se problem ne rešuje ampak gre samo za lajšanje posledic, ki dolgoročno ne vplivajo na izboljšanje problematike brezdomstva. Namesto dodatnih zavetišč, v katerih lahko brezdomci občasno prespijo, je treba razvijati in financirati programe, ki jim zagotavljajo trajnejšo rešitev bivanjskega problema in jim predstavljajo varno namestitev. Prav tako pa zgoraj našteje prioritete vzpodbujajo samo že nastale programe pomoči za brezdomce, ne uvajajo pa nobenih novosti. Niti ne predvidevajo raziskovanja potreb populacije brezdomcev na podlagi katerih bi lahko oblikovali nove kakovostnejše, bolj uporabne in bolj učinkovite programe.

1. 3. 5. 2. Organizirane oblike storitev in podpore za brezdomce v MOL

V Mestni občini Ljubljana so v sklopu različnih organizacij, društev organizirane najrazličnejše oblike storitev, ki brezdomcem lajšajo življenje. Te so:

- Zavetišče za brezdomce v Ljubljani (Poljanska ul.);
- Center za socialno delo Ljubljana ;
- Javni stanovanjski sklad (dodeljuje bivalne enote za čas trajanja socialne stiske);
- Zavetišče z Dnevnim centrom in bazično reintegracijo za brezdomne uživalce nedovoljenih drog (Altra);
- Društvo prostovoljcev Vincencijeve zveze dobrote – dnevni center za brezdomce;
- Zavetišče božjega usmiljenja (sestre Misijonarke ljubezni);
- Župnijska Karitas Štepanja vas – Ljubljana;
- Ambulanta s posvetovalnico za osebe brez zdravstvenega zavarovanja Pro Bono;
- Dnevni center društva za zmanjševanje škode zaradi drog Stigma;

- Območno združenje rdečega križa Ljubljana;
- Društvo za pomoč in samopomoč Kralji ulice.

Večina zgoraj naštetih organizacij ponuja pomoč brezdomcem le v eni sferi njihovega življenja (hrana, obleka, kje prespati, zdravstvena oskrba,...). Javni stanovanjski sklad dodeljuje bivalne enote za čas trajanja socialne stiske, ne ukvarja pa se z reševanjem te socialne stiske. Zavetišča nudijo le trenutni prostor za spanje, ne nudijo pa varnosti in dolgotrajnejše namestitve. Vse te oblike pomoči so nujno potrebne pri blaženju problema brezdomstva, ne vplivajo pa na zmanjševanje brezdomske problematike.

Da bi bile vse te organizacije bolj učinkovite in bi nudile celostno pomoč brezdomcem, bi se morale med seboj tesno povezati in sodelovati. Skupaj bi lahko zasnovale tudi smernice ali oblikovale program, ki bi se reševanja problematike brezdomstva lotil celovito na vseh področjih človeškega življenja.

1. 4. Kakovost življenja in spremljajoči pojmi

1. 4. 1. Koncept kakovosti življenja

Je nastal na spoznanju, da rast družbenega proizvoda ne pomeni nujno tudi kakovostnega življenja ljudi. V zadnjih 30-ih letih je bila ves čas prisotna rast družbenega proizvoda, prav tako pa je naraščalo število ekstremno revnih in brezdomnih.

Jelka Škerjanc (2010) piše o tem, da je v petdesetih letih prejšnjega stoletja v miselnosti in politiki prevladovalo prepričanje, da bo ekonomska rast pripomogla k izboljšanju življenjskih razmer vseh ljudi. To prepričanje se z leti ni potrdilo, saj je vedno več ljudi imelo slabšo kakovost življenja. Pojavljati se je začelo masovno brezdomstvo in ekstremna revščina v takšnih razsežnostih kot nikoli prej.

'Definicija kakovosti življenja ni statističen pojem, ki bi ga brez sodelovanja posameznika in izven njegove resničnosti ocenjevali, ugotavljali in merili strokovnjaki, znanstveniki in analitiki. Kakovost življenja je aspiracija, ki jo oblikujejo ljudje v svojih

osebnih ciljih. Včasih je pri sledenju novim ciljem potrebna pomoč in podpora države, v obliki socialnovarstvenih storitev, dajatev, ukrepov.' (Škerjanc, 2010: 43)

Pri marginaliziranih skupinah, kot so brezdomci, se pogosto zgodi, da kakovost njihovega življenja definirajo brez sodelovanja posameznikov. S tem kakovost življenja brezdomcev ni realno ocenjena saj gre zgolj za ocene strokovnjakov. Tako so velikokrat socialnovarstvene storitve, dajatve in ukrepi, ki so s strani države namenjeni izboljšanju kakovosti življenja brezdomnih, manj učinkovite.

1. 5. Koncepti in teorije, ki podpirajo uporabniško teorijo

1. 5. 1. Participacija in vključevanje

Brezdomci v Sloveniji so bili še 10 let nazaj brez možnosti participiranja in vključevanja v socialnem varstvu. Pojem participacije pomeni odnos med vplivom in sodelovanjem. Kakovost participiranja je odvisna od obsega moči odločanja posameznih udeležencev. Ko so se pri nas začele razvijati socialno varstvene storitve namenjene brezdomcem, se obseg moči med brezdomci in »strokovnjaki« ni bistveno spremenil. Večja participacija in vključitev brezdomcev sta se pojavili šele leta 2004 in kasneje, ko so se začele izvajati prve raziskave o populaciji brezdomcev.

Peter Beresford je v raziskavah opravljenih v Veliki Britaniji prepoznal dva pristopa participiranja: menedžersko – potrošniški pristop in demokratični pristop.

Menedžersko – potrošniški pristop je nevtralen pripomoček pri zbiranju informacij pri raziskovanju in sodelovanju udeleženi. Poudarja tehnično usmerjenost. Proučuje sisteme storitev za izvajalce storitev, pridobiva mnenja o storitvah od uporabnikov, bolnikov in od javnosti. Ta model je najbolj razširjen model vključevanja uporabnikov v zdravstvenem in socialnem varstvu. (Beresford, V: Škerjanc, 2010) Večina socialno varstvenih storitev namenjenih brezdomcem uporablja menedžersko – potrošniški pristop, kar ne zagotavlja zadostne moči in vključenosti brezdomnim. To pa pomembno vpliva na dolgoročno uspešno reševanje problematike brezdomstva in zmanjšanje števila brezdomnih.

V demokratičnem pristopu je več pozornosti namenjene odločanju in nadzoru uporabnikov nad prejetimi storitvami. Ta pristop so razvili uporabniki sami in uporabniške organizacije. Demokratični pristop k vključevanju uporabnikov ostaja na obrobju, kljub temu da lahko raziskave oblikovane v tem pristopu prispevajo relevantne podatke za učinkovite spremembe v zdravstvu in socialnem varstvu. (Beresford, V: Škerjanc, 2010). Demokratični pristop se je na področju brezdomstva v Sloveniji pojavil zelo pozno in sicer z ustanovitvijo društva Kralji ulice, ki je zaenkrat edino tovrstno v Sloveniji. Pojavi se obravnavanje brezdomca celostno kot človeka z njegovo problematiko na vseh področjih. Posledično se jim da tudi več moči in možnosti za vključevanje pri nastajanju socialno varstvenih storitev namenjenih le njihovi populaciji.

Tabela 3: Ravni vključenosti in obseg nadzora

Raven vključenosti	Obseg nadzora
Odločitve sprejemajo drugi	Nima nadzora
Zastopanje svojca, strokovnjaka	Manjši posredni nadzor
Zastopa ga vrstniška organizacija	Velik posredni nadzor
Izrazi svoje mnenje	Manjši neposredni nadzor
Sodeluje pri odločitvah	Velik neposredni nadzor
Odloča in izbira sam	Prevzame nadzor

Vir: Škerjanc, 2010

Zgornja tabela prikazuje različne ravni vključevanja uporabnikov. Od tega, da odločitve namesto njih sprejemajo drugi. To se v praksi brezdomcem dogaja velikokrat, da jim ni nudena možnost odločanja in participiranja. S tem izgubijo nadzor nad odločitvami, ki pomembno vplivajo na njihovo nadaljnje življenje.

Do tega, da odločitve sprejema in se od njih odloča uporabnik sam. S takšnim vključevanjem brezdomcev bi se njihovo življenje izboljšalo. Pridobili bi nazaj vsaj del nadzora nad svojim življenjem in moč, da ga sami spremenijo. Pomembno bi se jim dvignila tudi motivacija in prepričanje, da lahko sami nekaj spremenijo in izboljšajo kakovost svojega življenja.

Vsaka raven vključenosti v zgornji tabeli uporabniku določa različen obseg nadzora, ki daje moč dejanju odločanja. Različen obseg vpliva povzroči, da ima posameznik

večji ali manjši, posredni ali neposredni nadzor nad sprejemanjem odločitev. (Škerjanc, 2010: 23)

Da uporabnik lahko uveljavi lastne interese in vpliva na uresničevanje oz. doseganje svojih ciljev, mora imeti vpliv nad odločitvami v življenju. Socialno varstvene storitve mu morajo zagotoviti vpliv nad oblikovanjem, izvedbo in ocenitvijo prejetih socialno varstvenih storitev.

Socialno varstvene storitve in njihovi programi bi bili bolj učinkoviti in manj sami sebi namen, v kolikor bi imeli uporabniki teh storitev zagotovljen vpliv in zadnjo besedo v celotnem procesu, od prvega srečanja do zadnje ocene kakovosti prejete storitve. S tem bi se storitve ves čas razvijale in izboljševale, njihov učinek pa bi se večal.

V Sloveniji je med storitvami, ki so namenjene brezdomcem, še vedno le peščica takšnih, ki pri svojem delu uporabljajo koncept participacije in s tem stremijo k celostnemu in učinkovitemu reševanju problematike brezdomstva.

1. 5. 2. Koncept skrbi: načrtovanje od zgoraj navzdol

Brezdomci in socialno izključeni spadajo v tako imenovano skrito populacijo, ki je obstoječim službam težko dostopna. Ta populacija nima stikov z institucijami in je izključena iz formalnih in neformalnih mrež. Iz tega razloga je uporabnik postavljen v vlogo nekompetentnega pasivnega prejemnika družbene ali strokovne pomoči. Potrebe te skupine v veliki meri ocenjujejo strokovni delavci in sicer na strokovni in politični oceni širše sfere potreb, ki vključujejo zaposlitev, izobraževanje, prosti čas, partnerstvo,... S tem nastajajo socialno varstvene storitve, ki so načrtovane za povprečne potrebe neobstojećih povprečnih skupin uporabnikov.

Načrtovanje od zgoraj navzdol se začne s strokovno oceno potreb, na podlagi katere se oblikujejo paketi socialno varstvenih storitev in šele na koncu se vključi uporabnik kot zgolj prejemnik storitev. Takšne storitve so neodzivne, neučinkovite, saj uporabnik nima možnosti izbire. Prvi korak za izboljšanje učinkovitosti socialno varstvenih storitev na področju brezdomstva, ki so velikokrat oblikovane na najlažji način preko načrtovanja od zgoraj navzdol, je navezovanje stikov z marginalnimi

skupinami. Le tako bodo storitve zajemale celovito reševanje brezdomske problematike in bodo na dolgi rok uspešne tudi pri zmanjševanju problematike brezdomstva.

Neželjeni učinki načrtovanja socialno varstvenih storitev na osnovi splošnih ocen onemogočajo dvig kakovosti življenja, ki je pri populaciji brezdomcev še posebej nizka, saj gre za socialno izključenost na več nivojih (socialna, fizična, zakonska), uporabnikov teh storitev vsaj zaradi naslednjih vzrokov: vzroki, zaradi katerih je pri socialno varstvenih storitvah načrtovanih od zgoraj navzdol onemogočen dvig kakovosti življenja:

- posplošene ocene ne morejo v polnosti zajeti obsega posameznikovih potreb po storitvah niti v času niti po vsebini,
- posameznik ne prejme storitev, s katerimi bi izboljšal kakovost življenja,
- posameznik je prisiljen sprejeti storitve, ki jih ne želi ali ne potrebuje,
- zato so takšne storitve neučinkovite, pri čemer gre za negospodarno in potratno porabo proračunskih sredstev,
- posamezniku odvzamejo pristojnost definiranja svoje situacije in mogočih rešitev, zaradi česar izgubi vpliv nad pomembnimi odločitvami v svojem življenju. (Škerjanc, 2006: 24)

1. 5. 3. Koncept pravic: načrtovaje od spodaj navzgor

Pri programu nastanitvene podpore društva Kralji ulice je kot pogoj za vključitev individualni načrt uporabnika, pri katerem gre za načrtovanje nadaljnjih storitev od spodaj navzgor. Tako izhajajo iz uporabnikove ocene situacije in potreb po storitvah, s katerimi bo izboljšal kakovost svojega življenja. S tem uporabnik vpliva na načrtovanje in izvajanje storitve ter jo sam oceni.

Pri individualiziranem zagotavljanju storitev je uporabnik izhodišče za načrtovanje, vzpostavljanje, izvedbo in oceno storitev ter upravljavec tega procesa. Prednosti individualiziranega pristopa pri načrtovanju storitev so:

- omogoči načrtovanje storitev, ki jih posameznik potrebuje, kar pomeni, da so takšne storitve učinkovite,

- uporabnik prevzame in zadrži vpliv nad storitvami, posledično pa tudi nad svojim življenjem,
- krajevnim oblastem prinaša informacije o potrebah občanov po določenih storitvah, kar omogoča učinkovito načrtovanje in razvoj potrebnih storitev,
- na državni ravni zbrane potrebe krajevnih okolij pokažejo trende, smeri učinkovitega načrtovanja in razvoja, sprejemanje ukrepov, določanje prioritet. .
(Škerjanc, 2006: 26)

Uporabniku se na ta način zagotovijo ustrezne storitve, s katerimi prejme potrebno podporo za uresničevanje življenjskih ciljev. V programu nastanitvene podpore za brezdomne društva Kralji ulice uspešno uporabljajo načrtovanje od spodaj navzgor. Z vsakim posameznikom stremijo k doseganju in s časom razvijajočim se individualnim načrtom, prilagojenim vsakemu posamezniku in njegovim specifičnim potrebam in značilnostim.

1. 5. 4. Teorija družbenega izključevanja

Brezdomci so ekstremno socialno izključena skupina na več nivojih (socialni nivo, zakonski nivo, družbeni nivo,...). Teorija družbenega izključevanja išče vzrok za takšno izključenost v načinu materialne proizvodnje in organiziranost zahodne družbe, ki je prezrla potrebe številnih svojih članov in skupin. Tem skupinam so kratene temeljne človekove pravice in svoboščine in so tako izpostavljeni različnim oblikam družbenega zatiranja.

Po Swainovi definiciji so brezdomci izključena skupina, ki ne sovпада z vladajočo skupino. Tako je skupina brezdomnih izpostavljena različnim oblikam zatiranja in ostaja na robu, namesto vse večjega vključevanja v družbo in izboljšanja statusa v družbi pa postaja vse bolj zatirana. Swain v izhodišče postavi spoznanje, da razumevanje pojava družbene izključenosti in zatiranja uporabniške perspektive določa delovanje posameznika in njegove vloge, ekonomsko in družbeno okolje, ki je organizirano po meri in potrebah vladajoče skupine brez izkušnje družbene izključenosti. (Škerjanc, 2010)

V središču družbene teorije onesposabljanja je socialna pravičnost. Tako je pred družbo izziv uresničevanja državljskih, socialnih in političnih pravic ljudi, ki jih

sistem blaginje postavlja izven družbene skupnosti. Tistim najbolj izključenim, kamor spadajo tudi brezdomci, so državljanske, socialne in politične pravice najbolj kratene. Iz tega izhaja, da bo potrebno največ truda nameniti ravno tej populaciji, v kolikor želimo doseči vidne spremembe na področju družbenega izključevanja.

1. 5. 5. Koncept Najprej stanovanje – Husing First

1. 5. 5. 1. Zgodovina programa

Pred manj kot 20-imi leti se je v Združenih državah Amerike pojavila pomembna inovacija – koncept Najprej stanovanje, ki ga je razvil Sam Tsambereris. Koncept se je začel uveljavljati v okviru nevladne organizacije Pathways to Housing (Pot do stanovanja). V začetku so projekt namenjali predvsem brezdomnim osebam s težkimi težavami v duševnem zdravju. Kasneje pa se je razširil še na osebe z dolgim stažem brezdomstva ter s pridruženimi težavami z uporabo drog. Ključno načelo tega pristopa je, da v samostojna stanovanja nameščajo brezdomne neposredno s ceste ali iz nočnih zavetišč, ne da bi se prej morali vključevati v kakršne koli pripravljalne programe, zdravljenja, izobraževanja, in ne da bi prej morali spremeniti kake svoje vedenjske vzorce. V programu so osebam ponudili celovito pomoč in podporo, ki je vključeni niso dolžni sprejeti oz. uporabiti. Ključni elementi tega izvornega ameriškega modela so:

- takojšnja dostopnost neodvisnega stanovanja v normalnih, po mestu raztresenih stanovanjih, najetih na trgu;
- nobenih zahtev glede tega, ali je posameznik pripravljen za namestitev (treznost, redoljubnost, motivacija za spremembe, itd.);
- pristop zmanjševanja škode namesto zahtev po abstinenci glede uporabe drog. Na ta način se terapevtske zahteve (po spremembi življenjskega stila) ločijo od pravice do stanovanja;
- stalnost namestitve oz. varnost dolgotrajnega najema, tudi v primeru, če je oseba za krajši čas hospitalizirana ali zaprta. Seveda pa uporabnik programa tvega izselitev zaradi splošnih razlogov, ki so lahko razlog za izselitev kogar koli, npr. če ne plačuje najemnine, uničuje lastnino, itd;
- spoštovanje želja uporabnikov glede obsega, vrste, kraja in časa pomoči. Edina obveznost je, da se v prvem letu bivanja oseba dvakrat na mesec sreča s svojim strokovnim delavcem ter da sodeluje v programu upravljanje z denarjem;

- ponudba, celovita, vsestranske in fleksibilne podpore, ki je dostopna 24 ur na dan in po obsegu ni omejena;
- ciljanje na najbolj ogrožene uporabnike, to je tiste, ki niso bili uspešni v tradicionalnih programih oz. so bili odporni ali nedostopni za prejšnje poskuse pomoči.

Ameriški program Najprej stanovanje predstavlja enega od redkih programov na področju brezdomstva, ki so razmeroma dobro evalvirani. Raziskave kažejo na osupljive pozitivne rezultate tega programa v smislu dolžine časa, tekom katerega uporabniki v programu vztrajajo in torej ne spijo na cestah, v primerjavi z drugimi programi (80 % uporabnikov programa je svojo namestitev obdržalo vsaj dve leti in njihovo tveganje prekinitve nastanitve je bilo štirikrat manjše kot pri uporabnikih stopniščnih modelov.)

1. 5. 5. 2. Nastanitev brezdomnih – prakse iz tujine

V tujini, predvsem v skandinavskih državah, ki so države z dolgo in močno socialno tradicijo, že vrsto let uspešno izvajajo programe, ki temeljijo na konceptu Najprej stanovanje. V nadaljevanju poglavja sem predstavila primera dveh držav.

1. 5. 5. 2. 1. Norveška

Norveška je država z dolgo in močno socialno tradicijo. Vlada in javnost se tam zavedata, da je brezdomstvo odgovornost celotne družbe in se je z njim treba soočiti celostno z vključevanjem vseh ravni družbe (politika, državljani, organizacije, mediji, javnost, javni in privatni sektor,...) ter na nacionalni ravni.

Norveška nacionalna strategija za preprečevanje in soočanje z brezdomstvom se imenuje Pot do stalnega doma/nastanitve (ang. Pathway to permanent home). To strategijo je sprejel norveški parlament na podlagi Bele knjige stanovanjske politike.

Brezdomstvo se na Norveškem obravnava kot stanovanjski problem ter problem dostopa do primerne in varne nastanitve. Pomoč brezdomnim naj bi torej bila naravnana v smeri varne namestitve.

Koordinacija dela nacionalne strategije je pod okriljem institucije, imenovane Državna stanovanjska banka (State Housing Bank), ki je edinstvena tovrstna institucija v Evropi. Banka je včasih bila namenjena pomoči srednjemu razredu, ki je hotel graditi stanovanja. Danes je banka namenjena razvijanju programov nastanitvene podpore za brezdomne. Banka nosi odgovornost, da se začrtano geslo nacionalne politike, da nihče ne sme biti brez primerne namestitve, uresničuje. Čeprav je strategija nacionalna, odgovornost za njeno implementacijo nosijo občine.

Pri norveški strategiji je pomembno to, da ni osredotočena na ozko določeno ciljno skupino. Osredotočena je na ljudi, ki so v ranljivi situaciji na stanovanjskem trgu. Namen je priskrbeti primerno nastanitev za vse.

Strategija ima tri jasne smernice:

- preprečiti, da bi ljudje postali brezdomni;
- dvigniti kakovost nočnih zavetišč;
- zagotoviti, da brezdomni ljudje dobijo možnost stalne nastanitve brez nepotrebnega odlašanja.

Ciljne skupine te preventivne politike so štiri: ljudje z grožnjo deložacije; ljudje, ki odhajajo iz zapora; ljudje, ki živijo v nočnih zavetiščih; ter ljudje, ki živijo v začasnih nastanitvah.

Na Norveškem so programi nastanitvene podpore prilagojeni potrebam in posebnostim stanovalcev. Tako nekateri živijo v večstanovanjski hiši, kjer ima vsak stanovalec svoje stanovanje, v eni izmed skupnosti živijo stanovalci vsak v svoji majhni hiški, le en program je zasnovan tako, da živijo štiri stanovalke v istem stanovanju, s tem da ima vsaka svojo sobo. (Kozar, Jurančič Šribar: 2008)

1. 5. 5. 2. 2. Danska

Danska nacionalna strategija za zmanjševanje brezdomstva je opredelila naslednje cilje:

- zmanjšati je treba število ljudi, ki spijo na ulicah;
- za mlade brezdomce (pod 24 leti) je treba zagotoviti boljše možnosti, kot je namestitev v hostlu za brezdomce;

- povprečni čas preživet v hostlu za brezdomce, je treba zmanjšati za 3 – 4 mesece za ljudi, ki so pripravljene na selitev v stanovanje s potrebno podporo;
- rešitev za stanovanjske težave je treba poiskati pred izpustom iz zapora in centrov za zdravljenje.

Sredstva za izvajanje strategije je zagotovila vlada. Glavni del sredstev je razdeljen po občinah, v katerih je brezdomcev največ, drugi del je sredstev namenjen pobudam v drugih občinah. V občinskih svetih tako prilagajajo občinski akcijski načrt, vključno z določenimi cilji za zmanjšanje brezdomstva, znotraj enega ali več ciljev od štirih.

Program Freak houses se je začel leta 1999 in je kot pilotski projekt trajal do leta 2008, nakar je bil spremenjen v stalni projekt. Projekt je financiran s strani države in deluje skladno s pristopom najprej stanovanje. Vključenim v program ponudijo obliko nastanitve kot trajno rešitev stanovanjskega problema. Pri tem jim ne postavljajo nobenih pogojev, razen upoštevanja osnovnih pravil. V okviru projekta je bilo zgrajenih 400 hiš po celotni državi. Gre za manjše skupine 3 do 12 hiš ali stanovanj. Vsaka hiša ali stanovanje ima svoj vhod, kuhinjo, kopalnico in 1 – 2 sobi.

Raziskave so pokazale, da so stanovalci zadovoljni z namestitvijo in tam živijo daljše časovno obdobje. Z dolgotrajno rešitvijo stanovanjskega problema se izboljša kakovost življenja vključenim v program, saj se s tem zmanjša stres in kaos, ki sta pred tem močno vplivala na njihovo življenje.

Pri tem projektu se srečujejo tudi z vprašanjem, ali lahko takšna »naselja« vodijo do ponovne izolacije vključenih v program ali se celo razvijejo v neke vrste geto.

1. 6. Društvo za pomoč in samopomoč brezdomcem Kralji ulice

Program Kralji ulice je inovativen – in čeprav deluje z nizkopražnim pristopom, hkrati razvija pozitivne vizije ter spodbuja možnost za prenehanje brezdomstva.

Društvo združuje strokovnjake ter druge posameznike, ki se ukvarjajo z brezdomstvom in z njim povezanimi situacijami, pojavi ter posamezniki, ki brezdomstvo in s tem povezano socialno izključenost doživljajo. V društvu skrbijo za

proučevanje, spoznavanje in raziskovanje brezdomstva, za preprečevanje brezdomstva, za izboljševanje življenjskih pogojev brezdomcev, za razvoj praktičnih oblik dela na področju brezdomstva ter za publicistično dejavnost na tem področju. Društvo tako deluje v smislu zmanjševanja osebne, socialne, ekonomske, pravne škode ter dodajanja moči. Preko cestnega časopisa osvešča širšo javnost in promovira lokalno, družbeno delovaje na področju brezdomstva. (Kozar, 2008)

V društvu Kralji ulice nudijo sprejemanje, aktivacijo, participacijo kot socialno pedagoška strokovna izhodišča za delo z brezdomnimi – s predpostavko, da imajo posamezniki pri sebi potencialne moči in ustvarjalnosti, ki lahko v vzpodbudnem okolju iz z dodajanjem moči postanejo pomembna dobrina ne le za njih, pač pa za skupnost kot celoto. Osnova drugačnosti programa je v tem, da zapolnjuje primanjkljaj možnosti za lastno aktivacijo brezdomnih. Brezdomni se lahko vključijo v pripravo časopisa Kralji ulice; prodaja Kraljev ulice; v gledališko skupino, športno sekcijo, program nastanitvene podpore, poslovalnico rabljenih predmetov Stara roba – Nova raba, ipd. V vse od prej naštetega se vključujejo prostovoljno na podlagi tistega področja, ki jih bolj zanima. Nizkopražno delo z brezdomnimi izhaja iz uporabnikov, njihovih potreb in sprejemanja njihovega načina življenja. Izhaja iz skupnega dela z njimi – torej z vključevanjem brezdomnih. Brezdomnim nudi sprejemanje tukaj in zdaj (kakršni so, brez teženj po spremembah ali pogojevanju), široko paleto možnosti za aktivno preživljanje prostega časa in pridobivanja pozitivnih izkušenj (druženje pri športnih aktivnostih: pohodi, nogomet, izleti, brskanje po internetu, pisanje prispevkov za časopis Kralji ulice, filmski večeri, ipd.) hkrati pa podporo, sprejemanje, zagovorništvo, informiranje, svetovanje. (Kozar, 2008)

1. 6. 1. Zgodovina društva

Začetek projekta Kralji ulice sega v leto 2004, ko je skupina raziskovalcev – visokošolskih pedagogov ter študentov socialne pedagogike na Pedagoški fakulteti v Ljubljani v okviru predmeta Delo z brezdomci izvedla projekt terenskega dela, ki se je zaključil s projektom 24 ur bivanja z brezdomci. Špela Razpotnik in Bojan Dekleva sta v letih 2005 in 2006 izvajala raziskovalno nalogo Problematika brezdomstva v Ljubljani, v okviru katere sta na osnovi vzpostavitve obsežnih terenskih izkušenj in navezanih stikov z brezdomnimi izvedla akcijski pilotski projekt: brezdomski oziroma

cestni časopis. Leta 2005 je tako izšla prva, poskusna številka Kraljev ulice. Idejo cestnega časopisa so tako brezdomni kot širša javnost zelo pozitivno sprejeli. Tako je prva številka v treh ponatisih izšla v skupaj 2 600 izvodih in v prodajo pritegnila 62 prodajalcev. Navdušenje, pripravljenost sodelovati in zaupanje, ki so ga izkazali brezdomni, ter dober odziv bralcev in širše javnosti so prispevali k odločitvi, da se je projekt izdajanja časopisa nadaljeval in razvijal. (Namen časopisa Kralji ulice; 2011)

Septembra 2005 je bilo formalno ustanovljeno društvo za pomoč in samopomoč Kralji ulice. Dnevni center Kraljev ulice deluje od julija 2006, oktobra 2009 so spremenili lokacijo dnevnega centra, ki se še vedno nahaja v središču Ljubljane. Univerzo pod zvezdami so kot del društva leta 2006 ustanovili udeleženci delavnice kreativnega pisanja. Športne aktivnosti so v društvu začeli izvajati leta 2007 na pobudo uporabnikov. V letu 2008 so začeli izvajati projekt Razvijanje praktičnega modela in politike nastanitvene podpore (ang. resettlement) brezdomnim ljudem v Sloveniji. Gledališka skupina Kraljev ulice je nastala ob koncu zime 2008, skozi projekt KUD France Prešeren z naslovom Gledališče brez doma. Januarja 2009 so Kralji ulice postali člani mednarodne zveze cestnih časopisov INSP.

Projekt posredovalnice rabljenih predmetov se je razvijal postopoma. Prvo leto so rabljene stvari prodajali na stojnici vsako prvo soboto v mesecu na Prešernovem trgu. Z začetkom leta 2010 so začeli urejati prostor za prvo humanitarno posredovalnico rabljenih predmetov Stara roba, nova raba, ki je svoja vrata odprla 13. 4. 2010.

1. 6. 2. Cilji programa Kralji ulice

- vključevaje brezdomnih v družbeno odmevno in sprejeto dejavnost ustvarjanja časopisa ter omogočanje njihove družbene, kulturne in ekonomske participacije;
- spodbujanje vključevanja čim večjega števila brezdomnih v dejavnosti programa (doseganje t. i. skritih in najbolj socialno izključenih delov populacije);
- preventivno delovanje – preprečevanje brezdomstva preko procesov informiranja, seznanjanja in osveščanja javnosti o brezdomstvu;

- usposabljanje brezdomnih in drugih socialno izključenih za boljši dostop do družbenih virov, družbenega vključevanja, vključno z vstopom na trg dela in stanovanj;
- Razvijanje oblik zaposlovanja brezdomnih in spodbujanje razvoja socialnega podjetništva.
- Spodbujanje oblik samopomoči in samoaktivacije brezdomnih;
- Vključevanje brezdomnih v kulturnosocialne dejavnosti (aktivnost in uspeh kot temelj pozitivnejše samopodobe);
- Destigmatizacija in dekriminalizacija brezdomskega načina življenja;
- Približevanje brezdomnim na njihovem teritoriju – na ulici – s terenskim delom, za boljše prepoznavanje njihovih potreb ter za nudenje pomoči na terenu;
- Približevanje brezdomske kulture in tematik širši javnosti skozi različne oblike dialoga;
- Usposabljanje strokovnjakov in spremljanje prostovoljcev na področju brezdomstva;
- Vzpostavitev strokovno podprtih nastanitev prehod k samostojni nastanitvi, proces »udomljanja« (program nastanitvene podpore za brezdomne);
- Omogočanje samoreflektivnosti ter vzpodbujanje solidarnosti med brezdomci;
- Spreminjanje družbenega odnosa do brezdomstva v smeri razvoja solidarnosti in vzpostavljanja ugodnejših pogojev v skupnosti za vključevanje brezdomcev vanjo;
- Povezovanje s podobnimi programi v tujini in razvoj sodelovanja s strokovnjaki. (Dekleva, Razpotnik: 2010)

1. 6. 3. Načela, ki jih v društvu razvijajo in upoštevajo

- Načelo participacije in skupnega dogovarjanja, postavljanja ciljev, vsebin dogovorov in načinov njihovega uresničevanja;
- Načelo majhnih korakov in postopnosti zastavljanja ciljev;
- Načelo realističnih (dovolj majhnih) pričakovanj uporabnikov, ki omogočajo, da skoraj vsak uporabnik doživi (vsaj majhen) uspeh, na osnovi katerega se lahko gradita nadaljnje zaupanje in sodelovanje (to pomeni, da z uporabnikom

- v optimalnem primeru – spet in spet nadaljujejo sodelovanje, čeprav mu pri izpolnjevanju zastavljenih ciljev spodleti);
- Načelo vključevanja uporabnikov v čim več oblik in ravni sodelovanja v okviru programa;
  - Načelo izhajanja iz doživljanj in motivacij uporabnikov, kar pomeni graditi odnose in dogovore na tistih področjih, na katerih uporabniki sami izražajo potrebe;
  - Načelo kontinuiranosti odnosa – vzpostavljanje stalnosti v odnosu oziroma v ponudbah sodelovanja in pomoči;
  - Načelo spodbujanja odgovornosti, lojalnosti, delovnih navad;
  - Načelo spontanosti »lovljenja« spontanih trenutkov za skupinsko in individualno delo ter prepoznavanje »izkoriščanje« ugodnih razpoloženj in pripravljenosti za delo;
  - Načelo dela v skladu z aktualnimi prioritetai uporabnikov v realnem času in prostoru (tu in zdaj);
  - Predvsem pa načelo vzpostavljanja pozitivnih vizij, (ožje) delovnih in (širše) življenjskih; gojenje in ohranjanje upanja v odpiranje novih življenjskih možnosti. (Dekleva, Razpotnik: 2010)

1. 6. 4. Programi, ki jih izvajajo v društvu

- mesečno izdajanje cestnega časopisa Kralji ulice,
- dnevni center za brezdomce,
- Univerza pod zvezdami – socialno-kulturne in izobraževalne skupine in delavnice,
- terensko delo,
- program nastanitvene podpore za brezdomce,
- humanitarna posredovalnica rabljenih predmetov,
- prostovoljno delo ter mentorstvo prostovoljcem in praktikantom,
- usposabljanje strokovnjakov na področju brezdomstva,
- vključevanje v različne oblike zaposlovanja,
- mreženje ter mednarodno sodelovanje

Cestni časopis Kralji ulice

je prvi časopis o brezdomstvu in sorodnih socialnih vprašanjih v Sloveniji. Gre za časopis, ki se po načinu prodaje in po vsebini loči od ostalih časopisov. Večino člankov prispevajo brezdomni, ostalo pa drugi avtorji, ki se zanimajo za to problematiko ali se z njo strokovno srečujejo. Časopis ponuja strokovno in kulturno-umetniško refleksijo pojava brezdomstva ter o njem vzpostavljajo odprt dialog v širši javnosti.

Dnevni center Kralji ulice

Namen dnevnega centra je omogočiti prostor za dnevno bivanje brezdomnih ter njihovo kakovostno in osmišljeno preživljanje prostega časa, ponuditi prostor za konstruktivno reševanje osebnih stisk in problemov ter prostor za samoreflektivnost preko druženja in vzpostavljanja osebnih in delovnih odnosov. V dnevnem centru se obiskovalci lahko pogrejejo, poklepetajo, pojedjo zajtrk, se pogovorijo s strokovnimi delavci in prostovoljci, igrajo družabne igre, berejo časopise in knjige. Na voljo so jim tudi računalniki z internetno povezavo, telefon ter dostop do najrazličnejših informacij, ki jih potrebujejo.

Univerza pod zvezdami

Njen namen je omogočanje dostopnih izobraževalnih in kulturnih vsebin preko organiziranja delovanja najrazličnejših interesnih skupin ter različnih socialnih, izobraževalnih in kulturnih delavnic. Dejavnosti Univerze pod zvezdami omogočajo brezdomnim in ostalim socialno izključenim, ki imajo manj življenjskih priložnosti:

- pridobivanje novih znanj, veščin in spretnosti, ki jim lajšajo dostop do družbenih virov (opolnomočenje oz. pomoč za samopomoč),
- udejstvovanje na kulturnem področju, pozitivne izkušnje ter odmik z ulice in ulične družbe,
- razvijanje močnih točk, interesov in sposobnosti,
- aktivacijo in konstruktivno preživljanje časa,
- razvijanje osebnih in delovnih odnosov (širjenje socialne mreže).

V okviru Univerze pod zvezdami delujeta tudi gledališka skupina in športna sekcija.

Terensko delo

Namen terenskega dela je približati se uporabnikom v njihovem okolju, na njihovem teritoriju, z namenom dodajanja moči in zmanjševanja socialne, zdravstvene ter ekonomske škode. Namenjeno je posameznikom in skupinam:

- ki jih obstoječe službe ne morejo učinkovito doseči,
- ki nimajo stikov z institucijami,
- ki so izključeni iz formalnih in neformalnih mrež,
- ki so zasvojeni z drogami in alkoholom.

Humanitarna posredovalnica rabljenih predmetov Stara roba – nova raba

je oblika socialnega podjetništva, ki ga vodijo humanitarne organizacije z namenom socialnega vključevanja. Osnovna značilnost tovrstnih podjetij je nuditi zaposlitev in možnost vključevanja na odprti trg delovne sile težje zaposljivim osebam ter posledično zmanjšanje socialne marginalnosti. Z zaposlovanjem v socialnem podjetju se omogoča reintegracijo socialno izključenih skupin; tako v polju plačanega dela kot v širšo družbo. V posredovalnici rabljenih predmetov po nizkih cenah prodajajo rabljene ali odvečne stvari, ki jih donirajo posamezniki ali podjetja. Denar od prodanih predmetov se uporabi v skladu z osnovnimi cilji ustanovitve (socialna integracija marginaliziranih skupin, razvoj humanitarne dejavnosti,...). (Kralji ulice, www.kraljiulice.org)

1. 7. Program nastanitvene podpore za brezdomne društva Kralji ulice

V letu 2008 so v društvu začeli izvajati projekt Razvijanje praktičnega modela in politike nastanitvene podpore (ang. resettlement) brezdomnim ljudem v Sloveniji. Raziskave s področja brezdomstva ter vsakodnevni stiki z brezdomnimi, ki jih zdržujejo v društvu, so pokazali, da v Sloveniji obstaja nujna potreba po sistemskem razvoju celostnih programov nastanitvene podpore, ki bodo brezdomnim omogočili trajno in varno nastanitev kot podlago za vključitev še na druga področja življenja. (Kozar, 2008; 3)

Geslo programa je »*Najprej stanovanje!*« in je bilo nadgrajeno z geslom »*Najprej stanovanje! – vendar ne samo stanovanje!*«. Projekt je v pilotni fazi financiral Finančni mehanizem EGP in Norveški finančni mehanizem v nadaljevanju pa tudi MOL,

MDDSZ in FIHO. Projekt je nastal na temeljih celostnega strokovnega pristopa, kot logična nadgradnja že obstoječih programov dela v našem prostoru.

Društvo na prostem trgu najame stanovanje, v katerem določeno obdobje bivajo osebe, ki so dolgotrajno brez doma oz. ustrezne namestitve. Namen bivanja v tem stanovanju je, da si uporabnik v tem obdobju z ustrezno strokovno podporo:

- uredi in izboljša pogoje svojega življenja;
- v večji meri dosega cilje, ki si jih sam zastavi;
- da se po tem obdobju v čim večji meri bivalno osamosvoji oz. bolj kakovostno obvladuje svoje življenje.

Osnovni cilji programa so:

- omogočiti varno in dostojno namestitev brezdomnim, tako ki bo posameznikom omogočala postopno psihosocialno rehabilitacijo;
- razvijati novo bivalno obliko za brezdomne, ki bi pomenila korak h kontinuumu ponudbe za ekstremno socialno izključene;
- omogočiti celostno strokovno podporo socialno ekstremno izključenim;
- ustvariti pogoje varne bivalne skupnosti, ki bo predstavljala oporo v procesih (bivalnega) osamosvajanja;
- olajšati vključevanje brezdomnih in socialno izključenih ljudi v socialni, ekonomski in zdravstveni sistem ter širše družbeno življenje;
- preprečevanje brezdomstva (dvig kakovosti bivanja);
- povečanje socialne kohezivnosti in solidarnosti;
- osveščanje ter odpiranje širše diskusije o stanovanjski izključenosti v Sloveniji.
(Interno gradivo društva Kralji ulice)

Ta program se od ostalih programov, ki potekajo v Mestni občini Ljubljana in so namenjeni brezdomcem loči po tem, da problem brezdomstva zajema celostno in ga poskuša na dolgi rok zmanjšati. V osnovi brezdomcem ponudi varno relativno dolgotrajno stanovanjsko rešitev, kar jim pomeni določeno varnost in zmanjša stres prisoten v njihovem življenju. Tako se lahko v tem času osredotočijo na reševanje stisk in težav na ostalih področjih njihovega življenja. Pri tem jim nudijo pomoč in podporo strokovni delavci Kraljev ulice.

1. 7. 1. Oblike nastanitvene podpore društva Kralji ulice

V sklopu programa Najprej stanovanje!, ki ga izvaja društvo Kralji ulice, potekajo štiri oblike nastanitvene podpore za brezdomne.

1. 7. 1. 1. Nespecifična terenska nastanitvena podpora brezdomnim

Ta oblika dejavnosti je nastala spontano med in ob drugih dejavnostih Kraljev ulice, predvsem v okviru terenskega dela, razvijanja dnevnega centra ter kulturno izobraževalnih dejavnosti. Gre za individualno podporno delovanje v stikih s posameznimi uporabniki, ki so si (sami ali s pomočjo delavcev Kraljev ulice) našli neko bolj trajno in varno nastanitev kot je zavetišče, a so bili prej ogroženi v smislu, da to nastanitev izgubijo ali da v njej ne uspejo zadovoljno živeti. Namen tega dela je preprečiti, da bi uporabnik namestitev, ki jo je sam našel, izgubil.

1. 7. 1. 2. Osnovni program specifične nastanitvene podpore

Vstop v program

V programu želijo omogočiti dostop do varnega stanovanja vsem brezdomcem in načelno vnaprej ne postavljajo nobenih izključevalnih kriterijev glede možnosti vključevanja do programa nastanitvene podpore. Vendar pa se zavedajo omejenosti materialnih možnosti in omejene podpore širšega okolja, zato program in načela delovanja prilagajajo tem možnostim.

Z upoštevanjem te omejenosti se v program lahko vključijo uporabniki oz. sodelavci programov društva Kralji ulice, ki:

- so brez doma oz. ustrezne in varne namestitve;
- so (že dalj časa) vključeni v aktivnosti društva Kralji ulice oz. v pripravljalni program namestitvene podpore;
- so motivirani za doseganje ciljev programa;
- izkazujejo zmožnost za dovolj konstruktivno sodelovanje, dogovarjanje, ter zanesljivost pri skupnih dejavnostih;
- pred vključitvijo skupaj z izbranim (ključnim) strokovnim delavcem Kraljev ulice izdelajo pisen individualni življenjski načrt v obdobju svoje vključenosti v

program, ki mora vsebovati dovolj konkreten opis življenjskih ciljev in načinov njihovega doseganja, med katerimi mora, vsaj v določeni meri, biti tudi cilj bivalnega osamosvajanja. Ta načrt vključuje tudi oblike pomoči in podpore, ki jo bodo zagotavljali strokovni delavci Kraljev ulice. Zastavljeni cilji morajo biti prilagojeni posamezniku in zanj realistično dosegljivi, ob enem pa vsaj relativno preverljivi. Dokončan individualni načrt podpišeta uporabnik in strokovni delavec, ki je sodeloval pri pripravi načrta. (Dekleva, Razpotnik: 2010)

Sodelovanje v programu se prične s pripravljalno fazo, ki obsega informiranje o programu, izpolnjevanje vstopnega vprašalnika, redno skupinsko pogovarjanje o možnostih in zahtevah programa, sodelovanje pri pripravi pravil in dogovorov skupnega življenja (če gre za namestitev v stanovanju z več so – stanovalci), razvijanje svojih življenjskih ciljev ter njihovo formalno oblikovanje v okvir in obliko individualnega načrta, ter sodelovanje pri drugih pripravljalnih dejavnostih.

Izvajanje programa

Uresničevanje ciljev opredeljenih v individualnem načrtu je z bivanjem v programu povezano na dva načina. Prvi je ta, da varna namestitev olajša doseganje življenjskih ciljev, kar naj bi spremljal in podpiral posameznikov ključni strokovni delavec. Drugi je ta, da bo bivanje posameznika v stanovanju do določene mere povezano z doseganjem ciljev. Stopnja tega doseganja se preverja v (praviloma) 3 – 6 mesečnih intervalih. Stanovalec in njegov ključni strokovni delavec ter po potrebi širši strokovni tim programa, ocenjujejo ali je sodelovanje v programu oz. bivanje v stanovanju pomagalo k doseganju zastavljenih ciljev in v katero smer bi bilo še treba intenzivirati napore.

Stanovalci pravilom od začetka vključenosti v program pokrivajo tekoče stroške stanovanja (brez najemnine). Od desetega meseca naprej pa stanovalci začnejo prispevati vsak mesec 10 evrov več za najemnino. Tako za 11. mesec bivanja prispevajo 10 evrov, za 12. mesec bivanja prispevajo 20 evrov itd. do 18 meseca, ko prispevajo 80 evrov. Z zahtevo po tem prispevku jim program želi postopoma omogočiti izkušnjo potrebe po večji finančni participaciji, ki bo predvidoma potrebna,

če se bodo želeli po končanju programa nastanitveno osamosvojiti. (Dekleva, Razpotnik: 2010)

Zaključek programa

Program se konča po enem letu in pol bivanja v stanovanju ali s predčasno zapustitvijo programa (po lastni volji ali zaradi izključitve ali zaradi odhoda v kak drug program npr. detoksikacije, program urejanja zasvojenosti, dom upokojencev, itd.) strokovni delavci uporabniku v zadnjih mesecih nudijo več podpore, usmerjene v čas po zapustitvi programa (pomoč pri najemu drugega stanovanja, urejanju dokumentov, pripravi različnih vlog, itd).

1. 7. 1. 3. Nadaljevalni program nastanitvene podpore

Pogoj za vstop v program je, da uporabnik dva meseca pred zaključkom osnovnega programa vloži na društvo Kralji ulice prošnjo za nadaljevanje nastanitvene podpore.

V svoji vlogi uporabnik navede:

- razloge, zaradi katerih prosi za vstop v nadaljevalni program;
- pregled življenjskih ciljev iz svojega individualnega načrta, sestavljenega pred vstopom v osnovni program ter opredelitev tega, ali jih je uresničil oz. v kolikšni meri;
- ali je in katere možnosti za stanovanjsko osamosvojitvev je uporabnik preveril oz. preizkusil (ali je vložil prošnjo za dodelitev nujne bivalne enote, se odzval na razpis za socialna stanovanja,...);
- svoje vizije za nastanitveno osamosvojitvev, vključno s pregledom finančnih virov, nastanitvenih možnosti in drugih relevantnih okoliščin;
- opredelitev časovnih okvirov vključenosti v nadaljevalni program. (Dekleva, Razpotnik: 2010)

Strokovni tim vlogo obravnava in o svoji odločitvi obvesti uporabnika v roku 30 dni po prejemu vloge.

Izvajanje programa teče v načelu enako kot izvajanje osnovnega programa.

1. 7. 1. 4. Trajnejši nadaljevalni program nastanitvene podpore imenovan Vila Mira

Ta oblika je nastala v dogovoru z mestno občino Ljubljana, ki je društvu omogočila najeti enostanovanjsko hišo za potrebe trajnejše namestitve brezdomcev, za katere niso ustrezni prehodnejši in – glede pričakovanih sprememb – bolj zahtevni programi.

Program je namenjen uporabnikom, ki :

- so zaključili osnovni in morda tudi nadaljevalni program nastanitvene podpore;
- pri katerih ni videti druge jasne alternative v življenju na cesti (ali v drugih zasilnih namestitvah);
- praviloma so v program sprejeti uporabniki, ki izpolnjujejo pogoje za dodelitev nujne bivalne enote, so se torej prijavili na ustrezni razpis in bili uvrščeni na ustrezni seznam upravičencev;
- program je praviloma namenjen starejšim uporabnikom s slabšim zdravstvenim stanjem, katerih možnosti za skrb zase (na cesti ali v drugih oblikah začasnih in manj primernih nastanitev) so razmeroma majhne in ne kaže, da bi se te možnosti lahko v kratkem izboljšale;
- v program se praviloma sprejemajo uporabniki s stalnim prebivališčem v Ljubljani. (Dekleva, Razpotnik: 2010)

V tej hiši je prostora za pet uporabnikov, ki imajo vsak svojo sobo in ostale skupne prostore.

Program je razumljen kot prehodni v tem smislu, da se od uporabnika kot pogoj za vključitev zahteva razvoj vizije izhoda iz programa in dejavnosti za doseganje tega cilja. Za starejše in bolne uporabnike sta načelno dve možnosti izhoda: eno je sprejem v dom upokojencev, drugo pa izhod v nujno bivalno enoto, ko bo uporabnik prišel na vrsto.

1. 8. Vloga socialnega dela v programu nastanitvene podpore

Projekt je usmerjen v doseganje in zastavljanje in s časom razvijajočih se individualnih načrtov, prilagojenih posameznemu uporabniku in njegovim specifičnim

potrebam in značilnostim. Pogoj za vključenost v program je izdelava individualnega načrta skupaj s ključnim delavcem v programu.

Strokovno socialno delo v programu nastanitvene podpore vključuje naslednje dejavnosti:

- redna enkrat tedenska srečanja vseh stanovalcev s strokovnima delavcema, zadolženima za stanovanje. Ti sestanki trajajo predvidoma nekaj ur in vključujejo pripravo skupnega obroka. Na sestankih se pregleda dogajanje v preteklem tednu, stanje financ in poravnavanje obveznosti, vzdrževanje stanovanja, odnosi med stanovalci, sosedi, itd. ter se ustrezno načrtuje prihodnje obdobje (teden).
- Redni stiki med posameznikom in njegovim ključnim delavcem, pri čemer bo osnovna pozornost posvečena doseganju ciljev iz posameznikovega individualnega načrta.
- Krizne intervencije, ki vključujejo 24 – urno telefonsko dostopnost obeh ključnih delavcev v kriznih situacijah, ki so okvirno vnaprej opredeljene v pravilih stanovanja.
- Občasni obiski strokovnih delavcev v stanovanju, predvsem v zvezi z urejanjem kakih (ne – kriznih) zadev, ki so pač potrebna v zvezi s stanovanji in bivanjem v njih. (Kuljanac: 2009)

1. 9. Povezave tipologij brezdomstva s populacijo brezdomcev

Praksa kaže, da življenje prinaša drugačne oblike kot so zajete v tipologiji. Nemogoče je oblikovati tipologijo, ki bi vključevala vse raznovrstne oblike brezdomstva. Ugotovitve človekove realnosti ne moremo stlačiti v tipologije, zato je treba vprašati uporabnike katere oblike podpore potrebujejo.

Skozi ustvarjanje diplomske naloge mi bodo brezdomci s svojega vidika predstavili področja življenja, ki so za njih pomembna ter na katerih bi želeli spremembe.

2. EMPIRIČNI DEL

2. 1. Problem

Brezdomcem, ki so vključeni v program nastanitvene podpore, se je kakovost življenja že izboljšala. Iz položaja brezdomca so prešli v položaj osebe, ki ima nastanitveno varnost in se tako lahko osredotoči na izboljšanje kakovosti svojega življenja tudi na drugih področjih.

Kakovost človeškega življenja je odvisna od stanja na različnih področjih življenja. Problemi brezdomcev se kažejo na ekonomski, socialni, zdravstveni, osebni,... ravni. Koliko to drži in katera so tista področja, ki so v življenju brezdomcev še posebej pomembna, bom poskušala ugotoviti z emskega vidika, tako da bom brezdomce postavila v vlogo ekspertov iz izkušenj.

Osredotočila sem se na raziskovanje tega, katera so pomembna področja v življenju brezdomcev, na katerih bi želeli kaj spremeniti in tako dvigniti kakovost svojega življenja.

3. METODOLOGIJA

3. 1. Vrsta raziskave

V diplomski nalogi sem uporabila kvalitativno metodo raziskovanja. V prvem delu sem izvedla fokusno skupino, drugi del raziskave pa je temeljil na delno

strukturiranem intervjuju, kjer sem vsem intervjuvancem postavila enaka vprašanja, odgovori pa niso bili vnaprej določeni.

3. 2. Teme

Teme, ki so bile zajete v intervjuju, so bile pridobljene skozi razpravo fokusne skupine. Teme so:

- Stanovanje;
- Služba;
- Zdravstveno stanje;
- Socialne mreže.

3. 3. Viri podatkov

Kot metodo dela sem uporabila fokusno skupino in s pomočjo le – te oblikovala merski instrument, ki je bil intervju.

V fokusni skupini so sodelovale štiri osebe, ki so vključene v program nastanitvene podpore Kraljev ulice. Prisotna je bila tudi Maja Kozar strokovna delavka na Kraljih ulice. Razprava je potekala v sejni sobi društva. Fokusna skupina je bila izvedena 1. 2. 2011

Na podlagi ugotovitev, ki sem jih pridobila s pomočjo fokusne skupine, sem s pomočjo mentorice in strokovne delavke na Kraljih ulice oblikovala delno strukturiran intervju. Vprašanja so bila za vse intervjuvance enaka, odgovori pa niso bili vnaprej podani. Naredila sem 9 intervjujev, največ dva na dan. Intervjuvanje je potekalo v prvih štirinajstih dneh februarja 2011. Intervjuje sem z dovoljenjem intervjuvancev snemala in jih doma previdno pretipkala.

Iz intervjujev sem oblikovala za vsakega intervjuvanca svojo tabelo. v katero sem zapisala kje je danes, kakšne ima cilje, kakšen je 1. korak k uresničevanju cilja in kje se vidi čez 5 let. Pri tem sem vsakemu postavila še 2 dodatni vprašanja za vsak zastavljen cilj.

3. 4. Populacija in vzorčenje

Populacija so vsi sedaj vključeni v program nastanitvene podpore društva Kralji ulice. Tako tisti, ki so vključeni v osnovnem specifičnem programu nastanitvene podpor, tisti, ki so vključeni v nadaljevalni program specifične nastanitvene podpore ter tisti, ki so vključeni v trajnejši program nastanitvene podpore Vila Mira. V Vilo Miro so šele en teden preden sem začela z intervjuji naselili prve 4 osebe. Celotna populacija tako šteje 17 ljudi.

Vzorec za fokusno skupino so 4 osebe vključene v program nastanitvene podpore, ki so se odzvale povabilu. Ostali vključeni v program se vabilu žal niso odzvali.

Vzorec

Tabela 4: Intervjuvanci po spolu:

Spol	Moški	Ženski	Skupaj
Št. intervjuvancev	7	2	9

Med intervjuvanci je bilo 7 moških in 2 ženski. Razlog za manjše število vključenih žensk v program nastanitvene podpore lahko iščemo tudi v tem, da je v celotni populaciji brezdomcev manj žensk kot moških.

Vzorec je ponudilo okolje in je determiniran s kriterijem vključenosti v program nastanitvene podpore društva Kralji ulice. Vzorec za intervjuje je 9 oseb, ki so bile v času mojih intervjujev vključene v katerega koli izmed programov nastanitvene podpore in jim je zdravje dopuščalo sodelovanje. Z dvema zaradi slabega zdravstvenega stanja žal nisem mogla govoriti. Ostalih 6 se je v program vključilo tisti teden, ko sem že izvajala intervjuje iz tega razloga sem se v dogovoru z somentorico in strokovno delavko na Kraljih ulice odločila, da jih ne bom intervjuvala. Razlogi za to odločitev so bili, da se še niso niti dobro namestili in privadili, prav tako pa to za njih pomeni velik korak naprej od trenutnega stanja in dosežen pomemben cilj. Sedaj potrebujejo nekaj časa, da se privadijo na nov način življenja in si postavijo nove cilje.

V drugem delu intervjuja je bil vzorec zmanjšan na le 6 oseb. 2 nista želeli sodelovati iz osebnih razlogov. 1 oseba se intervjuja ni mogla udeležiti iz zdravstvenih razlogov.

3. 5. Zbiranje podatkov

3. 5. 1. Fokusna skupina

Preden sem lahko pripravila vprašanja sem morala izvedeti, katera so področja, ki so za osebe vključene v program nastanitvene podpore pomembna. Katera so tista področja, na katerih bi želeli spremembe, da bi se kakovost njihovega življenja izboljšala in bi posledično mogoče program zaključili z več doseženimi cilji. Odločila sem se, da te podatke pridobim s strani uporabnikov. Najprimernejša za to se mi je zdela fokusna skupina. Fokusno skupino so sestavljali 4 uporabniki programa (od tega ena ženska) in strokovna delavka Kraljev ulice, ki mi je pomagala pri vodenju.

Najprej je vsak povedal, katera so tista področja njegovega življenja, ki so mu najpomembnejša in na katerih si želi sprememb. Ko smo imeli zbrana najrazličnejša področja, smo ji pregledali in podobna združili.

Fokusnu skupino smo izvedli 1. februarja 2011 v sejni sobi društva Kralji ulice.

3. 5. 2. Intervjuji

Na podlagi podatkov dobljenih s pomočjo fokusne skupine smo skupaj s strokovno delavko Kraljev ulice in mentorico sestavile vprašanja za delno strukturiran intervju. Za vsako področje (stanovanje, služba, zdravstveno stanje in socialne mreže) so bila vprašanja enaka. Najprej me je zanimalo, kakšne cilje ima oseba na določenem področju. Nato me je zanimalo za vsak cilj posebej, kdo bi jim lahko pomagal pri uresničevanju ter kako na kak način. Pri sestavljanju vprašanj in izvajanju intervjujev sem pozorno pazila na to, da je bil intervjuvanec postavljen v vlogo izvedenca iz izkušnje.

Intervjuje sem delala v prvih štirinajstih dneh februarja 2011, največ dva na dan. Snemala sem jih z diktafonom in jih kasneje doma previdno pretipkala. Izvedla sem 9 intervjujev, dveh vključenih v program pa žal nisem mogla intervjuvati zaradi slabega zdravstvenega stanja.

Ker so v tednu, preden sem začela, potekale selitve v Vilo Miro in je bilo zaradi tega nekaj postelj v stanovanjih še praznih, sem se skupj s strokovno delavko na Kraljih

ulice odločila, da intervjuvam vse trenutno vključene v kateri koli program nastanitvene podpore pri društvu Kralji ulice.

V drugem delu intervjuja sem se še enkrat srečala z vsakim intervjuvancem. Skupaj sva pregledala tabelo s cilji, ki sem jo oblikovala iz podatkov pridobljenih med prvim intervjujem. Tabelo sem po navodilu intervjuvanca spremenila in dopolnila. Nato sem pri vsakem zapisanem cilju postavila še dve vprašanji.

3. 6. Obdelava in analiza podatkov

Posnetke intervjuje sem previdno pretipkala. Vsak zapis je že bil razdeljen na štiri sklope, ki so vsebovali še podvprašanja, ki so se navezovala na ta področja. Pretipkane intervjuje sem podrobno prebrala in v njih označevala pomembne podatke. Dobljene podatke sem oblikovala v table po posameznikih. Vsaka tabela je bila razdeljena po področjih in je vsebovala, kje je oseba danes, cilje, 1. korak in kje se vidi čez pet let. S tako tabelo sem se z vsakim intervjuvancem dobila še enkrat. Skupaj sva pregledala in po navodilu intervjuvanca spremenila ali dopolnila tabelo. Nato sem pri vsakem cilju postavila še dve vprašanji. Tudi te intervjuje sem snemala in jih kasneje previdno pretipkala. Spet sem ponovila postopek natančnega branja in označevanja besedila. Iz vseh dobljenih podatkov sem oblikovala tabele po področjih, ki so prikazane v poglavju Rezultati.

4. REZULTATI

4. 1. Področje stanovanja

Tabela 5: Področje stanovanja

STANOVANJE					
DANES	CILJ	KAKO PRITI OD CILJA DO PRVEGA KORAKA	1. KORAK DO CILJA	POTREBNE OBLIKE PODPORE	KJE SE VIDI ČEZ 5 LET
se je preselil v hišo, kjer poteka nadaljevalni program nastanitvene podpore Vila Mira	Živeti v bivalni enoti	<i>"Z Tanjo sva šla in sva začela vlagat za to bivalno enoto."</i>	"sej imam vloženo samo do 3 leta treba čakat" obnavljanje vloge vsakega pol leta	<i>"To pomagajo Kralji. Vsakega pol leta mormo dat vlogo na novo."</i>	Živi v bivalni enoti
se je preselil v hišo, kjer poteka nadaljevalni program nastanitvene podpore Vila Mira	<i>"ja če bi se dalo, pač"</i> preseliti v podnajemniško stanovanje	Šele ko bo v pokoju in bo redno prejemal pokojnino bo pričel z iskanjem stanovanja	Udeležiti se setanka marca na Zavodu za zaposlovanje na katerem se bodo dogovorili o njegovi pokojnini <i>"Jaz sem že dal vlogo noter za pokoj."</i>	pomoč pri iskanju stanovanja preko interneta ali malih oglasov	Živi v podnajemniškem stanovanju
4 mesece biva v programu nastanitvene podpore	<i>"Dobesedno nimam nobenih ciljev. ... Glede stanovanja nimam problemov in ne ciljev."</i>				

4 mesece biva v programu nastanitvene podpore	<i>"zaenkrat bi bil podnajemnik. Druge izbire ni.."</i>	Ko bo imel redno službo bo začel z iskanjem stanovanja	Pista prošnje in preko vez izvedet za kakšno redno službo	Enkratna denarna pomoč za hrano, obleko	Živi v podnajemniškem stanovanju
7 mesecev biva v programu nastanitvene podpore	<i>"prvo najdem sebi sobo, če se da pač za naju dva (z ženo) oba dva"</i>		Na zavodu za zaposlovanje zbrati informacije o 6 mesečnem tečaju in opravljanju vozniškega izpita C in D kategorije in se vpisati v tečaj		<i>"...jaz in moja žena v naše gnezdece. Pa vem jaz kako gnezdece, to bo tam nekje na vas uživaš"</i>
7 mesecev biva v programu nastanitvene podpore	<i>"da mam sama svoja vhodna vrata in not eno sobico, wc in kopalnic, kot v garsonjerci"</i>	<i>"Pod pod noge. Mislim dobessedno, če boš sam nekje sedel, sam nekje bil, domov ti ne bo nobeden nič prnesu, ne informacij, še manj pa kakšne usluge."</i>	iti na občino Vrhnika zbrati informacije o tem kakšne so možnosti in postopki za dodelitev neprofitnega oz. socialnega stanovanja	<i>"Kaj pa vem. To se sprot pol vidi, da veš kaj rabiš."</i>	<i>"da pridem za ena vrata, ki jih bom sama odprla in sama zaprla", da živi sama v garsonjeri ali sobi z kopalnico</i>
1 leto biva v programu nastanitvene podpore	<i>"samostojno vzet si sam stanovanje zase. V najem. No to je mišljena garsonjera"</i>		Pričeti z iskanjem garsonjere skupaj z njegovo mentorico na Kraljih ulice	<i>"Ja mi bo Kozarjeva pomagal, ker pač jaz ne uporabljam interneta in ona je hitrejša v tem delu."</i>	živi v podnajemniški garsonjeri

<p>11 mesecev biva v programu nastanitvene podpore</p>	<p><i>"čakam to kar bo z bivalnim enotam Ljubljana. Al pa zdej to k je bil razpis neprofitna stanovanja"</i></p>		<p><i>"pač vsake pol leta mormo obnavljat vlogo, če ni do takrat še"</i></p>		<p>živi v bivalni enoti ali v neprofitnem stanovanju</p>
<p>11 mesecev biva v programu nastanitvene podpore</p>	<p><i>"Prvo najemniško, pol pa da ga kupim, tko 2 - 3 sobno." - stanovanje</i></p>		<p>Začeti z iskanjem stanovanja; ko dobi prvo plačo začne varčevati " V bistvu bom zdaj denar šparal...<i>Tak da bom iz tega kar bom imel plačo, da bom si denar dal na pol, ..."</i></p>	<p><i>"Podporo bom pa rabu, da si bom poiskal pomoč pr Bojanu (strokvní delavec na KU) da mi bo pomagal iskat stanovanje. Da bi se skp usedla pa šla iskat pol stanovanje."</i></p>	<p>Živi v svojem najemniškem ali lastniškem stanovanju</p>

Na področju stanovanja se je pokazalo, da skoraj vsi vključeni v program iščejo nekakšno nadaljnjo rešitev stanovanjskega problema, čeprav se cilji med seboj zelo razlikujejo. Od življenja v bivalni enoti preko življenja v najeti garsonjeri ali stanovanju do nakupa 2 – 3 sobnega stanovanja. Le ena oseba je na področju stanovanja rekla: *»Dobesedno nimam ciljev... Glede stanovanja nimam problemov in ne ciljev.«* Ta oseba je v programu nastanitvene podpore šele štiri mesece. Pred seboj ima še 14 mesecev življenja v programu, kar predstavlja relativno dolgo obdobje varnega bivanja.

Ena tretjina intervjuvancev si želijo najprej urediti redni dohodek (to je v enem primeru pokojnina, v drugih dveh pa redna zaposlitev – plača) šele nato bodo pričeli z iskanjem stanovanja. Nekateri pa so se že lotili reševanja stanovanjskega problema. Dva izmed intervjuvancev že imata vložno prošnjo za pridobitev bivalne enote, ki jo je potrebno obnavljati vsakega pol leta.

V povezavi z zastavljenimi cilji se med seboj razlikujejo tudi prvi koraki na poti k uresničevanju cilja. Tisti, ki dajejo prednost rednemu dohodku s katerim bodo plačevali najemniška stanovanja, kot prvi korak navajajo iskanje službe, urejanje pokojnine. Dva, katerih cilj je živeti v bivalni enoti, sta kot prvi korak navedla: *»Pač vsake pol leta mormo obnavljat vlogo, če ni do takrat še.«* Dve osebi pred katerima je le še nekaj mesecev bivanja v programu nastanitvene podpore, kot prvi korak navajata iskanje stanovanja preko interneta s pomočjo strokovnih delavcev na Kraljih ulice. Ena oseba je kot prvi korak navedla zbiranje informacij o neprofitnih oz. socialnih stanovanjih v občini Vrhnika.

Kot potrebne oblike pomoči večina intervjuvancev navaja pomoč pri samem iskanju najemniškega stanovanja s pomočjo interneta ali preko malih oglasov. Brez posebnega vprašanja, kdo je tisti, ki jim pri tem pomaga, so pri tej obliki pomoči navedli strokovne delavce na Kraljih ulice. Pri tem sta izstopala dva odgovora. Prvi kot potrebne oblike pomoči navaja enkratne denarne pomoči. Tako bi zmanjšal stroške hrane in obleke ter bi ta denar potreben za pokritje teh stroškov namenil za najemnino. Drug odgovor se glasi: *»Kaj pa vem, to se sprot pol vidi, da veš kaj rabiš. Greš na ena vrata pa te bojo poslal drugam. Pa mogoče glih kjer ne mislim nč, glih tam mogoče bom največ dobila. Tko da tlele se mi zdi, da se sprot odkrivajo.«*

4. 2. Področje službe

Tabela 6: Področje služba

SLUŽBA					
DANES	CILJ	KAKO PRITI OD CILJA DO PRVEGA KORAKA	1. KORAK DO CILJA	POTREBNE OBLIKE PODPORE	KJE SE VIDI ČEZ 5 LET
Brezposeln <i>"Iščem."</i>	Dobiti zaposlitev	<i>"Prvo se moram mal naučit na internet, to je ne."</i>	Začne iskati službo tudi preko interneta. <i>"prek računalnika tut sam še nimam priklopljenega zdej."</i>	Z iskanjem preko interneta ; pomoč pri pregledovanju pošte, ki jo prejme z Zavoda za zaposlovanje (na Kralje ulice)	Redno zaposlen
Brezposeln	<i>"jaz grem v pokoj drugo letdrugo leto, upam vsaj, odvisno od zakona."</i>		Udeležiti se setanka marca na Zavodu za zaposlovanje na katerem se bodo dogovorili o njegovi pokojnini	Svetovalec na zavodu z dodatnimi informacijami glede urejanja pokojnine <i>" in pol on mi bo svetoval kaj je treba narest še."</i>	V pokoju

Brezposelna	"Cilj je najti službo vsaj za 4 ure."		Iti do svoje svetovalke na Zavod za zaposlovanje in dobiti nasvete. "če bo svetovalka mi kej tut usmerjala gor na zavodu. Kakšn pameten nasvet dala, ne samoto, da te naroči na vsake 6 mescov pa si adijo. Bi jo blo treba mal bol za rokav pocukat."	"tle na Kraljih, da pogledamo na računalni, na internet."	Zaposlena za 4 ure
brezposelna	"dobit službo"		sestat se z njeno ključno delavko "Zdaj sem T prosila (za pomoč pri iskanju). Ona je preveč zaposlena z drugimi, k so te selitve pa to. Od nje ni nič al pa jaz ne morem kadar se dogovorimo."		redno zaposlena
brezposeln	"Želim si delat ampak sem zdravstveno nesposoben, zato kr ne morem zdravniškega spričevala nardit."				

Z aprilom ima obljubljeni službo v skladišču Big Banga	<i>"Moj cilj je to, da pridem do vodje prodajalcev, vodja marketinga, da bi oglase dajal okrog pa to."</i>		Se izkazati v službi v skladišču <i>"Tako, da bom priden, da moram ubogat šefe. Pa tut to, da se moram zelo, zelo truditi."</i>	<i>"Podpore pa nobene ne rabim, to si moram pa sam narediti. Ker že celo življenje živim od tuje roke. Moram se osamosvojiti pa se moram tut učiti."</i>	Je vodja marketinga v eni izmed poslovalnic Big Banga
Začasno dela v avtorpalnici	<i>"prvo redna zaposlitev potem pa dokončati šolo al pa ob redni zaposlitvi šola"</i>	<i>"Samomotivacija, sej nč druga. Kaj sam se morš spravi."</i>	Pista prošnje in preko vez izvedet za kakšno redno službo <i>"Sam za prošnje sem že mal obupal. Se mi zdi da ni več haska."</i>	<i>"Mogoče par krat letno to kar ma socialni, da ti dajo denar za obleke pa za hrano,..."</i>	Ima končano ekonomsko šolo in je redno zaposlen
Dela kot taksist	<i>"Da si najdem ših, to je bit šofer to z veseljem delam pa tud na špediciji bi z veseljem delal."</i>		Na zavodu za zaposlovanje zbrati informacije o 6 mesečnem tečaju in opravljanju vozniškega izpita C in D kategorije in se vpisati v tečaj		Redno zaposlen kot šofer
Zaposlen na Kraljih ulice	<i>"Služba je vredna, itak mi sledi kmal penzija."</i>		Se oglašiti na SPIS - u, ko ga bojo obvestili, da je dopolnil starostno mejo za upokojitev	Informacije s strani svetovalca na SPIZ - u, ki ureja te stvari	V penziju

Ena tretjina intervjuvancev je trenutno zaposlenih. Od tega je eden redno zaposlen, eden za določen čas in eden dela na črno. Eden izmed intervjuvancev ima službo obljubljeno z začetkom meseca aprila kot skladiščnik. Več kot polovica jih je trenutno brezposelnih in vsi aktivno iščejo zaposlitev.

Zastavljeni cilji se razlikujejo predvsem po tem ali je intervjuvanec zaposlen ali brezposeln. Cilj treh brezposelnih oseb je najti zaposlitev. Cilj enega izmed brezposelnih je pokoj: *»Jaz grem v pokoj drugo leto, upam vsaj, odvisno od zakona.«* Eden izmed intervjuvancev je glede svoje brezposelnosti povedal: *»Želim si delati, ampak sem zdravstveno nesposoben, zato kr ne morem zdravniškega spričevala nardit.«*

Cilji intervjuvancev, ki so trenutno zaposleni se med seboj zelo razlikujejo. Intervjuvanec, ki dela na črno, je kot cilj navedel redno zaposlitev, tisti, ki dela kot taksist, bi želel biti šofer tovornjaka: *»Da si najdem šiht, to je bit šofer, to z veseljem delam pa tud na špediciji bi z veseljem delal.«* Intervjuvanec, ki je zaposlen na Kraljih ulice, pa ima cilj ostati v tej službi do pokojnine. Cilj intervjuvanca, ki s službo prične aprila, je napredovati v službi in postati vodja marketinga.

Oblike podpore se razlikujejo glede na cilj, ki ga intervjuvanec želi doseči. Dva, katerih cilj je biti redno zaposlen, potreujeta pomoč pri iskanju službe preko interneta: *»Tle na Kraljih, da pogledamo na računalnik, na internet.«* Eden izmed njiju je pri vprašanju, kako priti od cilja do prvega koraka, dejal, da se mora naučiti delati z internetom. S tem bi si lahko sam začel iskati službo tudi preko interneta in ne bi potreboval pomoči strokovnih delavcev na Kraljih ulice. Informacije s strani SPIZ – a bi kot obliko pomoči potrebovala dva intervjuvanca, ki želita v pokoj. Eden bi potreboval finančno pomoč predvsem glede cilja, da dokonča šolo. Intervjuvanec, ki čaka na začetek službe z mesecem aprilom in katerega cilje je postati vodja marketinga, ne potrebuje podpore: *»Podpore pa nobene ne rabm, to si moram pa sam nardit. Ker že celo življenje živim od tuje roke. Moram se osamosvojit pa se moram tut učit.«*

4. 3. Področje zdravstvenega stanja

Tabela 7: Področje zdravstvenega stanja

ZDRAVSTVENO STANJE					
DANES	CILJ	KAKO PRITI OD CILJA DO PRVEGA KORAKA	1. KORAK DO CILJA	POTREBNE OBLIKE PODPORE	KJE SE VIDI ČEZ 5 LET
Slabo stanje zob	Popraviti zobe	<i>"Jaz sm meu prometno nesrečo in sem vse zobe sprednji del zgubu, ko sm meu prometno nesrečo z motrojem. Pol ko sem pa odnehau (z jemanjem drog) pa sem spet mel misel nato, da bi šou popraviti zobe. Pa sem poklical na CSD..."</i>	Ko mu sporočijo datum operacije gre na operacijo	Denarna podpora s strani države	Ima nove zobe
V programu odvajanja z metadonom	<i>"da se ukinem z metadonom"</i>	<i>"To sem začel razmišljat ko sem dobu službo. Ker ko sm bil v službi ne bom mogu več hoditi vsak dan ke. Sem študiral o tem, da bi nehal (z uživanjem drog).</i>	Začeti zmanjševati odmerke metadona	<i>"Tuki je najbolj pomembno psihično. Tko, da bi rabu podporo psihiatra."</i>	Ne uživa drog

Na eno uho sliši 70% na drugo uho sliši 30 %; Naročen pri osebni zdravniku, da dobi napotnico za specialista za ušesa	<i>"Moja želja je to, da bi šel še enkrat na operacijo, če opracija ne uspe pa bom mogu met slušni aparat"</i>	<i>"V četrtek sem zmenjen s svojo zdravnico. Da mi da napotnico, da grem k doktorju za ušesa."</i>	Iti k osebni zdravniku po napotnico in se naročiti na pregled pri specialistu	<i>"Podpore rabm sam od zdravnika, drgač pa nobene podpore ne rabm."</i>	Dobro sliši (ali zaradi uspešne operacije ali zaradi nošenja slušnega aparata)
Težave z nogami	<i>"Imam z nogami grozne cilje ampak nič ne morem izboljšat, ker sem bla na operaciji je po operaciji še slabi..."</i>				
Težko diha, hrope	<i>"Edin kar bi pa lohk sama zboljšala pr zdravju to pa hropenje."</i>		Odločiti se za nehanje "če se ne bom sama odločila pa rekla, tko, pa fliknla en dan čez okn ne bo ratal."	Vključitev v program za odvajanje od kajenja "Sem že študirala, da bi se vključila v kakšne tele tečaje ko so. Sam zdej ne vem kok so finančno sprejemljivi zame."	Ne kadi in lažje dihe - ne hrope

Uničeni zobje	<i>"edino zobe bi mogu popraviti kakr se da. "</i>		<i>"Ja prvo moram zbrat eno zobozdravnico in videt kolko bi stalo to, kakšne možnosti so pol financiranja."</i>	Več informacij o brezplačnem popravilu zob(se pozanimajo na KU) <i>"Vem, da je ena zdravstvena organizacija tam v Šiški al kje. Tudi oni popravljajo zobe brez da plačaš."</i>	Z novimi zobmi
<i>"Mam prirojeno astmo. Pumpico mam skož."</i>					
<i>"Trenutno se dobro počutim, nimama nobnih posebnih problemov."</i>	<i>"Nimam ciljev."</i>				
	<i>"Nimam ciljev."</i>				
<i>"čist super, na vrhuncu"</i>					
<i>"Nimam kej rečt"</i>					
	<i>"Ne vem, zdej so mi predvideval cirozo jeter..."</i>				

Na področju zdravstvenega stanja ima le tretjina intervjuvancev določene cilje glede zdravstvenega stanja. Več kot polovica intervjuvancev se trenutno dobro počuti, nimajo zdravstvenih težav in zato tudi nimajo ciljev. Eden intervjuvanec je na vprašanje, kakšne ima cilje na področju zdravstvenega stanja odgovoril: *»Ne vem«*. Iz tega izhaja, da se s svojim zdravjem ne ukvarjajo, dokler ni nekaj narobe in se začnejo kazati vidni znaki bolezni.

En intervjuvanec je na področju zdravja zelo aktiven, saj ima zastavljene tri cilje, pri čemer je pri vseh treh že začel z aktivnim delovanjem v smeri doseganja cilja. Njegovi cilji so: da ima nove zobe, da preneha z metadonom in ne uživa drog ter da spet dobro sliši (s pomočjo operacije ali slušnega aparata). Pri cilju novi zobje je napredoval tako daleč, da čaka na datum operacije. Pri tem bi potreboval finančno podporo s strani države. Pri cilju ne uživa drog je že začel z metadonskim zdravljenjem in bo v kratkem pričel zmanjševati odmerke metadona. Potrebuje podporo s strani psihiatra: *»Tuki je najbolj pomembno psihično. Tko, da bi rabu podporo psihiatra.«* Tretji njegov cilj na področju zdravja je ponovno iti na operacijo ušesa, da bi dobro slišal: *»V četrtek sem zmenjen s svojo zdravnico. Da mi da napotnico, da grem k doktorju za ušesa.«* *»Podporo rabm sam od zdravnika, drgač pa nobene podpore ne rabm«* je povedal o oblikah podpore, ki jo potrebuje pri doseganju tega cilja.

Intervjuvanka ima dva cilja na področju zdravja. Glede težav z nogami: *»Imam z nogami grozne cilje ampak nič ne morem izboljšati, ker sem bla na operaciji, je po operaciji še slabi...«* Ima pa cilj, k doseganju katerega lahko največ sama pripomore in sicer nehati kaditi in s tem zmanjšati hropenje. Kot prvi korak na poti proti doseganju tega cilja je odločiti se za nehanje: *»Če se ne bom sama odločila pa rekla tko pa fliknla en dan čez okn, ne bo rata!.«* Pri oblikah pomoči za doseganje tega cilja je dejala: *»Sem že študirala, da bi se vključila v kakšne tele tečaj ko so. Sam zdej ne vem kok so finančno sprejemljivi zame.«* iz tega izhaja, da bi potrebovala finančno pomoč za vključitev v eno od oblik odvajanja od kajenja.

Tretji intervjuvanec ima cilj *»edino zobe bi mogu popraviti kokr se da.«* Pri tem potrebuje podporo in sicer z dodatnimi informacijami glede brezplačnega popravila zob, ki ga nudi zdravstvena ustanova v Šiški. Za to pomoč bo prosil strokovne delavce na

Kraljih ulice. Prvi korak na poti k temu cilju je *»ja prvo moram zbrat eno zobozdravnico in videt, kok bi stalo to, kakšne možnosti so pol financiranja.«*

4. 4. Področje socialnih mrež

Tabela 8: Področje socialnih mrež

SOCIALNE MREŽE					
DANES	CILJ	KAKO PRITI OD CILJA DO PRVEGA KORAKA	1. KORAK DO CILJA	POTREBNE OBLIKE PODPORE	KJE SE VIDI ČEZ 5 LET
Samski	<i>"Glede partnerke pa če bom kaj najdu, če se bo dal."</i>	<i>"Prvo se moram mal naučit na internet."</i>	Na internetu začne spremlja portale za iskanje partnerjev <i>"Mislim preko interneta, ko bom dobu internet, da lahko pogledam če je kakšna prijatelca, kakšna taka, da bi bla pol skup."</i>	<i>"Tle Kralji preko interneta isto, da mal gledamo, pomagajo iskat. Pa kolegi tut kakšen. Kakšna kolegic..."</i>	Ima partnerko
Samski	<i>"Ja najt si punco naprimer, se poročit, met otroke,..."</i>	Samomotivacija	<i>"Da spoznavam punce. Preko prijateljev. Pa sam, ne vem s kolesom pa ko športam, srečam kakšno."</i>	<i>"Nobene, bom že sam spoznal."</i>	Ima partnerico, mogoče že otroke

<p>Ima hčerko s katero nima stikov</p>	<p><i>"Edino hčerko mam eno v Novi Gorici. Z njo pa moram še priti v kontakt, se že dolgo nisva vidala drugač."</i></p>	<p><i>"en dan se morem odločit, si uredit vse stvari in jo poklicat"</i></p>	<p>Poklicati hčerko po telefonu <i>"Ja pač odločit se morem in enkrat jo poklicat..."</i></p>	<p>Sam jo mora poklicati <i>"Ja v kontakt moram priti z njo, da vidim zakaj se nisva tok časa slišala. Edino sam lahko to rešim."</i></p>	<p>Ima redne stike s hčerko</p>
<p>Poročen; ima hčerko, ki je v rejništvu</p>	<p><i>"Mislim ženo zadržat pa svojega otroka."</i></p>		<p><i>"Ja nič, morem bit mal bol pozoren do svoje žene. ... Zdajle moram jaz sam s sabo razčistit."</i></p>		<p><i>"...jaz in moja žena v naše gnezdece. Pa vem jaz kako gnezdece, to bo tam nekje na vas uživaš"</i></p>
<p>Z eno hčerko je v lepih odnosih, s sinom se občasno slišita po telefonu, z eno hčerko nima stikov</p>	<p>Z vsemi otroci imeti redne stike in lep odnos</p>		<p><i>"Ja jaz sem neki študirala, da bom enkrat dala v to oddajo Vse za ljubezen na Pink.si, da bi se srečale. Al pa recimo, da pridejo vsi (obe hčeri in sin) skupi v Ljubljano in se z njo srečamo. Da pridejo vsi skupi na en nakup al pa neki tazga, mogoče v BTC in se pol srečamo."</i></p>	<p>Podpora s strani sina in hčerke s katerima ima stike</p>	<p>Z vsemi otroci ima redne stike in lep odnos</p>

<p>Ima otroke s katerimi nima stikov <i>"Nimam stikov z njimi zato ker jih pač ne želim imet, ker vsi dobr tut živijo."</i></p>					
<p>poročena; ena hčerka je v rejništvu, druga hčerka je Mladinskem domu Maribor</p>	<p><i>"Da probam dobit otroke nazaj, ohranit zakon. To je vse skupaj povezano."</i></p>		<p>zbrati informacije o tem katere institucije, ustanove, društva lahko pomagajo pri vrnitvi otrok in svetujejo na področju zakonskih težav <i>"ne vem, kam se obrni, na koga."</i></p>		<p>Živi skupaj s hčerkama in možem</p>
<p>Ima hčerko s katero ima občasne stike</p>	<p><i>"Kratkoročnih ciljev si ne želim več, zato ker izgubljam na vsej črti."</i></p>				

<p>Sin in partnerka živita v Srbiji</p>	<p><i>"Da sina dobim nazaj to je moj največji cilj, da dobim nazaj družino svojo."</i></p>	<p><i>"Ja to pa pol ko bom res živel dobro. Ko bom mel plačo, ko bom mel svoje stanovanje."</i></p>	<p>Začeti zmanjševati odmerke metadona <i>"ker to so pa men nardil sam zaradi tega, ker sem šel na drogo. Ker nisem mel dost dnarja, da bi ju preživiljal in pol smo prosil babico za pomoč in zdej tam živijo dokler se jaz ne uredim svojih stvari." ; redno hodit v</i></p>	<p><i>"Rabm podporo moje družine. Očeta in babice."</i></p>	<p><i>"To, da bom mel stike z njima, redne stike, da bom jaz hodu dol pa oni k meni."</i></p>
<p>Nima stikov z brati in sestrami</p>	<p><i>"Drugo pa je to, da se cela družina spet sreča. Mam 2 brata, 2 sestr pa enega pol brata."</i></p>		<p>Prosi očeta za naslove <i>"Ja, oče mi lahko pomaga on ve kje so ostali. Lahko mi da naslove."</i></p>	<p><i>"To pa sam od očija rabim."</i></p>	<p>Cela družina se je srečala in imajo še vedno stike</p>

Med socialne mreže smo na fokusni skupini uvrstili primarno družino (oče, mama, bratje sestre), sekundarno družino (partnerja, partnerko, otroke) in prijatelje ter znance.

Dva intervjuvanca sta trenutno samska in si želita najt partnerko, prva koraka na poti proti temu cilju se pri njima razlikujeta. Eden bo partnerko iskal preko interneta: *»Mislím preko interneta, ko bom dobu internet, da lahko pogledam če je kakšna prijatelca, kakšna taka, da bi bla pol skup.«* Pri tem potrebuje podporo s strani strokovnih delavcev na Kraljih ulice: *»Tle Kralji preko interneta isto, da mal gledamo, pomagajo iskat. Pa kolegi tut kakšen. Kakšna kolegica.«* Drugi je kot prvi korak navedel spoznavanje punc: *»Da spoznavam punce. Preko prijateljev. Pa sam, ne vem s kolesom pa ko športam, da srečam kakšno.«* pri tem pa ne potrebuje nobene podpore: *»Nobene, bom že sam spoznal.«*

Dve tretjini intervjuvancev imata otroke, s katerimi nimajo stikov. Eden stikov ne želi imeti: *»Nimam stikov z njimi, zato ker jih pač ne želim imeti, ker vsi dobr tutu živijo.«* Ostalih pet ima cilj spet vzpostaviti stike z otroci. Dva imata hčerko v rejništvu in jo želita dobit nazaj, eden ima sina in partnerko v Srbiji njegov cilj je, da bi imeli redne stike in kasneje tudi živeli skupaj. Kot oblike podpore navajajo, da se morajo s tem soočiti sami, podporo jim lahko nudi le družina (v primeru, ko ima intervjuvanka stike s sinom in eno hčerko sta njena podpora pri navezovanju stikov z drugo hčerko ta dva otroka; drugi rabi podporo svoje družine, očeta in babice).

Intervjuvanec, ki nima ciljev na tem področju, sicer ima hčerko, s katero ima občasne stike. Glede ciljev je pa dejal: *»Kratkoročnih ciljev si ne želim več, zato ker izgubljam na vsej črti.«*

Le eden izmed intervjuvancev ima cilj povezan s primarno družino. Njegov cilj je: *»Drugo pa je to, da se cela družina spet sreča. Mama, 2 brata, 2 sestr in enega pol brata.«* na poti do tega cilja potrebuje očetovo podporo, saj je tudi oče tisti, ki mu lahko da naslove vseh bratov in sester, s katerimi nima stikov.

Pri ostalih treh področjih so oblike podpore, ki jo potrebujejo zelo različne in se opirajo na različne institucije ter strokovne delavce. Pri področju socialnih mrež pa želijo družinske stvari ohraniti znotraj družine.

4. 5. Primerjava tipologije FEANTSA z ugotovitvami raziskave

Izkazalo se je, da so za populacijo intervjuvanih brezdomcev pomembna 4 področja življenja (stanovanje, služba, zdravstveno stanje, socialne mreže) Ta področja se bistveno razlikujejo od področji (izključenost iz fizičnega področja, izključenost iz zakonskega področja, izključenost iz socialnega področja) na podlagi katerih je nastala klasifikacija možnih vrst brezdomstva, ki jo je oblikovala FEANTSA – Evropska zveza nacionalnih organizacij. Ki delajo z brezdomci.

5. RAZPRAVA

Intervjuvanci so na različnem koncu poti proti cilju. Nekateri so šele pred prvim korakom, nekateri pa imajo za sabo že nekaj prehojenih korakov do cilja.

Na področju stanovanja so se pokazale razlike glede na to, koliko časa je intervjuvanec vključen v program nastanitvene podpore. Manj časa kot mu ostaja za bivanje v programu bolj intenzivno se ukvarja z reševanjem stanovanjskega problema za v prihodnje. Pri iskanju novega najemniškega stanovanja se za podporo obračajo predvsem na strokovne delavce Kraljev ulice. Prav tako pa imajo v programu nastanitvene podpore zapisano, da se v zadnjem obdobju strokovni delavec skupaj s svojim uporabnikom bolj intenzivno posveča reševanju stanovanjskega problema v bodoče. Pomoč in podporo na tem področju potrebujejo tudi pri vlaganju vlog za neprofitna stanovanja in bivalne enote. Najprej pri zbiranju informacij, kakšno dokumentacijo vse morajo priložiti in kasneje tudi pri samem pisanju vloge. Kot so povedali intervjuvanci, jim pri tem pomagajo strokovni delavci na Kraljih ulice.

Na področju službe tisti, ki redne zaposlitve nimajo, jo intenzivno iščejo že daljše časovno obdobje. Tukaj se odpira tudi vprašanje uspešnosti iskanja službe, saj v večini primerov povedo, da na poslane prošnje ne dobijo niti odgovora kaj šele, da bi

bili poklicani na razgovor. V kolikor pa pridejo na razgovor, jih tam kaj hitro izključijo. Vendar pa kljub temu vztrajajo in iščejo še naprej. Oblike pomoči, ki so jih navedli na tem področju, so tako kot zastavljeni cilj zelo raznolike. Od pomoči pri brskanju po internetu (saj nekateri ne znajo uporabljati računalnika) ali dodatne informacije o upokojevanju, do pomoči pri iskanju s strani svetovalk na Zavodu za zaposlovanje in finančne podpore za dokončanje šole.

Na področju zdravstvenega stanja me je presenetila ugotovitev, da večina intervjuvancev nima ciljev. Kot cilj niso navedli niti tega, da bi ohranili trenutno zdravstveno stanje kljub temu, da jih je večina rekla, da je njihovo trenutno zdravstveno stanje dobro. Med devetimi intervjuvanci imajo cilje na področju zdravstvenega stanja le trije.

Še posebej je pri tem področju izstopal eden intervjuvanec, ki ima na tem področju kar tri cilje in je vse tri že začel aktivno uresničevati. Oblike podpore, ki se pojavljajo pri tem področju so denarna podpora (za zobe, za program odvajanja od kajenja), podpora s strani zdravnikov in psihiatrov ter dodatne informacije o brezplačnem popravilu zob.

Pri področju socialnih mrež se je potrdilo to, da so njihove socialne mreže šibke večina jih nima niti stikov s primarno družino, niti s sekundarno družino. Tako se kot cilj v večini primerov pojavi ponovno vzpostavitev stikov in redni stiki bodisi z otroci ali brati in sestrami. Posledica šibkih socialnih mrež je lahko tudi osamljenost, kar je izpostavil le eden intervjuvanec. Dva pa si želita najti partnerico, eden izmed njiju si želi tudi ustvariti družino.

Če primerjamo cilje in njihovo uresničevanje po osebah, lahko ugotovimo, da so nekateri zelo motivirani, nekateri pa ne najdejo motivacije za kar koli spremeniti. Tako izstopa oseba, ki ima cilje na vseh področjih, na dveh po en cilj in na dveh po več ciljev. Nekateri izmed teh ciljev že aktivno uresničuje, pri nekaterih pa ima samo določen prvi korak na poti k cilju. Na drugi strani pa izstopa oseba, ki nima cilja niti na enem področju »*Dobesedno nimam ciljev.*« in živi v trenutni situaciji. Razlike med tema dvema osebama je mogoče iskati tudi v času vključenosti v program. Tisti, ki ima veliko ciljev, je v programu že dalj časa in se mu hitreje približuje zaključek, ko se bo moral poskušati sam znajti. Tisti brez ciljev pa je v programu nastanitvene

podpore šele krajši čas in ima tako še več kot 1 leto zagotovljeno nastanitev. Razlike lahko mogoče pripišemo tudi starosti in dolžini trajanja obdobja brezdomstva. Tisti z veliko cilji je mlajši od 30 let in je brezdomec krajše časovno obdobje. Tisti brez ciljev je starejši od 40 let in njegova kariera brezdomca traja že več kot 20 let. Skozi ta leta je preizkusil več oblik pomoči in se za nekaj časa tudi vrnil v »normalno« življenje, vendar se je vedno znova vrnil nazaj. Mogoče je to tudi to vzroki za pomanjkanje motivacije in življenjskih ciljev.

Ena oseba ima cilje samo na področju stanovanja in službe na preostalih dveh področjih pa nima ciljev. Osredotočila se je na reševanje stanovanjskega problema, ki bi ji zagotovila varno starost in dolgoročno rešitev stanovanjskega problema. Prav tako se je na področju službe osredotočila na urejanje pokojnine in s tem redni dohodek v starosti. Mogoče, ko bo imela ta oseba to oboje urejeno in zagotovljeno varno in mirno starost, se bodo začeli odpirati tudi cilji na drugih področjih življenja.

Večina intervjuvancev ima cilje na treh področjih (tisto, na katerem ciljev nimajo, je najpogosteje zdravstveno stanje). Cilji se razlikujejo tako po načinu doseganja kot po ambicioznosti (živeti v bivalni enoti ali kupiti 2-3 sobno stanovanje). Ob tem se postavi vprašanje, koliko so določeni cilji realni za doseganje ter ali je bolje imeti manjše cilje in jih postopoma dosegati ali si že v začetku postaviti ambiciozni cilj.

Intervjuvanci so pri oblikah pomoči, ki jih potrebujejo najpogosteje pomislili na pomoč strokovnih delavcev Kraljev ulice. To lahko izhaja iz tega, da jih poznajo in so jim lahko dostopni. Predvsem pa imajo občutek, da se na njih lahko zanesejo in jim bodo pomagali, saj so jim pomagali že večkrat. Pomagali so jim tudi v svoje življenje vnesti veliko spremembo, to je vsaj za določeno obdobje urediti stanovanjsko vprašanje in jim zagotoviti varnost bivanja in umik s ceste. Bolj skeptični so do drugih oblik pomoči, kot so CSD in podobni. V veliki meri ta skepticizem izhaja iz slabih izkušenj, ki so jih pridobili tekom kariere brezdomca.

6. UGOTOVITVE

Skozi celoten proces nastajanja diplomske naloge sem prišla do različnih ugotovitev:

- V Sloveniji nimamo oblikovane nacionalne strategije, ki bi celostno zajemala področje brezdomstva.
- Večina oblik pomoči namenjenih brezdomcem je oblikovanih brez pomembnega sodelovanja brezdomcev samih zaradi česar so te oblike pomoči pogosto manj učinkovite.
- V Sloveniji obravnava problematiko brezdomstva celostno le eno društvo.
- Štiri pomembna področja življenja na katerih bi intervjuvani brezdomci želeli spremembe so stanovanje, služba, zdravstveno stanje in socialne mreže.
- Dve tretjini intervjuvancev nista izpostavili ciljev na področju zdravstva.
- Intervjuvani brezdomci imajo največ želja po spremembah na področju urejanja in izboljšanja stikov predvsem s svojimi otroki ob enem pa na tem področju potrebujejo najmanj oblik podpore.
- Intervjuvani brezdomci želijo in potrebujejo največ raznolikih oblik podpore na področju zaposlovanja. Ta podpora naj bo raznovrstna in dostopna.
- Brezdomci oblike pomoči iščejo tam, kjer imajo dobre izkušnje iz preteklosti. V primeru intervjuvancev so to strokovni delavci Kraljev ulice.

7. PREDLOGI

so nastali na podlagi teoretičnega dela in empirične raziskave.

- V Zakon o socialnem varstvu vključiti pojav brezdomstva in urediti, kot je to urejeno v Strategiji razvoja socialnega varstva MOL.
- Predvideti reševanje problematike v celostnem pristopu na območju celotne Slovenije.
- Vključiti brezdomce pri oblikovanju različnih oblik podpor ter tako pridobiti njihovo izvedenstvo za kvalitetnejše oblike podpore.
- Zagotoviti brezdomcem usposabljanje in podporo pri iskanju zaposlitve.
- Zagotoviti brezplačno zdravstveno varstvo za brezdomce in jim s tem omogočiti dostop do zdravstvene oskrbe in posledično kakovostnejšega življenja.

8. VIRI IN LITERATURA

- Aleksić, J. in Sušnik, M. (1999): Način delovanja nevladnih organizacij pri stanovanjski oskrbi ranljivih skupin. V: Mandič, S. (ur.) (1999) Pravica do stanovanja (str. 223 - 237). Ljubljana, Visoka šola za socialno delo
- Atherton, I., McNaughton, N. (2008): 'Housing First' as a means of addressing multiple needs and homelessness. European Journal of Homelessness, št. 2 december, str. 289 – 299
- Boškić, R. in Zajc, M. (1997): Brezdomstvo. Teorija in praksa. 34/2. str. 241 – 252
- Brandt, P. (2008): Housing for homeless people in Denmark – Trying new ways. Homeless in Europ, winter 2008, str. 6 – 7
- Deklev, B. (2010): Model stopnic, model dvigala in ciklus spremembe – »najprej stanovanje« in drugi nastanitveni modeli za brezdomce s kompleksnimi potrebami po podpori. Kralji ulice, let. 2010, št. 54 november, str. 10 – 11
- Dekleva. B. (2008): Posebno ogrožene skupine brezdomcev. Socialna pedagogika, 12/1 str. 1 – 18
- Dekleva, B., Razpotnik, Š. (2007b): Brezdomstvo v Ljubljani. Ljubljana, Pedagoška fakulteta
- Dekleva, B., Razpotnik, Š. (2007c): Definiranje brezdomstva in merjenje njegovega obsega. Socialna pedagogika 11/1: str. 1 – 36
- Dekleva, B., Razpotnik, Š. (2009): Evalvacija nespecifične terenske nastanitvene podpore brezdomnim – vidik izvajalcev. Interni dokument društva Kralji ulice

- Dekleva B., Razpotnik, Š.: Evalvacija specifične nastanitvene podpore – vidik uporabnikov. Interni dokument društva Kralji ulice
- Dekleva, B., Razpotnik, Š. (2009): Inovacije pri delu z brezdomnimi – strokovne smernice. Interni dokument društva Kralji ulice
- Dekleva, B., Razpotnik, Š. (ur.) (2010): Konferenca o socialni izključenosti, revščini in brezdomstvu; Razvoj predloga nacionalne strategije na področju brezdomstva. Ljubljana, Pedagoška fakulteta
- Dekleva, B., Razpotnik, Š. (2005): Kralji ulic – predhodno poročilo o poteku akcijske raziskave. Socialna pedagogika, 9/3: str. 265 – 300
- Dekleva, B., Razpotnik, Š. (2007a): Na cesti – brezdomci o sebi in drugi o njih. Ljubljana: Pedagoška fakulteta
- Dekleva, B., Razpotnik, Š. (2010): Strokovna izhodišča (koncept) treh programov nastanitvene podpore za brezdomne društva Kralji ulice. Interno gradivo društva Kralji ulice
- Dragoš, S. (1993): Vprašanje klošarjev. Socialno delo, let. 32/1993, št. 5 – 6, str. 153 – 161
- Edgar, B. in Meert, H. (2005): Fourth review of statistic on homelessness in Europe, the ETHOS definition of homelessness. Brussels: FEANTSA.
- Filipović, M. (2007): Stanovanjska ranljivost v Sloveniji; analiza na podlagi razširjene definicije brezdomstva. Socialno delo, let. 46 / 4/5 str. 187 – 197
- Flaker, V. (1999): Stanovanjske težave ljudi z dolgotrajnimi duševnimi stiskami in možne rešitve V: Mandič, S. (ur.) (1999) Pravica do stanovanja (str. 43 – 71). Ljubljana, Visoka šola za socialno delo

- Jurančič Šribar, L. in drugi: Evalvacija prvega leta delovanja programa nastanitvene podpore za prvih deset stanovalcev v podprtih stanovanjih društva Kralji ulice. Interni dokument društva Kralji ulice
- Klančar, T., Skornšek Pleš, T., Nahtigal, K., Hodnik, T. (2008): Strategija razvoja socialnega varstva v Mestni občini Ljubljana od 2007 do 2011. Ljubljana: Mestna občina Ljubljana
- Kozar, M. (ur.) (2008): Najprej stanovanje! Program nastanitvene podpore za brezdomne. Ljubljana: Društvo za pomoč in samopomoč Kralji ulice
- Kozar, M. in Jurančič Šribar, L. (2008): Nastanjevanje brezdomnih – norveška politika in praksa. Socialna pedagogika, let. 12, št. 4, str. 437 – 446
- Kuljanac B. (2009): Pilotski projekt nastanitvene podpore za brezdomne. Socialni izzivi, let. 5, št. 30, str. 36 – 38
- Leskošek, V., Petrović, Jesenovec, B. (ur.) (2010): 4. kongres socialnega dela, od revščine in socialne izključenosti k enakosti, socialni pravičnosti in solidarnosti. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani
- Leskošek, V. (2010): Ocena vlade na področju brezdomstva. V: Dekleva, B. in Razpotnik, Š. (ur.) (2010) Konferenca o socialni izključenosti, revščini in brezdomstvu (str. 28). Ljubljana, Pedagoška fakulteta
- Mandič, S. (1999): Pravica do stanovanja. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo
- Mesec, B. (1998): Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo
- Novak, M. (1994): Dober dan revščina. Ljubljana: Socialna zbornica Slovenije

- Praznik, S. (2008): Diplomaska naloga, Cestni časopis kot oblika pomoči in samopomoči brezdomcem. Ljubljana, Fakulteta za socialno delo
- Ravnik, M. (2009): Diplomaska naloga, Brezdomstvo: streha ali zvezde nad glavo. Ljubljana, Fakulteta za socialno delo
- Razpotnik, Š. (2009): Inovacije pri delu z brezdomnimi. Socialni izzivi, let. 15, št. 30, str. 16 – 19
- Sveri, G. (2008): Norway: Permanent housing – as soon as possible. Homeless in Europ, winter 2008, str. 8 – 9
- Škerjanc, J., (2010): Doktorska disertacija, Prispevek uporabnikov socialnovarstvenih storitev k oblikovanju konceptov za praktični študij socialnega dela. Ljubljana, Fakulteta za socialno delo
- Škerjanc, J. (2006): Individualno načrtovanje z udejanjanjem ciljev; pomen uporabniškega vpliva pari zagotavljanju socialno – varstvenih storitev. Ljubljana, Center RS za poklicno izobraževanje
- Vareško, N. (2007): Diplomaska naloga, Brezdomstvo v Sloveniji in branost prvega slovenskega časopisa za brezdomstvo in sorodna socialna vprašanja »Kralji ulice«. Ljubljana, Filozofska fakulteta

Elektronski viri

- Društvo za pomoč in samopomoč brezdomcem Kralji ulice
<http://www.kraljiulice.org>
- FEANTSA – Evropska zveza nacionalnih organizacij, ki delajo na področju brezdomstva <http://www.feantsa.org/code/en/hp.asp>

- Organizacije za brezdomce
<http://drustvo-stigma.si/organizacijeza-breedomce>

- Zakon o socialnem varstvu <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200436&stevilka=1571>

- Zakon o varstvu zoper javni red in mir:
<http://www.uradni-list.si/1/content?id=45831>

- Zavetišča, sprejemališča in dnevni centri za brezdomce
<http://csd-slovenija.org/sl/center/center-za-socialno-delo/see.page/zavetisce-za-breedomce>

9. POVZETEK

Naloga najprej prikazuje različne tipologije in strokovne klasifikacije brezdomstva. V osrednjem delu so predstavljene različne oblike podpor in pomoči za brezdomce pri nas in v tujini. V tem delu so navedeni tudi koncepti in teorije, ki poudarjajo aktivno vključevanje uporabnikov in uporabniško teorijo, ki se pri oblikovanju podpor in pomoči namenjenih brezdomcem vse premalo uporablja.

V empiričnem delu izhajam iz emskega pogleda. Ugotavljala sem, katera so področja življenja, ki so za populacijo brezdomcev najpomembnejša. To sem ugotavljala s pomočjo fokusne skupine. Kot najpomembnejša področja življenja so brezdomci označili stanovanje, službi, zdravstveno stanje (kamor spadajo tudi odvisnoti) in socialne mreže (kamor spadajo primarna družina, sekundarna družina, partnerji, prijatelji). Spremembe na teh področjih bi pomenile dvig kakovosti življenja populacije brezdomcev. Na podlagi informacij pridobljenih s fokusno skupino sem oblikovala vprašalnik za prvi del intervjuja. Z dobljenimi rezultati, ki so zajemali stanje danes, cilje, prvi korak na poti do cilja in kje se vidijo čez pet let, sem se vrnila do vsakega intervjuvanca in opravila še drugi del intervjuja.

Rezultati so pokazali, da ima skoraj 90 % brezdomcev cilje, ki jih želijo doseči. Cilji se med seboj razlikujejo, posledično se razlikujejo tudi oblike podpore in pomoči, ki jih potrebujejo.

Pri oblikovanju oblik podpore in pomoči namenjene brezdomcem bi tako morali biti aktivni člani tudi brezdomci sami. Le tako bi lahko oblikovali oblike podpore, ki bi bile uspešne in bi tudi na dolgi rok pokazale rezultate.

10. PRILOGE

Priloga 1 Intervjuji:

UD, 32 let, 4 mesece v programu, začasno dela v avtopralnici

Š: Kakšne imaš cilje na področju stanovanja?

U: Zaenkrat mi ne pride družga kokr služba, kredit. Zaenkrat bi bil podnajemnik, ne. Druge izbire ni, ker s starši nimam stikov in tud ne pričakujem nič od njih.

Š: Če prav razumem, ko končaš ta program bi vzel neko podnajemniško stanovanje?

U: Da.

Š: Kdo ti lahko pomaga pri doseganju tega cilja? Na kak način?

U: Sam, mogoče pomoč prijateljev pri iskanju službe,

Š: Kakšne imaš cilje glede službe?

U: Redna zaposlitev. Pred službo me čaka še neki šole. Potem pa redna služba. Tudi izpit za avto sem začel spet delat.

Š: Kdo ti lahko pomaga pri doseganju tega cilja, dobiti redno zaposlitev? Na kak način?

U: Najbl se zanašam na prijatelje, ker je sistem zdaj v tej krizi totalno odpovedal, ne da pišeš prošnje, dobessedno brezveze.

Š: Na kak način ti lahko prijatelji pomagajo?

U: Ja VIP - veze in poznanstva. Tko koko bi reku vpraša ne, pol pa te pokličejo. Ponavad je dost tut tko priložnostnih del, preko pirjateljev. Tko da delaš mesec 2 pa potem preko drucga prijatla kaj drucga najdeš.

Š: Prej si omenil šolo. Kakšne imaš cilje glede šole?

U: Naredu sem ekonomsko šolo sam nisem je zaključu. Mam še to za nardit

Š: Lahko pod cilje pri službi dodava tudi to, da dokončaš šolo?

U: Ja itak. Ta prvo v bistvu šola pol pa šele redna zaposlitev. Zdele tole k delam v avtopralnici je začasna rešitev.

Š: Kdo ti lahko pomaga pri doseganju tega cilja? Na kak način?

U: Da to pa bi rabu, to sem se že na zavodu za zaposlovanje prijavo za te tečaje sam, prijavi se jih zelo velik, zdaj pa a bom padu noter al ne. Če ne pa tudi preko prijateljev a ne. Bi pa rabu mogoče inštrukcije kake, to je drago.

Š: Če prav razumem inštrukcije s strani prijateljev?

U: Ja, tudi če bo kakšna mreža ne socialna lahko kaj pripomogla seveda, zakaj pa ne.

Š: Kakšne imaš cilje na področju zdravstvenega stanja?

U: Čisto super, na vrhuncu.

Š: To pomeni, da nimaš ciljev?

U: Ne, so cilji sam zdravstveno je vse ok. Na tem področju jih ni.

Š: Kakšne imaš cilje na področju socialnih mrež? Sem spadajo: bratje, sestre, oče, mama, partnerica, otroci, prijatelji,...

U: Partnerice nimam, prijatelje ja. V bistvu, hm...

Š: Imaš na tem področju kakšne cilje?

U: Ja najt si punco naprimer, se poročiti met otroke, kao kok že 2,4 al kok. Drugač s starši, z očetom nimam stikov, s sestro zelo občasno, z mamo tudi zelo občasno.

Š: Pa bi glede tega želel kaj spremeniti?

U: V bistvu nimamo časa, pa tudi jaz ne živim doma že 14 let, tko da. Z očetom v vseh teh letih, ne vem, 8 let se sploh vidla nisva. Ne nimam nobene želje po izboljšanju stikov, tko smo pač vsak na svojem.

Š: Pa se vrniva zdaj na prvi cilj, najti partnerko, se poročiti. Kdo ti lahko pomaga pri doseganju tega cilja? Na kak način?

U: Ja, s kakšno dobro službo mi lahko pomaga, a ne. Ker v bistvu še vedno denar, ne hočmo nočmo ga rabiš. Stanovanje, hrano, če ga nimaš, ne moreš niti na pijačo pa spoznat nekoga. Si lahko doma pa čakaš če kdo potrka.

Š: Bi želel še kaj dodati pri socialnih mrežah?

U: Pri socialnih mrežah so v bistvu teli Kralji ulice se mi zdijo zelo vredni. Čeprav bi pa dal tudi neko pripombo. To se tiče Kraljev ulice. Moti me to, da so čedalje bolj podobni Stigmi, da se Kralji ulice v bistvu podpirajo zelo velik narkomanov. Dobesedno njihovo življenje, da se igle talajo, to je bolj naloga Stigme. Tuki je treba bolj pomagati unim k so brezdomni, ne glede na to kva so ampak tuki se pa ful gleda na narkomane. In bi se nakak mogli vklopiti tako, da bi vsaj nekak dokazal da so na metadonu al pa da nameravajo na detoksikacijo, ne pa v bistvu kariero iskati v

prodaji Kraljev ulice. Ker to, se mi zdi začasna rešitev. Je dobra odskočna deska, ampak ne more pa bit potuha.

UD del 2

Š: Pri cilju na področju stanovanja sva napisala, Na Zavodu za zaposlovanje zbrete informacije, kje se je treba vpisati za opravljanje zaključnih izpitov ekonomske šole. To drži?

U: Ja to zdej, ne vem sem si kar mal preveč dela na glavo nakopal . Tako, da bom mogu mal spet odložiti.

Š: Torej bova spremenila. Kaj je prvi korak, do cilja?

U: Redna služba. Redna služba se mi zdi, reden dohodek, nekaj denarja. Redna zaposlitev ja potem pa šele šola al pa ob redni zaposlitvi šola. Pa izpit za avto to tut.

Š: Kako prideš od zastavljenjega cilja do prvega koraka? Da lahko začneš uresničevati prvi korak?

U: Po moje sam prošnje pisat al pa po vezah iskat. Sam za prošnje sem že mal obupal. Se mi zdi, da ni več haska. Po vezah.

Š: Kakšne obilke podpore potrebuješ, da se pomakneš od prvega koraka nekoliko bližje tistemu kje se vidiš čez pet let?

U: Mogoče parkrat letno to kar ma socialna, da ti dajo denar za obleke, pa za hrano, pa za kakšne te premostitvene račune. Drugač pa sej si moreš sam, saj kaj pa lahko od drugih dobiš.

Š: To misliš te enkratne denarne pomoči?

U: Ja dve maš al tri. Ko maš obleko, prneseš račune pa ti, pa za hrano. Kaj pa družga. Sej kaj ti pa lahko še sploh zrihtajo tam. Ne vem če se bom postavu tam v vrsto za socialno stanovanje majo familije prednost. Da tko zdej par let je čakalna doba, ni to takoj. Še vendo je pa prvo redna zaposlitev. Do redne zaposlitve to morš nekak zvozt. Pa tut kaka redna zaposlitev je potem to, pa kje je, kok časa porabiš zdej na primer za vožnjo. Sam to je tko pa kok si plačen. To je ful težko odgovort ker je ful spremenljivk.

Š: Torej pri področju službe tudi zamenjava prvo redna zaposlitev pa šele potem šola?

U: Saj v bistvu to mam jaz skupi v pol leta al pa še prej.

Š: Torej spremeniva tudi prvi korak? Prvo pisati prošnje in najt redno zaposlitev?

U: Ja, pisanje prošenj lahko kar dva vprašaja zraven.

Š: Kako prideš od zastavljenega cilja, do tega da se lotiš prvega koraka?

U: Zakomplicirano vprašanje. Samomotivacija, sej nč drugga. Kaj sam se morš spravl. To tuki, ta stanovanja lahko samo pomagajo pr, lajšajo mal.

Š: Kakšne oblike podpore potrebuješ, da se pomakneš od prvega koraka bližje temu kje se vidiš čez pet let?

U: Mogoče če ne bi ibl sam, mal več motivacije. Kaj naj rečem jaz sem zlo težko sam, to je tut moj problem. Je pa bl finančno vse skupi problem.

Š: Če prav razumem finančna podpora?

U: Ja. Pr stanovanju naprimer to je največ.

Š: Spet sva pri prvem koraku. Kaj napiševa kot prvi korak pri doseganju cilja, da si najdeš punco?

U: Da spoznavam puce, ne. Preko prijateljev. Pa sam, ne vem s kolesom pa ko športam, srečam kakšno.

Š: Kako prideš od zastavljenega cilja do tega, da začneš uresničevati prvi korak?

U: Uh. Ne vem.

Š: Kakšne oblike podpore potrebuješ, da se prmekneš bližje temu kje se vidiš čez pet let?

U: Nobene, bom že sam spoznal. Čudn vprašanje.

MK, 45 let, 1 leto in 2 meseca, brezposeln, živi v hiši z neomejenim časom bivanja

Š: Kakšne imaš cilje glede stanovanja?

M: Zaenkrat imam rešen stanovanjski problem. Sej mam vložen samo do3 leta je treba čakati.

Š: Kaj imaš vloženo?

M: Za bivalno enoto, da bi bil tam.

Š: Kdo ti lahko pomaga pri doseganju tega cilja? Na kak način?

M :Tanja ma mene čez, da mi rešuje to. Tut če treba kaj pomagat, papirej pa to, vse pomaga ona. Če pa ni tanje pa lahko komu drugemu na Kraljih rečem.

Š: Kakšne imaš cilje na področju službe?

M: Iščemo. Sej sm na zavodi prjavljen. Pa glih dans so poslal za eno službo. To boma pa s Tanjo v pondelk rešila.

Š: Kdo ti lahko pomaga pri doseganju tega cilja, dobiti službo? Na kak način?

M: To mi Tanja pomaga. Mi prošnjo napiše na računalnik pa pol pošljemo. Pa sam tut si kje kaj najdem. Lahk mi pa pomagajo prek računalnika tut sam še nimam prkloplena zdej.

Š: Preko računalnika s tem misliš, da si preko interneta iščeš službo?

M: Ja.

Š: Kakšne pa imaš cilje na področju zdravstvenega stanja?

M: Zaenkrat sem kar dober. Nimam kej rečt.

Š: Kakšne imaš cilje na področju socilanih mrež? Sem spadajo bratje, sestre, starši, partnerka, otroci, prijatelji,...

M: Mame nimam, očeta nimam. Mam teto, sam s teto se noben ne razumeva že 10 let. Drugega pa nimam. S prijatli se pa razumemo, ne bi nič spreminjal. Sej smo skoz skp. Glede partnerke pa če bom kaj najdu, če se bo dal.

Š: Torej lahko med cilje zapiševa, da si najdeš partnerko?

M: Ja

Š: Kdo ti lahko pomaga pri doseganju tega cilja? Na kak način?

M: Lahko mi en pomaga, tko kolega al pa, pa prijatelni, da mi kakšno predstavi. Preko telefona al pa preko interneta. Mislim preko interneta ko bom dobu internet, da lahko pogledam če je kakšna prijatelca, kakšna taka, da bi bla pol skup.

MK del 2

Š: Kako priti od cilja do tega, da začneš uresničevati prvi korak, pri cilju živeti v bivalni enoti?

M: Z Tanjo sva šla in sva začela vlagat za to bivlano enoto. Sm mogu ene papirje prnest iz zavoda.

Š: In sta potem napisala vlogo z vsemi potrebnimi papirji?

M: Aha. Tanj mi je vse pomagala.

Š: Kakšne oblike podpore potrebuješ, da se pomakneš bližje cilju čez pet let, da bi živel v bivalni enoti?

M: To pomagajo Kralji, pa socialno mam.

Š: Kako pa ti pomagajo, s kakšnimi oblikami pomoči? Kaj bi še potreboval?

M: Socialno podporo mam zanekrat na socialni pa še kakšen šiht če bom najdu.

Š: Kako bi ti pa lahko pomagali, da bi bil bližje temu, da se preseliš v bivalno enoto?

M: Mi bojo Kralji pomagali.

Š: Kako ti lahko pomagajo Kralji?

M: Da bom čim prej dobu.

Š: Kako pa lahko oni vplivajo na to, da bi čim prej dobil?

M: Vlogo, vsakega pol leta mormo dat vlogo na nov.

Š: Kaj moraš narediti, da prideš od zastavljenega cilja do tega, da začneš uresničevati prvi korak na področju službe?

M: Prvo se moram mal naučit na internet, to je ne. To bo itak mi Tanja pokazala pa še kakšn kolega.

Š: Kakšne oblike podpore bi potreboval, da se pomakneš bližje cilju, da si redno zaposlen?

M: Tile pr Kraljih mi dost pomagajo. Zdejle tut z Tanjo iščema preko interneta. Pa na zavodu mam tut, da zavod pošilja sm (na Krlaje ulice).

Š: Kaj ti pošiljajo iz zavoda sem?

M: Pošto. Za delat ne, če mogoče kaj takšnga najdej. Preko telefona isto sporočila pošiljajo.

Š: Kako prideš od cilja, do prvega koraka pri cilju, da si najdeš partnerko?

M: Preko interneta. Pol se pa dogovarjamo.

Š:Lahko mogoče tu še dodava, da ti čim prej priklopijo internet?

M: Aha. Sej konc mesca tam nek ga bojo.

Š: Kakšne oblike podpore potrebuješ, da prideš od prvega koraka bližje k cilju, da imaš partnerko?

M: Tle Kralji preko intrenta isto da mal gledamo, pomagajo iskat. Pa kolegi tut kakšen. Kakšna kolegica al pa tko ko preko interneta dela, bi mi pomagala.

MČ, 62let, leto in pol v programu, brezposeln, se seli v hišo z neomejenim časom bivanja

Š: Kakšni so tvoji cilji na področju stanovanja? Zdaj se seliš v hišo, ne?

M: Ja tam nas bo pet. V glavnem bomo meli vsak svoj prostor. Drugač je pa skupna kuhna pa kopalnica s straniščem.

Š: Tam lahko ostanete? Bivanje ni časovno omejeno?

M: Ja ni omejeno.

Š: Ti bi si želel iz te hiše preseliti na svoje?

M: Ja če bi se dalo pač, odvisno od denarja, ker zdej če jaz grem v pokoj drugo leto, upam vsaj, odvisno od zakona. Pol bo že malo drugače, nekaj več denarja bo, bomo vidli.

Š: Pri področju službe je torej tvoj cilj drugo leto se upokojiti?

M: Ciljev veš kako je, odvisno bo od kako bi reku je reskirano pač tolik let mam za pokoj, ne in kvečjemu da bi dobil začasno delo, to je praksa že ponavadi. Tako, da če bo šlo v pokoj drugo leto.

Š: Kdo ti lahko pomaga pri doseganju tega cilja? Na kak način?

M: Kako kdo bo meni pomagal? Sam.

Š: Če rabite kakšno pomoč naprimer, pri urejanju papirjev, nasvete, ipd.

M: Ja kakšen nasvet, takšne stvari rabim. Takrat se pač obrnem tu na Kralje, ker so mi največ pomagali, v glavnem sem se pobral s ceste nazaj. Mam 32 let delovne dobe ampak premalo za penzijo. Zaradi tega pa odvisno kdaj me bodo dali, ne.

Š: Se pravi če potrebuješ nasvete ali karkoli se obrneš na Kralje?

M: Ja na te, ki jih poznam. V stanovanju imamo vsak teden sestanek.

Š: Kakšni so tvoji cilji na področju zdravstvenega stanja?

M: No, zdravstveno edino zobe bi mogu popraviti koker se da.

Š: Če prav razumem je to tvoj cilj?

M: Ja to je sigurno cilj.

Š: Kaj potrebujete za uresničitev tega cilja?

M: Denar, zobozdravnika, ki ga nimam.

Š: Še kaj drugega?

M: Ne, zaenkrat ne.

Š: kdo ti lahko pomaga pri doseganju tega cilja? Na kak način?

M: Če mi oni dajo kakšen nasvet, kako priti do tega, da se popravijo.

Š: Na Kraljih ulice da vam dajo kak nasvet?

M: Ja. Če bom kaj zaslužil z risbami, ki jih rišem. Da bi prodal risbe. Če bomo naredili razstavo lahko, da bo kaj. Nekaj sme jih že prodal tko na ulici.

Š: Kakšne imaš cilje na področju socialnih mrež? Sem spadajo: bratje, sestre, starši, partnerica, otroci, prijatelji,...

M: Ja. Moje kar je mojih bratov, mam je zdaj v domu upokojencev. Kar je bratov so pa vsi proti meni. Nimam kaj dobrih stikov z njimi. Edino hčerko mam eno v Novi Gorici. Z njo pa moram še priti v kontakt se že dolgo nisva vidla drugač.

Š: Torej lahko kot cilj napiševa, da vzpostavite kontakt s hčerko?

M: Ja seveda.

Š: Kaj pa da izboljšate odnose z brati?

M: Težko je, ker se ne da z njimi nikakor. Tko je od kar sem na socialnem in pa brez dela mam samo probleme ž njimi. Ta brat k je doma me je trikrat fizično napado. In pol še tadruga brata ko mam me pa prepričuje razne stvari. Mam pa en kos hiše, sam mislijo prodat to hišo. Sam zdej treba mam plačavat v domu, ki ma premajhno penzijo, pa ne vem kaj bono nardil. Bom mogu it do odvetnika po neko pravno pomoč, da bom zvedo kako to izpeljat. Zdej en interesent je, en kupec, to je sin od brata mojga. Sam takoj so skočili, da bi mogu plačavat mam. Pa da bi pol on, ki je kao namest tega da da meni denar, da on plačava. Sam me lahko tud zafrkne ne. Zato študiram, da bi nekoga vprašu, tako da bi se vedo orientirat. Pač to ni dosti denarja zdej. Jaz imam četrt hiše to je 16 kvadratnih metrov to ni nč, ne morem niti uporablat. To je majhna hiša in se ne da niti delit. Če bi bila velika bajta je druga stvar.

Š: Lahko mogoče pod cilje glede stanovanja napiševa tudi, da rešite ta problem s hišo?

M: Ja

Š: Kot tistega, ki lahko pomaga pri doseganju ciljev si pa rekel, da je to pravni strokovnjak? Z nasveti?

M: Ja

Š: Je mogoče še kdo, ki ti lahko pomaga pri doseganju tega cilja?

M: Ja to se bom tudi malo posvetoval z mojo mentorco na Kraljih. V glavnem z njo se moram zment glede tega, kaj boma nardila, kaj bi bilo dobro.

Š: Zdej se pa vrniva na cilj ponovno priti v kontakt s hčerko. Kdo ti lahko pomaga pri doseganju tega cilja? Na kak način?

M: Morem prvo rešit moje stvari, potem pa to. Ja pač odločit se morem in enkrat jo poklicat al pa se zmenit z njo, se dobima. To morem sam narest, ni kej.

Š: Še kakšen cilj pri socialnih mrežah? Partnerka, prijatelji..?

M: Poročen sem bil, pa sem se loču. Edino če dobim kakšno žensko, ki bi meni odgovarjala. Ma to ni cilj, če rata pač.

MČ del 2

Š: Kako priti od cilja do tega, da začneš uresničevati prvi korak pri cilju da živiš v najemniškem stanovanju?

M: Smo dali eno vlogo za bivalno enoto pa so že odgovorili, da ne bo nič. Zdej sem v bivalni enoti Kraljev ulice, tam pa mamo nedoločeno. Pol pa kadar grem enkrat v pokoj bomo pa vidli kako bo. Preko interneta iskat stanovanje, kašne male oglase in te stvari.

Š: Kakšne oblike podpore potrebuješ, da se od prvega koraka premakneš bližje zastavljenemu cilju?

M: Jaz sem dal že vlogo noter za pokoj. Vloga je že na SPIZ - u, sem bil na Zavodu za zaposlovanje je rekla da na nesem vlogo tja in imam marca mesca sestank na Zavodu za zaposlovanje. In pol on mi bo svetoval kaj je treba narest še.

Š: Če prav razumem lahko pod oblike podpore napišem dodatne informacije, ki ti jih bo dal svetovalec na Zavodu za zaposlovanje?

M: Ja je rekla tako, da ko bodo dobili dokumente od SPIZ - a pol eno leto meni plačjo oni zavarovanje. Dokler ne grem v pokoj. Verjetno mi bo kaj še ta svetovalec povedal, ja dal kakšne dodatne informacije.

Š: Pri službi lahko napiševa vse to kar si mi že prej povedal glede pokoja?

M: Ja, to je vse

Š: Kako prideš od zastavljenega cilja do prvega koraka pri cilju popraviti zobe?

M: Ja prvo moram zbrat eno zobozdravnico in videt kolko bi stalo to, kakšne možnosti so pol financiranja. Da mi da zobozdravnica en predračun.

Š: Kakšne oblike podpore potrebuješ, da se premakneš od prvega koraka bližje k zastavljenemu cilju?

M: Edino to na Kraljih ulice , da se pozanimajo če obstaja kakšna možnost.

Š: Možnost česa?

M: Za popravilo zob. Vem da je ena zdravstvena organizacija tam v Šiški al kje. Tudi oni popravljajo zobe brez da plačaš.

Š: Če prav razumem potrebuješ podporo s strani Kraljev ulice, da se oni pozanimajo kako je s tem brezplačnim popravilom zob?

M: Ja.

Š: Kako prideš od zastavljenega cilja do prvega koraka pri cilju imeti redne stike s hčerko?

M: Ja pač en dan se moram odločit. Stvar je v tem tako, da si uredim vse stvari in pol. Pač ko bom mel vse urejeno jo bom lahko kontaktiral, prej ne.

Š: Katere oblike podpore potrebuješ, da se od prvega koraka premakneš bližje cilju?

M: Ja v kontakt moram priditi z njo da vidim zakaj se nisva tok časa slišala. Edino sam lahko to rešim.

JK, 59 let, 1 leto v programu, zaposlen na Kraljih ulice

Š: Kakšne imaš cilje na področju stanovanja?

J: ja zdej zaenkrat v tem programu mi se bo rok izteku, a ne. Na kar mislim zdej naprej samostojno vzeti si sam stanovanje zase. V najem. No to je mišljena garsonjera. Mislim s tem bom tudi plačeval redno stroške in s tem sem jaz lepo miren do kot se reče temu konca oz. do konca življenja, če se tko vzame. Ker to je edina rešitev, ne, ker da bi se tko preseljeval iz enega kraja v drugega to ni rešitev. Ker človek se more, koker bi reku ustaliti enkrat. Zakaj? Zato da ima potem mir.

Š: Kdo ti lahko pomaga pri doseganju tega cilja? Na kak način?

J: Pri iskanju mi bojo tako pomagal na Kraljih ulice, pač moja mentorca. Glede opreme pa mislim da bi, ne glede na to če bo garsonjera, ki jo bom dobu prazna pa to. Pohišstvo mi bojo oni tako pomagal, da bom imel. Mislim, da bom lahko opremil si stanovanje, če bi bilo slučajno garsonjera prazna. To nimam problema. Bi mi pomagali ker to itak dobijo določene stvari preko interneta na Kraljih zato ni problem.

Š: Kakšne imaš cilje na področju službe?

J: Služba, mislim. Služba je vreden itak mi sledi kmalu penzija. Še naprimer 3 leta dobra. Da do penzije ostanem v tej službi. Po potrebi lahko delam tudi honorarno, če bojo me oni hotli met.

Š: Kakšne imaš cilje na področju zdravstvenega stanja?

J: Trenutno se dobro počutim, nimam nobenih posebnih problemov. Čeprav imam 60 % telesno okvaro je zdravje vreden. Nimam ciljev.

Š: Kakšne imaš cilje na področju socialnih mrež? Sem spadajo bratje, sestre, oče mama, prijatelji, partnerica, otroci,...

J: Nimam problemov, imam dosti stikov s kolegi in kolegicam. V glavnem sem zadovoljen in nimam nobenih problemov.

Š: Kaj pa mogoče glede družine?

J: Nimam sester in bratov. Jaz sem se kmal poroču in sem se tut loču. Ampak, moji otroc so pr kruhu. Nimam stikov z njimi zato ker pač jih itak ne želim imet, ker vsi dobr tut živijo. Sicer moji otroc so star že 40, 42 in 37 let, tko da pač nimam problemov s tem.

JK del 2

Š: Kako prideš od zastavljenega cija do tega, da začens uresničevati prvi korak pri cilju živeti v podnajemniški garsonjeri?

J: Preko interneta iskat, kaj čem drugo povedat, ne morem drugač.

Š: Kakšne oblike podpore potrebuješ, da se od prvega koraka pomakneš bližje cilju?

J: Ja to mi bo Kozarjeva pomagala, ker pač jaz ne uporabljam interneta. In ona je hitrejša v tem delu. Ne ukvarjam se z internetom. Kar se tiče podpore al pa kakšnga prevoza pa to mi bojo itak oni (na Kraljih ulice) pomagal. Pr selitvi pa to, razne nabave opreme pa tega. To mam zrihtan vse preko Kraljev.

Š: Kakšne oblike podpore potrebuješ pri tem, da se od prvega koraka pomakneš bližje cilju biti v pokoju?

J: To meme obvesti SPIZ. Ko napolnm to starostno dobo me obvestijo oni, da se pr njih oglasim. Zarad tega, da mi pol izračunavajo penzijon, potem pa to teče samo naprej. Oni me to sami obvestijo. Tut če ti sam ne greš tja oni sami pošljejo, da se gor oglasi zarad penzije.

Š: Če prav razujem so ti podpora ti svetovalci na SPIZ -u, ki ti urejajo te stvari?

J: Ja.

IM, 53 let, 7 mesecev v programu, brezposelna

Š: Kakšne imaš cilje na področju stanovaja?

I: Cilje imam, da nekoč pridem za ena vrata, ki jih bom sama odprla in sama zaprla. Sam kdo mi bo kdaj pomagal, do tega. Prek občine da dobim garsonjerco al neki tacga. Saj pravim, da mam sama svoja vhodna vrata in not eno sobco, wc in

kopalnica, kot v garsonjerci. To je dejansko moj cilj. Zdej kako do tega se dokopat, ko so in take čakajoče vrste in to bom jaz verjetno že prej mal na Žale poskočila vmes. Prej jaz nisem bila čist, čist na cesti. Jaz do tega stanovaja sm pršla potom razmer, jaz sm žvela v stanovanju na Vrhniki. 6 let sva bla skupi ampak je blo preveč fizičnega obračunavanja, to se men tud vidi na rokah, obrazu,... In to nasilje se je nadaljevalo včasih sem tud šla od doma in po Ljubljani mau bla. Na ta način sem se tud z Kralji spoznala. Sem vedla kam grem lahko al obleko iskat al to al uno. Začela sem prodajt revijo, za kakšen dodaten vir zaslužka. Povabl so me tudi v 6 mesečni program usposabljanje v PRP - ju, ki sem ga uspešno končala tudi. No in mal sem pojamlala nad doma in mi včasih tud ni blo za domov jit in so mi šli na roko, tok da so mi v bistvu prek Kraljev pršla do strehe nad glavo, spet. Tko, da jaz sm mela prej stanovanje, nism bla zdej direkt na cesti ampak so druge okoliščine. Saj tud Kralji niso samo za brezdomec so tud za ostale. Lahko se zateče vsak po kakšno pomoč. Mislim, da pa oni bolj nudijo pomoč, kokr marsktera institucija k je.

Š: Kdo ti lahko pomaga pri doseganju tega cilja živet sama v garsonjeri? Na kak način?

I: Največ bom mogla sama, to je prvo na meni, če bom jaz tu sedela v kotu ne bo noben me s kota vn potegnu. Drugo računam na kakšno pomoč teh naših k vejo marsikaj, mentorc iz Kraljev ulice. Da vzpostavjo kakšen kontakt med kakšno osebo in mano recimo, da vejo kam se obrnt, telefonirat, tja prit. Mam pa grozno velik problem, ker jaz sem na Vrhniki stalno prijavljena in jaz ne morem tle na MOL nč dat. Dokler me ima on tam prijavljeno bom pa kar tam, da ne ostanem brez prijave bivališča. Saj midva se slišva po telefonu. Mama stike, je ene dvakrat pršel gor na obisk, če je kakšna pomembna pošta mi sporoči, pošlje na Kralje. Mislim, zdaj sva midva v enih čist normalnih, kok bi reku prijateljskih odnosih.

Š: Kakšne imaš cilje na področju službe?

I: Sem pa tud na zavodu prijavljena. Pa pišeš prošnje ko butec pa odgovora ne dobiš. Stara sem pa 53 to ti povem, da če bom šla jaz zdravstvenega pregleda delat, k sm ga delala za PRP takrat, za to usposabljanje pa mi je zdravnica točno povedla, da ker ve kam grem delat ker pozna to zadevo, da mi bo izdala zdravniško dovoljenje. Drugače je pa rekla, ne vem če b šli vi skoz. Sej pravm pošleš prošnje pa niti odgovora ne pošljejo. Če pa že greš kam na razgovor tist je pa 15 kandidatov, ja vas bomo obvestili. Cilj je najti službo vsaj za 4 ure, pa potem lahko še zraven Kralje prodajam.

Š: Kdo ti lahko pomaga pri uresničevanju tega cilja? Na kak način?

I: To pa če bo svetovalka mi kej tut usmerjala gor na zavodu. Kakšn pameten nasvet dala, ne sam to, da te naroči na vsake 6 mescov pa si adijo. Bi jo blo treba mal bol za rokav cukat se mi zdi. Sama, pišem in pošiljam prošnje.

Š: Kakšne imaš cilje na področju zdravstvenega stanja?

I: Z nogami mam grozne cilja ampak nič ne morem izboljšat, ker sm bla na operaciji in je po operaciji še slabi in je začela še druga noga. Sem bla na operaciji n zdej je noga katastrofa in mi prste vije, in če ortoped mi ne more, tud jaz si ne morem pomagat. Operacijo sm mela na desni nogi ampak sm rekla dokler bom lahko hodila ne grem še na ta levo, kr desna ni nč bolje, je še slabi. Imam tud bolečine v križu, to kar veččasne, občasno ampak traja en cajt pol. Tu tud nimaš kej dost, tableto proti bolečini vzeti pa gibat se, hodit al kakšna telovadba. Edin kar bi pa lohk sama zboljšala pr zdravju to pa hropenje. Da bi nehala kadit, ker je to od tega.

Š: Torej lahko kot cilj pri zdravstvenem stanju napiševa, da nehaš kadit in tako zmanjšaš hropenje?

I: Ja pa lažje dihat, pa to. Sam to je pa velk korak, se mi zdi.

Š: Kdo ti lahko pomaga pri doseganju tega cilja? Na kak način?

I: Tle pa ne, tle pa če se ne bom sama odločila pa rekla, tko, pa fliknla en dan čez okn ne bo ratal. Mi je mama pridgala včasih, pa to. Kr še vsazga k sem ga vprašala, k je nehal kako ste pa nehal, pa mi je še vsak reku kdo je uspešno nehal, da se je sam odloču. In to pravjo ne zmanjševat, ko se odločiš makar maš šteko cigaret vstran vrečt pa fertik. To sem dobila nasvet, pa ne od enga.

Š: Kakšne imaš cilje na področju socialnih mrež? Sem spadajo bratje, sestre, starši, partner, otroci, prijatelji

I: Ja jaz že en cilj grabm z rokami. Sm en čas nazaj prekinla stike z otroci zarad dolga, ki ga imam. Začela sem nazaj stike navezovat in zdej jih v bistvu čist sama navezujem. Z eno hčero, ki ja v Ankaranu smo že čist v lepih odnosih s sinom se še bol slišva po telefonu, ena hčer je še mau trmasta ampak vem da bo ena pregovorila drugo in da bo šlo to v to smer k si jaz želim. Drgač pa jaz staršev nimam več, bratov in sester tud nimam k še jaz sm bla posvojena. Drgač kakšnih prov prjatlov nimam in niti jih ne rabm. Je pa teh znancev dost, ke pa sm pa živjo, pa gremo na kofe pa tko. Ampak to je zame znanstvo. Prijateljstvo je neki družga, k ga moraš gojit leta in leta in leta, da pride pol v pravo prijateljstvo. No prijatelj mi je zdej recimo Brane dost, bivši partner. No z njim pa lahko rečem, da sem v prijateljskih odnosih.

Čeprav sem od začetka takrat ko je to blo, se mal bala da bo pršel še kej nasilen na Kralje in me okol iskal po Lublan pa je se pol kar zavedal kaj sem nardila.

Š: A lahko kot cilj mogoče uvrstiva to, da z njim ostaneta v prijateljskih odnosih?

I: Ja. V bistvu, da še naprej to traja tko, na ta način. Sej pravim glede prijatlov, ko ti že nekdo skor postane prijatelj pa ti jo zakuha. Zato določene stvari raje ohranim zase, kar lahko ve cel svet, pa lahko tud znancu povem.

IM del 2

Š: Kako priti od cilja do tega, da začneš uresničevati prvi korak, pri cilju živeti v garsonjeri?

I: Pod pod noge. Mislim dobesedno, če boš sam nekje sedel, sam nekje bil domov ti ne bo nobeden nič prnesu ne informacij, še manj pa kakšne usluge. Mal bo teška ampak delala bom na tem, pa če ne bom pa že vmes kaj pa čez 10 let, da dobim neprofitno stanovanje. Verjamem pa tut v to da me pr Krlajih ne bojo vrgl na cesto po letu pa pol.

Š: Kakšne oblike podpore potrebuješ, da se od prvega koraka pomekneš bližje proti cilju?

I: Kaj pa vem. To se sprot pol vidi, da veš kaj rabiš. Greš na ena vrata pa te bojo poslal drgam. Pa mogoče glih kjer ne mislim nč, glih tam mogoče bom največ dobila. Tko da tlele se mi zdi, da se sprot odkrivajo.

Š: Kako priti od zastavljenega cilja do tega, da začneš uresničevati prvi korak pri cilju najti službo za 4 ure?

I: Iskat službo. In tle ti ne bo noben kej dost pomagal, razen če tle na Kraljih, da pogledamo na računalnik na internet.

Š: Če prav razumem lahko pod oblike podpore napišem pomoč pri iskanju službe preko interneta?

I: Ja.

Š: Kako priti od zastavljenega cilja do uresničevanja prvega koraka pri cilju nehati kaditi?

I: To je prvi korak odločitev, da se odločim ker dan neham. Ker tist ne vela nč, pa bmo zmanjšala, pa bom sam tolk cigaret.

Š: Kakšne oblike podpore potrebuješ, da se od prvega koraka premakneš bližje k cilju?

I: Sem že študirala, da bi se vključla v kakšne tele tečajek so. Sam zdej kok so finančno sprejmljivi zame. To sem pa res že študirala, za odvajanje kajenja.

Š: Če prav razumem bi potrebovala finančno podporo za tole?

I: Verjeten. Ker socilana recimo si ne bom mogla prvošt tistga. Čeprav če bi gledala kok je izdatek cigareti na mesec bi verjetn bil tist tečaj poplačan. Je mi pa lažje vsak dan dat 2,50 evra za škatlo cigaret kokr naenkrat.

Š: Kako priti od zastavljenega cilja do prvega koraka pri cilju imeti redne stike z vsemi otroci?

I: Ja jaz sem neki študirala, da bom enkrat dala v to oddajo Vse za ljubezen na Pinku si, da bi se srečala. Ker tam dost ljudi tko skupi spravjo. Da bi mogoče jo tko. Lahko da mi bo pomagala druga hčera pa sim pr temu, ker tle mi pa ne more nekdo tretji.

Š: Pod prvi korak torej dava, da jo pokličeš ali tole?

I: Ne, da jo bota ona dva (sin in hčera) nekako pregovorila. Pa da men poveta kdaj bo cajt pol da jo jaz pokličem. Ker če bom jaz zdej kr tko klicala bo že rekla, da jo nadlegujem. Al pa recimo da pridejo vsi trije (obe hčeri in sin) skupi v Ljubljano in se pol z njo srečamo. Da pridejo vsi skupi na en nakupa al pa neki tazga, mogoče v BTC in pol se tam srečamo.

DP, 28 let, 11 mesecev v programu, z aprilom ima obljubljeno službo kot skladiščnik

Š: Kakšne imaš cilje glede stanovanja?

D: Zdej bom še pol leta ostal v resetelmentu. V teh pol leta bom začel iskat svoje novo stanovanje, da bi bil v najemniškem stanovanju. V bistvu bom zdaj denar šparal in ja moj cilje to, da bi si stanovanje kupil. Tak da bom iz tega kar bom imel plačo, da bom si denar dal na pol, da bi kupil stanovanje. Prvo najemniško, pol pa da ga kupim, tko 2 - 3 sobno.

Š:Kdo ti lahko pomaga pri doseganju tega cilja? Na kak način?

D: Lahko mi pomaga oče, čeprav se ne razumem z njemu dobr. Pa zdej je vesel ker sem nehu se drogirat. On ma v bistvu 3 stanovanja prosta, on je lastnik treh stanovanj in je to moj cilj, da bi se z njemu zmenil, da bi dal eno izmed njegovih stanovanj men. Pomagajo mi lahko tud na Kraljih, če ne bom v teh pol leta najdu

stanovanja, so rekl, da si tut lahko podaljšam pri njih ampak jaz mislim, da bom v teh pol leta jaz lohk kar dost naredu. Vsaj upam. Tretja možnost je pa to, da bi si jaz vzel kredit od države. Sam ta kredit ne vem če bi mi sploh šlo, zato ker ne vem če bom lahko to plačeval. Najboljša možnost je, da bi mi oče dal stanovanje, druga možnost je pa, da bi mi Kralji podaljšali. Tretja možnost pa pr men ne obstaja, ker nočem bit dolžen državi.

Š: Kakšne imaš cilje na področju službe?

D: Mam peto stopnjo ekonomsko, sem ekonomski tehnik po programu. Moj cilje je to, da pridem do vodje prodajalcev, vodja marketinga, da bi oglase dajal okrog, pa to. To je moja največja želja. Ravno v tej službi bom nekaj let delal. Najprej bom 1 leto delal v skladišču, plača je doba, je okrog 1000 evrov, 900 - 1000 evrov je plača. Tako da sem se z njimi zmenil tak, da bom eno leto dela v skladišču, pol bom pa za pol leta al za sedem mescev se usposabljal za blagajničara in bom ene tok, 3, 4 leta delal pri blagajni, pol bom pa šu se usposablat za vodjo. To je moj edin, največji cilj pri moji službi.

Š: Kdo ti lahko pomaga pri doseganju tega cilja? Na kak način?

D: Tam bom najbolj mogu jaz sam. Tako, da bom priden, da moram ubogat šefe. Na vsak njegov ukaz moram ubogat. Pa tut to, da se moram zelo, zelo trudit. Čeprav bo mučno, ker bom delal 8 ur, 9 ur na dan, bo zlo mučno a ne, ker enkrat bom delu zjutri, enkrat popoldan. Da bom pol kaj ene dva mesca bo kar težko sam bom se mogu mal potrudit in potrpet, po 2 mescih bo pa že bolš, se bom navadu. Važn mi je sam plača, k bo dobra.

Š: Kakšne imaš cilje na področju zdravstvenega stanja?

D: Zdravstveno stanje mi je pa prvo mesto zobi. Zdej bom mogu so me že poklical, da bom šu na operacijo, da mi lahko naredijo mostiček pa pol dobim stalne zobe. Plačal bo pa od moje zavarovalnice, to vse zavarovalnica krije.

Š: Kdo ti lahko pomaga pri doseganju tega cilja? Na kak način?

D: Pr zobih mi pa lohk pomaga Kralji ulice pa država. Na način tak Kralji ulice, da bojo denar, pomoč. Ampak jaz sem se z zavarovalnico vse že dogovoru in to je tko če bo res kriza. Država mi lahko pomaga, da mi pomoč socialno, z denarjem, da napišem prošnjo, da se ne drogiram, da se preživljam sam s socialno pomočjo in da je moja želja da si popravim zobe in da moram prit tut kej pokazat, da ne bom ta denar dal za drogo. Zdej hodim tut na tesete, da vidijo če sm pozitiven al pa negativen. Drugo je pa to, da se ukinem z metadonom. Zdej zmanjšujem, a ne.

Meni se mi tuki svetovali, da bi šo na detoks. Sam na detoks ne bom šo zato ker moram svoje stanje precej še popravt, ker sem se s to drogo več kot pol življenja si uniču. To je to.

Š: Kdo ti lahko pomaga pri doseganju cilja ukinit se z metadonom? Na kak način?

D: Svetovanje pri Kraljih mi pomaga. Pa moja zdravnica, tam k sem na metadonu. Zdravnica mi lahko pomaga s svetovanjem. Tko da mi, kako naj grem, kako naj to pot izberem pa kok sm močen. Pa še psihiater s svetovanjem isto ko pri zdravnici. Sem bil v bistvu na drogi, dost na kokainu in to je na psihi, pa to.

Š: Če prav razumem, da ti zdravnica in psihiater dajte podporo in motivacijo za naprej?

D: Ja, da se trudim, če mi bo težko da se lohk pol pogovorim. Moja želja je tud to, da si kupim slušni aparat, ker sem že od rojstva gluha. Ko sem se rodil sem bil čist gluha, tako da sem pri 13 al 14 letih bil na operaciji na obeh ušesih. Na enmu mi je pomagal, da slišim 70 procentov, na tadrugo pa ni. Na drugmu pa slišim 30 procentov. Moja želja je to, da si kupim nov aparat. Še pred tem pa moram it na pregled, da mi oni to naštimajo kok procentov slišim.

Š: Kdo ti lahko pomaga pri doseganju cilja, dobiti slušni aparat? Na kak način?

D: Tle mi pa lahko pomaga sam Center za socialno delo, pa država. S pomočjo z denarjem. Saj to center pa država sta oba skupi.

Š: Kakšne imaš cilje na področju socialnih mrež? Sem spadajo bratje, sestre, starši, partnerica, otroci, prijatelji, ..

D: Da sina dobim nazaj to je moj največji cilj, da dobim nazaj družino svojo. Ker mam partnerko pa sina dol v Srbiji pri babici. Ker sem se bal, da mi ne bi CSD dal v rejniško družino sina, da pol jih ne bi nikol več v lajfu vido. Ker to so pa meni nardil sam zarad tega, ker sem šel na drogo. Ker nisem mel niti dost denarja, da bi ju preživljal in pol smo prosli babico za pomoč in zdej tam živijo dokler se jaz ne uredim svojih stvari. Druga stvar je pa to, da cela družina spet srečala. Mam 2 brata, 2 sestri pa enga polbrata. Mami je pa pokojna. Vlka družina.

Š: Pa se vrniva nazaj k cilju, da dobiš nazaj svojo družino, sina in partnerko.

D: Ja moja želja je to, da smo spe skupi.

Š: Kdo ti lahko pomaga pri doseganju tega cilja? Na kak način?

D: To pa moram sam. Za osebne zadeve sem pa raje sam, čeprav bi pa lahko tud Kralji svetovali, da bi mi svetovali kako.

Š: Kdo ti lahko pomaga pri doseganju cilja, da se cela družina spet sreča? Na kak način?

D: Kralji, da mi najdejo brate in sestre. V bistvu pa CSD, bi rabu neko pomoč, da mi oni najdejo kje so bratje pa sestre. Ja bi rad CSD prosu za pomoč, da jih najdejo. Za očeta vem kje je, ker ga skor vsak dan vidim, sam bratje pa sestre so šli vn. Večinoma so dol v Srbiji, sestra pa je dol v Ameriki. Sam si lahko pomagam.

Š: Rekel si, da se z očetom vsak dan vidita, bi ti mogoče lahko tudi on pomagal pri doseganju tega cilja?

D: Ja oče, mi lahko pomaga, on ve kje so ostali. Lahko mi da naslove, pa to. Pa da mi bo stal ob strani, ko bom to urejal, da se srečamo.

DP del 2

Š: Kako priti od cilja do tega, da začneš uresničevati prvi korak, pri cilju živeti v podnajemniškem ali lastniškem stanovanju?

D: Prvo bom naredu, da bom mel najemniško stanovanje pol pa bom, ko bom dost denarja mel ko bom na stran dajal.

Š: Kakšne oblike podpore rabiš, da se pomakneš bližje cilju živeti v najemniškem ali lastniškem stanovanju?

D: Podporo. Ne rabm to se bom kar sam. Podporo bom pa rabu tko, da si bom poiskal pomoč pr Bojanu (strokovni delavec na Krlajih ulice)

Š: Kakšno pomoč si boš poiskal pri Bojanu?

D: Da mi bo pomagal iskat stanovanje. Da bi se skp usedla pa šla iskat pol stanovanje. To bi res rabu eno podporo.

Š: Kako priti od cilja do tega, da začneš uresničevati prvi korak, pri cilju bit vodja marketinga v eni izmed poslovalnic Big Banga?

D: Da se bom mogu izkazat, da bom mogu vsake ukaze ubogat. Ne smem jamrat.

Š: Kakšne oblike podpore potrebuješ, da se pomakneš bližje cilju, da si vodja marketinga v eni od poslovalnic Big Banga?

D: Podporo pa nobene ne rabm, to si moram pa sam nardit. Ker že celo življenje živim od tuje roke. Moram se sam osmaosvojit pa se moram tut učit. Tuki ne rabm zdej nobene podpore moram se sam učit a ne , ker že cel lajf živim od tuje roke.

Š: Kako priti od zastavljenega cilja, do tega da začneš uresničevati prvi korak k cilju novi zobje?

D: Jaz sn meu prometno nesrečo in sem vse zbe sprednji del zgubu, ko sn meu prometno nesrečo z motrojem. Sem bil tut 4 mesce v komi zato. Tak, da že dolgo cajta študiram, da si grem popravt. Sam sem vmes pozabu, sem bil na drogi in sem čist na to pozabu. Pol ko sem pa odnehu pa sem spet mel misle na to, da bi šou popravt zobe. Pa sem poklical na CSD in pol ena potrdila pokazal in to, da bi jaz rabu eno podporo od države, ker to stane dost drago. V bistvu je to tko, da sem jaz zavarovan dodatno tko da bi mi zavarovalnica plačala.

Š: Kakšne oblike podpore potrebuješ, da se premakneš od prvega koraka bližje cilju novi zobje?

D: Od države. Denarno podporo.

Š: Kako prideš od zastavljenjega cilja do prvega koraka, pri cilju ne uživat drog?

D: To sem začel razmišljat ko sem dobu službo. Ker ko sm bil v službi ne bom mogu več hodit vsak dan ke. Sem tut študiral o tem, da bi nehal (z uživanjem droge).

Š: Kakšne oblike podpore potrebuješ, da se od prvega koraka pomakneš bližje cilju ne uživat drogo?

D: Tuki je najbolj pomembno pishično. Tko, da bi rabu podporo psihiatra. Že zdej hodim k psihiatru enkrat na teden. Pri metadonu je krivo to, če želim nehat metadona je enako krivo psihično. Psiha je tista najbolj kriva za to, tak da rabim psihiatra zato.

Š: Kako priti od zastavljenjega cilja, do tega da začneš uresničevati prvi korak?

D: Sam moja želja je vseeno to, da bi operacija uspela. Ker prva operacija ni uspela. Uspela je sam na eni. Saj tut je to moja želja, da si kupim slušni aparat, pred tem je da operacija uspe. Upam, da mi bo uspelo, da bom šou še enkrat na operacijo. Da mi ne bo treba nosti slušnega aparata. Sem mal študiral zakaj ne bi šou še enkrat.

Š: Pa si se že kaj pozanimal glede operacije?

D: Ja v četrtek sem zmenjen s svojo zdravnico. Da mi da napotnico, da grem k doktorju za ušesa. To sem se šele zdej začel ukvarjat.

Š: Torej spremeniva cilj. Izbriševa cilj dobiti slušni aparat in napiševa iti na operacijo?

D: Tut to pustima. Sam to bo po tem. Če mi operacija ne uspe bom pa mogu slušni aparat nosti. To takrat nisem mel v mislih. Zdej mam to v misli, na novo od prejšnič.

Š: Kakšne oblike podpore potrebuješ, da se od prvega koraka pomakneš bližje k cilju dobro slišati?

D: Podporo rabm sam od zdravnika, drgač pa nobene podpore ne rabm.

Š: Kako prideš od zastavljenega cilja do prvega koraka pri cilju bit s sinom in partnerko?

D: Ja to pol ko bom res živel dobro. Ko bom mel plačo, ko bom mel svoje stanovanje.

Š: Kje se pa vidiš čez 5 let pri tem cilju?

D: To, da bom mel stike z njima, redne stike, da bom jaz hodu dol pa oni k meni.

Š: Kako boš pa pričel s tem, da boš imel spet stike z njima?

D: Ja služba pol pa videt kako bo naprej, če bom bil priden. Sam se bom pa potrudu.

Š: Kakšne oblike podpore potrebuješ, da se od prvega koraka pomakneš bližje k zastavljenemu cilju imeti redne stike s sinom in partnerko?

D: Rabm podporo od moje družine. Oče pa babica.

Š: Kako prideš od zastavljenega cilja, da bi se cela družina srečala, do prvega koraka?

D: Če oče nima naslovov bom šeu pa na CSD oni pa morjo met naslove.

Š: Kakšne oblike podpore potrebuješ, da se odprvega koraka premakneš bližje k zastavljenemu cilju?

D: Podpro pa ne rabm. To pa sam od očija rabm. To je pa vse od njega odvisn kako bo.

AG, 42 let, 4 mesece v programu, brezposeln

Š: Kakšne imaš cilje na področju stanovanja?

A: Dobesedno nimam nobenih ciljev samo se pa trudim, da bi neki izboljšal. Tut so mi Kralji ulice omogočl, da stanujem pač, da imam toplo sobo in sem na toplem in preživim, rečmo zimo, dve. Samo je pa tko ne.

Š: Je mogoče kaj glede stanovaja kaj, kar bi si želel izboljšati?

A: Kaj bi se men izboljšal? Men se nima kej izboljšat jaz sem že tko in tko na konju se temu reče. A veš zato k sm dubu sobo ampak pogrešam pa hčerko. Glede stanovanja nimam problemov in ne ciljev.

Š: Kakšne imaš cilje na področju službe?

A: Želim si delat ampak zdravstveno sem nesposoben, zato kr ne morem zdravniškega spričevala nardit. Ker mi organizem moj notranji organizem, ne moj mozak ampak kri, voda, jetra ne delajo. Ne morem se zaposlit priložnostna dela je pa bol težko, če hočeš met kazen. Drugič je pa, privatniki so, ki pa denarja ne dajo. Tkole sem jaz zdaj delal, rabm te nujno, rabm te nujno in ni tistih 100 evrov. Men je

pa pomebno, da dobim plačeno, rabim za čike, jaz rabim za saj ni važn, al za pijačo al za hrano rabm. Men 100 evrov pomen več kokr enmu 1000 evrov.

Š: Kakšne imaš cilje na področju zdravstvenega stanja?

A: Ne vem. Zdej so mi predvideval cirozo jeter, to se prav, da bom v kratkem šel. Pomen tega je kao da bom umrl ampak jaz se ne sekiram zarad tega. Jaz sem svoje življenje preživu tko k sm ga.

Š: Kakšne imaš cilje na področju socialnih mrež? Sem spadajo bratje, sestre, oče, mama, otroci, partnerica, prijatelji,...

A: Kratkoročnih ciljev si ne želim več, zato ker zgubljam na vsej črti. Ne maram brata, ne maram bivše žene, sam hčerko mam rad. To je pa edino kar mam. S hčerko se slišva al pa se vidva, sam ma bivša žena določene situacije, kao avto se mi je pokvaru, pa un, pa tret, izgovori. Drugač pa hčerko vidim vsake tolk cajta. Jaz razmišlam tako kar sm naredu sm naredu, kar pa še bom pa še bom.

SH, 29 let, v programu 7 mesecev, brezposeln

Š: Kakšne imaš cilje na področju stanovanja?

S: Kakšne cilje? Cilje imam take da, glej, prvo najdem sebi sobo, če se da pač za naju dva (z ženo) oba dva. To najdt si.

Š: Kdo ti lahko pomaga pri doseganju tega cilja? Na kak način?

S: Sam sebi pa moja žena zraven. Mi dva z našimi 20 prsti. Drugače od drugih pa itak ni nč.

Š: Kakšne imaš cilje glede službe?

S: Da si najdem šiht. To je bit šofer to z veseljem delam pa tud na špediciji bi z veseljem delal.

Š: Kdo ti lahko pomaga pri doseganju tega cilja? Na kak način?

S: Lahko sam kaj, ko nimam kategorije. Izpit imam samo za avto. Če bi imal za kamion bi mi lahko marsikakšen pomagal, jih poznam. Avtošola, ni važno kaj tko da bi čist komot naredu ampak ni denarja.

Š: Če prav razumem lahko pri službi kot cilj napiševa tudi to, da narediš izpit za C in D kategorijo?

S: To da bi naredu, ja. Uživam ko vlki, pobegnemo jaz in moja ženka v naše gnezdece. Pa vem jaz kako gnezdece, to bo tam nekje na vas uživaš in je mir.

Š: Kdo ti lahko pomaga pri doseganju tega cilja? Na kak način?

S: Men se zdi da ja. Žena, men se zdi da bo nekaj zrihtala. Ima ena oddaja pa vem da bo zrihtala.

Š: Kakšne cilje imaš na področju zdravstvenega stanja?

S: Nimam ciljev

Š: Kakšne imaš cilje na področju socialnih mrež? Sem spadajo: bratje, sestre, oče, mama, prijatelji, žena, otroci,...

S: Ne bratje, sestre pa moja familija to mislim da bom dobesedno odčukal. Zato ker vidim da se mešajo v zakon in pač ni smisla da jaz zgubim ženo ki jo ljubim, kakva je tkva je. Zato mislim ženo zadržat pa svojega otroka.

Š: Imaš kakšne cilje glede žene in hčerke?

S: Ja nič, morem bit mal bol prijazen do svoje žene. Pa ne je fizično, pa živcirat pa ne vem. Glede hčerke ja pa mislim dobit nazaj. Da malo več dam ljubezni na Dunjo kokr na Sašo. To mi je, ker jaz potem meni zdej fali mala in pač a veš.

Š: Torej lahko kot cilj napiševa tudi da se hčerka vrne k tebi?

S: Ja, to ja.

Š: Kdo ti lahko pomaga pri doseganju tega cilja? Na kak način?

S: Ne vem. Zdajle moram jaz sam s sabo razčistit. Mi ne more nobeden nič pomagat morem sam s sabo razčistit, neke zadeve, ki moji ženi ne pašejo ampak. To da sem možka kurva, pač to mi je pač mam situacijo pač tako moj foter je kurbir, njen fotr je kurbir, in to je to.

Š: Imaš mogoče še kakšen cilj na tem področju?

S: Eh... to pa bom zdej razčistil glede teh cun, če ne pa jaz grem ven iz resetlmenta. Ko končamo morem it do M. V., ki je glavna in tako da. Ej pun kurac mi je tega da moram jaz v smrdečini živet.

Š: Bom ti prebrala, kar sem zapisala in če se še spomniš še česa kar bi morala dodati povej. Pri področju službe si rekel, da je cilj narediti izpit za C in D kategorijo. Pri tem ti lahko pomaga žena.

S: Ja pa zavod no ampak. Jaz sem jih prosil lej.

Š: Na kak način ti lahko pomaga zavod?

S: Ja lohka je 6 mesečni tečaj plus oni plačajo izpit. Sam moraš pa bit res vzoren da nč ne vrneš. To oni zahtevajo od tebe, drugo pa pač če jaz se lotim me ne odlepiš od knjige. Sam trebam se lotit. To je point.

Š: Zdravstveno stanje nimaš ciljev. Socialne mreže si rekel, da želiš prekiniti stike z družino: brati, sestrami

S: Ja z žlahto no vsemi najbližnjimi. Jaz mislim tam enkrat ne vem 2 letih gremo na obisk in to je to. Pa še to ne verjamem če bomo šli. Kak je takva je prihvatio sam jo za svojo in čao (žena).

SH, 29 let, 11 mesecev v programu, brezposelna

Š: Kakašne imaš cilje na področju stanovanja?

S: ne vem, zdaj prvo čakam to kar bo z bivalnim enotam, Ljubljana. Al pa zdej to k je bil razpis neprofitna stanovanja.

Š: Si se prijavila na razpis?

S: Ja. Mislim prijavla me je tam, k so oni to začel Kralji ulice in se zdaj sam nadaljevala. Pač vsake pol leta mormo obnavljat vlogo, če ni do takrat še, a ne. Ker jaz sem zdaj uveljavljala za tri, pol bom pa mogla za štir člansko družino. Ker tam jih je blo 15 komadav zdaj bomo pa, ne vem. Zdej pa ne vem kako bo no. Ker zdej bom počakala da vidim kakva bojo to točkovanja za neprofitno. Mogoče tut to, ker mam otroka bo, da mogoče se kaj upošteva, pa to da mam, da se mi pogodba izteče, mogoče tut to da se bo kaj upoštevalo. Ne vem. Ker tut ta ni znal nič povedat na Zarnikovi, Brane Valenčič. Ker itak če ne bo do zdej ko se men resetelment izteče bom mogla it itak privat, dokler ne bo iz zarnikove. Ker podaljšal mi ne bojo, ker jaz imam dolg pr njih. Jaz mam 95 evrov dolga zarad neplačevanja. Sam to rečmo v primerjavi z drugimi ni tok velik. Ampak dobr, saj jaz si ne želim da mam dolg a ne, normalno, ker ga ne morš vračat. Ne prideš iz meseca v mesec, s socilako ne. Bomo vidl kaj bo, jaz upam da mi bojo z zarnikove kaj dal, no.

Š: Kdo ti lahko pomaga pri doseganju tega cilja? Na kak način?

S: Kralji, jaz vlogo sam podpišem. Oni mi pač, da prečitam če kej ni vredu, če ni kej, če bi še dopolnila, spremenila. Z njihovo pomočjo take stvari delam. Sam to kar se tiče stanovanja al pa kakšne pritožbe, to mam z njimi drugač pa sama.

Š: Kakšne imaš cilje na področju službe?

S: Dobit službo. Jaz sem prijavljena na vseh portalih za iskanje zaposlitve. Od zavoda, portal iskalcev, vse to. Mi vse pošiljajo na mejl. Jaz sem sama aktiven iskalc, čeprav zdaj sem tud Tanjo prosila, da mi pomaga, da pridem čim prej, ker jaz nimam sreče glede delodajalcev. Ne vem zakaj.

Š: Kdo ti lahko pomaga pri doseganju tega cilja? Na kak način?

S: Zdaj sem Tanja prosila, sam Tanja nima cajta. Ona je preveč zaposlena z drugimi, k so te selitve pa. Od nje nič ni al pa jaz ne morem, kadar se dogovorimo. Sam to kar ona išče, sama išče doma preko interneta. Nekoga rabim, ne vem tko, da bi najdu kaj pa da mi sporoči. Da jaz sama pokličem.

Š: če prav razumem nekoga, da izve za prosto službo in ti sporočil?

S: Ja

Š: Kakšne imaš cilje glede zdravstvenega stanja?

S: Mam prirojeno astmo, pa to kar mi je muka hodit k zobarju. To so mi zdej ugotovil pri 29 letih, da imam prirojeno astmo. Prej pa niso vedl da je prirojena, to pomeni, da sem se z njo rodila. Pumpico mam skoz. pa to kar sem imela dvakrat carski rez in tut če bi še mela kakšnega otroka bi šla na carski rez avtomatsko al pa tut ne, no. Večinoma grejo. Prva dva sigurno, čim je ena za drugo avtomatsko. Pa zdej so mi na socialni dali to, kako se že reče, sem glih Bojana spraševala kaj to pomeni, ker on je kot socialni delavec. Kot osebno neko pomoč.

Š: kakšno osebno pomoč?

S: Glede vsega glede zakona, kako obnašat se, pač to mam psihologinjo. Ker se obremenjujem kar je ono kar je tretje. Ker komi zdaj sem se neke stvari malo umirila.

Š: Kakšne imaš cilje na področju socialnih mrež? Sem spadajo bratje, sestre, oče, mama, tvoja lastna družina, otroci, partner, prijatelji, ..

S: Prijatlov ni, sovražnikov mam polhno. Da probam dobit otroke nazaj, ohraniti zakon. To je vse skupaj povezano.

Š: Če prav razumem lahko med cilje pri socialnih mrežah dava ohraniti zakon in to, da dobiš otroke nazaj?

S: ja.

Š: Kdo ti lahko pomaga pri uresničevanju teh dveh ciljev? Na kak način?

S: Ne vem, ti ne znam povedat. Za vrnitev otrok itak sama delam na temu. Za zakon pa tut. Sama za vse, ker tut to, da sem preklicala ločitev je bila zdaj moja odločitev. Čeprav odvetnik se je pogovarjal tudi s Senadom. Zdej bom itak dobila pomoč s CSD-ja, za oboje, če je osebna pomoč - psihologinja. Druzga pa ne vem kam se obrnit, na koga. Ker tu na Kraljih če greš ti rečejo mi se ne bavmo z zakoni, ker sva edino midva tam poročena. Sej nimam se na kogar kol obrnat. Tuki je meni največji problem zdej zakon, otroci in služba. Te varjante.

Š: imaš še kakšne cilje glede družine (bratje, sestre, starši)?

S: Odrekla se celi familiji, gledala sam za svojo družino. Nekaj si pa pozabila napisat?

Š: Kaj?

S: Želim spremenit sama sebe.

Š: Kako? Na kak način?

S: Naučit se dodatno kuhat, bolje poskrbet za otoke, pa ustrečt partnerjevim, ne ne ustreč, daj pomagaj mi povedat, ker ne znam. Složnost al kako se temu reče?

Š: Da bi se vidva bolje razumela oz. da bi vajin odnos bolje funkcioniral?

S: Ja, točno to.

Š: Kdo ti lahko pomaga pri doseganju tega cilja? Na kak način?

S: Nasveti in pomoč, od koga ne vem.

Š: Bi še kaj dodala?

S: Ne. Kaj si zdaj napisala?

Š: Naučiti se bolje kuhati, bolje poskrbeti za hčerki, da bi se s partnerjem bolje razumela

S: To je vse.

Š: Bi mogoče še pri katerem od ostalih področij kaj dodala? Bom še enkrat prebrala.

S: Nič ne bi dodala. Ja no glede stanovanja na Kraljih, oni napišejo prošnjo zarad tega, ker so oni začel. In zdaj naprimer lahko tudi sama to delam, ker oni tud dajo zraven priporočilo, pač tega, ne vem pogodbe al pa pač da sem podnajemnica, kokr koli v tem smislu oni delajo pol kot neko priporočilo, da je res mal potrebno, da smo mal v prednosti.

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana **Špela Strelec** vpisana na Fakulteto za socialno delo v študijskem letu 2005/2006 kot redna študentka izjavljam, da sem diplomsko delo z naslovom **Možnosti brezdomcev za boljše življenje** napisala samostojno s korektnim navajanjem virov in ob pomoči mentorja **Doc. dr. Nina Rodeta** in so mentorice **As. dr. Jelke Škerjanc**.

Datum: 14. 3. 2011

Podpis: